

**PEMERINTAH
DAN
PEMIMPIN
KERAJAAN-KERAJAAN
NEGERI**

Siti Rosnah Haji Ahmad

GOLDEN BOOKS CENTRE SDN. BHD.
KUALA LUMPUR

Cetakan Pertama: 2003

Hakcipta: © Golden Books Centre Sdn. Bhd.

Penerbit:

GOLDEN BOOKS CENTRE SDN. BHD., [T-142884]

WISMA ILBS,

No. 10, Jalan PJU 8/5G,

Perdana Business Centre,

Bandar Damansara Perdana,

47820 Petaling Jaya,

Selangor Darul Ehsan.

Tel: 03-77273890/77283890/77274121/77274122

Faks: 03-77273884

E-mel: gbc@pc.jaring.my

Laman Web: www.bookgold.com

Anggota Persatuan Penerbit Buku Malaysia

Nombor Ahli: 8208

Kod: FP-10-030325

Dicetak oleh: Syarikat Percetakan Ihsan,
Selangor D.E.

ISBN: 983-72-0459-1

1-1

Se semua hak terpelihara. Sebarang bahagian dalam buku ini tidak boleh diterbitkan semula, disimpan dalam cara yang boleh dipergunakan lagi, ataupun dipindahkan, dalam sebarang bentuk atau dengan sebarang cara, sama ada elektronik, mekanikal, fotokopi, perakaman atau sebaliknya, tanpa izin terlebih dahulu daripada Golden Books Centre Sdn. Bhd.

08 SEP 2004

M

1138344

Perpustakaan Negara
Malaysia

KANDUNGAN

Prakata	iii
Bahagian 1 Raja-Raja Melayu Selepas Persekutuan Tanah Melayu Merdeka	
Mukadimah – Raja-Raja Melayu	1
– Majlis Raja-Raja	3
Bab 1 – Salasilah Raja Perlis Indera Kayangan	7
Bab 2 – Salasilah Sultan Kedah Darul Aman	13
Bab 3 – Salasilah Sultan Perak Darul Ridzuan	20
Bab 4 – Salasilah Sultan Selangor Darul Ehsan	30
Bab 5 – Salasilah Yang Di-Pertuan Besar Negeri Sembilan Darul Khusus	40
Bab 6 – Salasilah Sultan Johor Darul Takzim	48
Bab 7 – Salasilah Sultan Pahang Darul Makmur	58
Bab 8 – Salasilah Sultan Terengganu Darul Iman	66
Bab 9 – Salasilah Sultan Kelantan Darul Naim	75

Bahagian 2	Yang Dipertua Negeri Selepas Persekutuan Tanah Melayu Merdeka	
Bab 1 –	Negeri-Negeri Selat dan Gabenor	85
Bab 2 –	Pemerintahan Negeri Melaka	89
Bab 3 –	Pemerintahan Pulau Pinang	97
Bab 4 –	Pemerintahan Negeri Sabah	103
Bab 5 –	Pemerintahan Negeri Sarawak	108
Bahagian 3	Pemimpin-pemimpin Kerajaan Negeri	
Bab 1 –	Kerajaan-Kerajaan Negeri	114
Bab 2 –	Senarai Menteri Besar 1948–2001	117
Bab 3 –	Senarai Ketua Menteri 1957–2003	125

PRAKATA

Negara Malaysia hari ini telah melangkah ke alaf baru, ke alam teknologi maklumat, ke ambang dunia siber yang tiada sempadan dan hampir ke pintu gerbang globalisasi. Namun demikian, sebahagian besar warganegara Malaysia terutamanya generasi muda masih ketinggalan dalam mencari ilmu dan maklumat. Walaupun lebuh raya maklumat terbuka dan terbentang luas untuk dilalui oleh rakyat Malaysia bagi mencari maklumat, namun ramai rakyat negara ini masih cetek dengan ilmu pengetahuan mengenai sejarah perjuangan pemerintah dan pemimpin Kerajaan Malaysia. Mereka lebih mengenali tokoh dan pemimpin negara asing dan mengagungkan mereka daripada menghayati jasa bakti pemerintah dan pemimpin negara kita yang tercinta. Oleh itu, kami telah mengambil daya usaha untuk menerbitkan siri buku mengenai riwayat ringkas pemerintah dan pemimpin yang telah berjuang untuk mewujudkan sebuah negara berdaulat yang bernama Tanah Melayu atau Malaya. Tanah Melayu yang berdaulat, aman dan makmur telah melahirkan sebuah Negara Malaysia yang moden dan maju pada hari ini.

Matlamat penyusunan buku ini adalah untuk membekalkan ilmu pengetahuan yang berguna kepada generasi muda masa kini supaya mereka dapat menghayati serta mengenang jasa bakti pemimpin terdahulu yang telah membina asas kewujudan negara ini. Tanpa mereka tiadalah negara kita.

Kami persembahkan siri kedua – PEMERINTAH DAN PEMIMPIN KERAJAAN-KERAJAAN NEGERI – mereka yang telah mengukir sejarah gemilang Kerajaan Negeri sejak dahulu, menjelang kemerdekaan dan sehingga ke hari ini.

Kami mengucapkan ribuan terima kasih kepada Arkib Negara Malaysia di atas kerjasama jabatan ini dalam membekalkan maklumat yang amat berharga bagi penerbitan buku ini.

Nama-nama bagi Pemerintah dan Pimpinan Kerajaan-Kerajaan Negeri ini telah disusun dan dikemaskinikan sehingga pada tarikh 10.03.2003 sahaja.

Para pembaca budiman, hayatilah kepimpinan hari semalam sebagai teladan bagi kepimpinan hari esok dan yang akan datang.

Penerbit

BAHAGIAN 1

RAJA-RAJA MELAYU
SELEPAS PERSEKUTUAN
TANAH MELAYU
MERDEKA

MUKADIMAH

RAJA-RAJA MELAYU

Institusi Raja-Raja Melayu merupakan institusi yang penting dalam jentera pemerintahan dan pentadbiran negeri-negeri dalam Negara Malaysia. Terdapat sembilan buah negeri Melayu yang diperintah oleh seorang Raja atau Sultan bagi setiap negeri, iaitu Negeri Perlis, Kedah, Perak, Selangor, Negeri Sembilan, Johor, Pahang, Terengganu dan Kelantan. Institusi Raja atau pemerintahan Kerajaan Negeri ini diwarisi secara turun-temurun. Hak warisan takhta ditentukan oleh adat yang berbeza antara satu negeri dengan negeri yang lain. Di setiap negeri kecuali Perlis dan Negeri Sembilan, raja yang memerintah dikenali sebagai Sultan. Raja yang memerintah Negeri Perlis dikenali sebagai Raja Perlis, manakala raja yang memerintah Negeri Sembilan digelar sebagai Yang Dipertuan Besar. Seseorang Raja atau Sultan melaksanakan tugas baginda mengikut nasihat Majlis Mesyuarat Kerajaan Negeri. Lazimnya tugas ini dilaksanakan oleh Menteri Besar di bawah kuasa yang telah diperuntukkan oleh Perlembagaan Persekutuan atau Perlembagaan Negeri. Seseorang Raja atau Sultan boleh bertindak mengikut budi bicara baginda dalam melaksanakan tugas berikut:

1. Melantik seorang Menteri Besar.
2. Tidak bersetuju ke atas permintaan membubarkan Dewan Negeri.
3. Meminta supaya mengadakan mesyuarat Majlis Raja-Raja mengenai keistimewaan, kedudukan, kemuliaan dan kebesaran Raja-Raja Melayu atau mengenai hal ehwal agama Islam.

4. Melaksanakan tugas sebagai ketua agama Islam atau tugas yang berkaitan dengan adat-istiadat Melayu.
5. Melantik waris Permaisuri, Pemangku Raja atau Jemaah Pemangku Raja.
6. Melantik penerima pingat, gelaran, kemuliaan dan kebesaran di sisi adat-istiadat Raja Melayu dan menetapkan tugas-tugas yang berkenaan dengannya.
7. Membuat peraturan ke atas balai-balai diraja dan istana-istana diraja.

Institusi Raja-Raja Melayu memainkan peranan penting dalam pentadbiran dan pembangunan negara berdasarkan kepada kedudukannya yang tertinggi dalam struktur jentera Kerajaan Negeri. Institusi Raja-Raja Melayu merupakan sebahagian daripada badan perundangan dan pentadbiran negeri yang lahir dari sejarah kegemilangan empayar dan Kesultanan Melayu Melaka.

Institusi Raja-Raja Melayu hampir-hampir kehilangan kuasa mereka apabila Kerajaan Inggeris yang menjajah negeri ini berhasrat untuk menujuhkan Malayan Union pada 1 April 1946. Namun begitu, dengan semangat perjuangan orang Melayu dan sokongan Raja-Raja Melayu sendiri, kedaulatan dan kuasa Raja-Raja Melayu dapat dikekalkan sehingga ke hari ini dan melahirkan sebuah negara merdeka yang berperlembagaan dan berdaulat iaitu Negara Malaysia.

MAJLIS RAJA-RAJA

Majlis Raja-Raja hari ini dianggotai oleh sembilan orang Raja Melayu dan empat Yang Dipertua Negeri. Majlis Raja-Raja wujud akibat dasar campur tangan British di Negeri-Negeri Melayu. Dasar campur tangan British di Negeri-Negeri Melayu bermula di Negeri Perak menerusi Perjanjian Pangkor. Perjanjian ini telah ditandatangani pada tahun 1874. Perjanjian berikutnya ditandatangani di Selangor dan Negeri Sembilan pada tahun 1895. Sistem pentadbiran yang dilaksanakan oleh British di Negeri-Negeri Melayu merupakan sistem pentadbiran secara tidak langsung. Kerajaan British telah melantik seorang Residen British bagi setiap negeri yang berkenaan. Tugas Residen British ini adalah memberi nasihat kepada Raja-Raja Melayu mengenai semua urusan pentadbiran negeri, kecuali hal ehwal agama Islam dan adat-istiadat Melayu. Pada hakikatnya, Raja-Raja Melayu tidak lagi berkuasa atau menjadi pemerintah mutlak bagi negeri mereka sendiri apabila sistem pentadbiran yang diperkenalkan oleh British itu dilaksanakan. Menerusi Residen-Residennya, pihak British berkuasa penuh ke atas pentadbiran Negeri-Negeri Melayu walaupun tugas-tugas pentadbiran dilaksanakan atas nama Raja-Raja Melayu.

Bagi mempertingkatkan sistem pentadbiran dan pembangunan ekonomi Negeri-Negeri Melayu, pihak British telah merancang untuk meletakkan pentadbiran empat buah Negeri Melayu iaitu Perak, Selangor, Negeri Sembilan dan Pahang di bawah pemerintahan sebuah Kerajaan Pusat. Langkah penyatuan sistem pentadbiran ini bertujuan untuk mengawal kuasa dan menyelaraskan tugas Residen-Residen British. Pihak British juga mendapati sistem pentadbiran yang berasingan di Negeri-Negeri Melayu memakan belanja yang banyak. Oleh itu, pada tahun 1895

satu perjanjian telah ditandatangani oleh pihak British dengan Raja-Raja Melayu bagi empat buah negeri yang tersebut. Perjanjian yang telah dimeterai pada 1 Julai 1896 ini telah menyatukan pentadbiran empat buah negeri berkenaan ke dalam sebuah persekutuan yang dikenali dengan nama Negeri-Negeri Melayu Bersekutu. Penggabungan ini bertujuan untuk menyeragamkan sistem pentadbiran negeri-negeri tersebut tanpa mengubah status Raja-Raja Melayu yang memerintah negeri-negeri itu. Namun demikian, perubahan ini secara zahir menunjukkan bahawa penjajah British mengiktiraf sistem kesultanan Raja-Raja Melayu.

Pentadbiran Negeri-Negeri Melayu Bersekutu diketuai oleh seorang pegawai British yang bergelar Residen Jeneral. Beliau yang berpejabat di Kuala Lumpur bertanggungjawab secara langsung kepada Gabenor Negeri-Negeri Selat yang berpejabat di Singapura. Semua urusan pentadbiran di peringkat negeri dilaksanakan atas nasihat Residen Jeneral. Residen Jeneral juga berkuasa penuh ke atas hal ehwal dan pengurusan kewangan negeri. Perubahan sistem pentadbiran yang memberi kuasa sepenuhnya kepada Residen Jeneral menyebabkan kuasa Raja-Raja Melayu merosot. Menerusi perjanjian 1896 ini, secara tidak langsung Raja-Raja Melayu terpaksa mematuhi arahan-arahan daripada Residen Jeneral. Keadaan ini menyebabkan timbul rasa tidak puas hati di kalangan Raja-Raja Melayu dan pembesar-pembesar negeri. Kesan dari pertukaran sistem pentadbiran ini, satu persidangan Raja-Raja Melayu atau dikenali sebagai Durbar telah diwujudkan pada tahun tersebut (1896). Menerusi persidangan ini, Raja-Raja Melayu diberi peluang untuk berbincang dan mengemukakan pendapat kepada pegawai-pegawai British mengenai isu-isu yang berkaitan dengan kepentingan bersama. Dalam persidangan ini,

Raja-Raja Melayu menyuarakan rasa tidak puas hati terhadap perubahan sistem pentadbiran yang berpusat di Kuala Lumpur. Sultan Perak (Sultan Idris Shah) mengesyorkan supaya kuasa diagih-agihkan semula ke peringkat negeri. Kesan dari teguran-teguran oleh Raja-Raja Melayu, beberapa perubahan telah dilaksanakan. Perubahan ini juga dilakukan bagi menarik minat Negeri-Negeri Melayu Tidak Bersekutu iaitu Perlis, Kedah, Kelantan, Terengganu dan Johor bergabung di bawah satu pentadbiran.

Walaupun beberapa isu telah dapat diselesaikan, namun kedudukan Raja-Raja Melayu terus menghadapi pelbagai cabaran. Rancangan Penjajah British untuk menubuhkan Malayan Union pada tahun 1946 merupakan satu peristiwa pahit bagi Raja-Raja Melayu khususnya dan orang Melayu amnya. Mengikut Perlembagaan Malayan Union, Sultan-Sultan hendaklah menyerahkan kuasa politik mereka kepada British. Semua negeri Melayu termasuk Melaka dan Pulau Pinang akan digabungkan di bawah satu pemerintahan pusat. Kuasa mutlak pemerintahan terletak di tangan Gabenor British yang dilantik. Raja-Raja Melayu (Sultan-Sultan) hanya menjadi Raja Kehormat sahaja, manakala orang Melayu akan hilang hak dan keistimewaan mereka sebagai Bumiputera. Mereka dianggap sama taraf dengan orang bukan Melayu.

Rancangan penubuhan Malayan Union dan perlembagaannya bukan sahaja menggugat kedudukan orang Melayu bahkan menggugat keistimewaan dan kedaulatan Raja-Raja Melayu. Kesan dari rancangan penjajah British ini telah melahirkan semangat nasionalisme orang Melayu untuk menentang penjajah British. Dengan semangat ini maka lahirlah sebuah pertubuhan politik Melayu iaitu Pertubuhan Kebangsaan Melayu Bersatu (PEKEMBAR) atau lebih dikenali

dengan nama UMNO bagi mempertahankan kedaulatan Raja-Raja Melayu dan kedudukan istimewa orang Melayu. Perjuangan UMNO yang bermula pada 1946 bagi mempertahankan status Raja-Raja Melayu dan kedudukan orang Melayu berterusan hingga Persekutuan Tanah Melayu (Malaya) merdeka dari penjajah British pada 31 Ogos 1957.

Persidangan Raja-Raja Melayu atau Durbar yang bermula pada tahun 1896 diteruskan sehingga Malaya merdeka dan melahirkan sebuah majlis yang dikenali sebagai Majlis Raja-Raja. Majlis yang telah berusia 104 tahun ini telah melalui pelbagai perubahan dan pembaharuan selepas tertubuhnya Negara Malaysia yang lebih besar dan kukuh pada tahun 1963.

1

SALASILAH RAJA PERLIS INDERA KAYANGAN

Negeri Perlis Indera Kayangan telah diperintah oleh Dinasti Jamalullail yang mempunyai pertalian darah dengan Kerabat Diraja Kedah sejak dari tahun 1735. Keturunan keluarga Jamalullail berasal dari Negeri Hadhramaut, Semenanjung Arab. Wujudnya Dinasti Jamalullail bermula dengan penghijrahan Syed Ahmad bin Syed Hussain Jamalullail ke Negeri Kedah dan menetap di negeri itu. Pada waktu itu salah seorang puteri Diraja Kedah telah berkahwin dengan seorang pedagang Arab yang menetap di Mukim Limbung Kapal, Alor Setar. Perkahwinan Syed Muhammad Taha Al-Qadri dengan puteri Diraja Kedah ini telah melahirkan dua orang anak lelaki dan seorang anak perempuan bernama Sharifah Aminah. Sharifah Aminah telah dikahwinkan dengan Syed Ahmad bin Syed Hussain Jamalullail. Pada tahun 1737, Sharifah Aminah telah melahirkan seorang putera lelaki yang diberi nama Syed Harun bin Syed Ahmad Jamalullail. Syed Harun berpindah ke Cenak di Wilayah Patani dan tinggal bersama kedua-dua bapa saudaranya Syed Ibrahim dan Syed Umar. Ketika menetap di Cenak, Syed Harun telah menjalankan perniagaan

dan menjadi seorang saudagar yang kaya-raya. Kekayaan beliau menyebabkan beliau telah difitnah. Bersabit dengan fitnah itu, Syed Harun telah diperintah menghadap Raja Ligor tetapi beliau enggan. Keengganan Syed Harun menghadap Raja Ligor menyebabkan beliau sekeluarga terpaksa meninggalkan Cenak. Beliau sekeluarga berangkat ke kota Indera Kayangan. Di kota ini Syed Harun telah menghadap Tunku Ziauddin Mukarram Syah yang memangku jawatan Sultan Kedah. Tunku Ziauddin telah memerintahkan Syed Harun dan keluarganya berpindah ke tempat pilihannya sendiri. Syed Harun berangkat ke Arau dan membuka penempatan baru manakala pengikut-pengikut beliau membuat penempatan di Padang Siding.

Pada tahun 1797, Syed Harun telah dilantik menjadi Penghulu Arau yang pertama. Ketika menetap di Cenak (sebahagian dari Wilayah Patani), Syed Harun telah berkahwin dengan sepupu beliau iaitu Sharifah Mariam, anak kepada Syed Ibrahim. Tetapi usia Sharifah Mariam tidak panjang. Selepas mangkatnya Sharifah Mariam, Syed Harun berkahwin pula dengan Tunku Safiah, puteri Tunku Ziauddin. Dengan perkahwinan ini, Tunku Ziauddin telah menyerahkan Mukim Arau kepada Syed Harun. Mukim ini menjadi hak pusaka turun-temurun kepada Syed Harun Jamalullail. Selain dari Sharifah Mariam dan Tunku Safiah, Syed Harun telah berkahwin dengan Wan Fatimah, puteri Dato' Kayang. Hasil perkahwinan ini, Syed Harun dikurniai beberapa orang cahaya mata. Salah seorang putera beliau ialah Syed Hussain Jamalullail. Beliau menjadi Penghulu Arau yang kedua selepas ayahanda beliau Syed Harun mangkat.

Pada tahun 1843, Syed Hussain telah mengiringi Sultan Kedah iaitu Sultan Zainal Rashid Al-Muazam Shah menghadap Raja Siam di Bangkok. Raja Siam bersetuju dengan cadangan

Sultan Kedah supaya kawasan Kayang diberikan kepada Syed Hussain Jamalullail. Pada 20 Mei 1843, Syed Hussain Jamalullail dengan rasminya dilantik sebagai Raja Kayang yang pertama dengan gelaran Siam iaitu *Phya Songkram Ramu Wichit Wilis Asmara Phya Perlis*. Kayang bermakna "Negeri Yang Diperolehi", atau sebutan pendeknya Perlis. Dengan perlantikan Syed Hussain sebagai Raja Perlis, negeri ini telah bebas dari takluk dan kuasa Kerajaan Kedah. Pada tahun 1873, Syed Hussain Jamalullail mangkat. Putera baginda iaitu Syed Ahmad Jamalullail telah dilantik sebagai Raja Perlis Kedua. Baginda memerintah Negeri Perlis sehingga ke tahun 1897. Negeri Perlis diperintah pula oleh Syed Safi Jamalullail sebagai Raja Perlis Ketiga. Baginda memerintah negeri itu selama lapan tahun. Syed Safi mangkat pada tahun 1905 dan putera baginda Syed Alwi telah ditabalkan menjadi Raja Perlis Keempat. Baginda memerintah Negeri Perlis sehingga ke tahun 1942. Baginda turun takhta apabila tentera Jepun menawan Tanah Melayu. Pemerintah Jepun telah melantik Syed Hamzah Jamalullail sebagai Raja Perlis. Baginda memerintah Negeri Perlis selama tiga tahun. Syed Alwi yang menjadi Raja Perlis Keempat mangkat pada tahun 1943 manakala Syed Hamzah mangkat pada tahun 1945. Raja Perlis Kelima disandang oleh Syed Harun Putera Jamalullail iaitu putera tunggal Syed Hassan Jamalullail, cucu kepada Syed Safi Jamalullail. Syed Harun Putra Jamalullail ditabalkan menjadi Raja Perlis pada tahun 1949 dengan gelaran Tuanku Syed Putra Hassan Jamalullail. Tuanku Syed Putra merupakan Raja Melayu yang paling lama memerintah iaitu sebelum Persekutuan Tanah Melayu mencapai kemerdekaan sehinggalah ke tahun 2000.

Berikut adalah senarai Raja Perlis yang memerintah Negeri Perlis selepas negeri itu bebas dari naungan Kerajaan Kedah dan Siam.

Raja		Tahun
1. Syed Harun Jamalullail	Penghulu Arau I	1797–1825
2. Syed Hussain Jamalullail	Penghulu Arau II	1825–1843
	Raja Perlis I	1843–1873
3. Syed Ahmad Jamalullail	(Raja Perlis II)	1873–1897
4. Syed Safi Jamalullail	(Raja Perlis III)	1897–1905
5. Syed Alwi Jamalullail	(Raja Perlis IV)	1905–1942
6. Syed Hamzah Jamalullail	(Raja Perlis V)	1942–1945
7. Syed Harun Putra Jamalullail	(Raja Perlis VI)	1945–2000
8. Tuanku Syed Sirajuddin Putra Jamalullail	(Raja Perlis VII)	2000–

Tuanku Syed Putra Jamalullail ibni Almarhum Syed Hassan Jamalullail adalah Raja Perlis yang pertama selepas Persekutuan Tanah Melayu mencapai kemerdekaan pada tahun 1957. Baginda merupakan salah seorang dari Raja-Raja Melayu yang telah berjuang menentang perubahan Malayan Union dan mempertahankan kedaulatan Raja-Raja Melayu.

Tuanku Syed Putra telah diputerakan pada 24 November 1920 di Arau, Perlis. Baginda adalah waris tunggal almarhum Tuanku Syed Hassan Jamalullail yang telah dilantik menjadi Bakal Raja bagi Negeri Perlis pada tahun 1934. Kemangkatan Raja Syed Alwi, Raja Perlis Keempat pada tahun 1935 telah menimbulkan kemasukan kepada Kerajaan Negeri Perlis untuk menentukan siapakah yang layak mewarisi takhta Kerajaan Perlis. Almarhum Raja Syed Alwi Jamalullail tidak mempunyai cahaya mata untuk menggantikan baginda. Pada 4 Disember 1934, "State Council Perlis" telah memberi persetujuan untuk melantik Tuanku Syed Hassan ibni Almarhum Syed Mahmud ibni Almarhum Syed Safi Jamalullail menjadi Bakal Raja bagi Negeri Perlis. Beberapa bulan selepas perlantikan ini, baginda Tuanku Syed Hassan telah kembali ke Rahmatullah. Selepas kemangkatan

Tuanku Syed Putra Jamalullail
RAJA PERLIS VI (1945–2000)

baginda, sekali lagi Kerajaan Perlis menghadapi kemusykilan bagi melantik pemerintah negeri tersebut. Satu keputusan telah diperolehi dari "State Council Perlis" supaya waris tunggal Almarhum Tuanku Syed Hassan iaitu Tuanku Syed Putra dilantik sebagai Bakal Raja bagi Negeri Perlis. Pada tahun 1941, Tanah Melayu jatuh ke tangan tentera Jepun dan pemerintahan Negeri Perlis terletak di bawah kuasa Jepun. Pihak Jepun telah melantik Tuan Syed Hamzah menjadi Raja Perlis. Selepas Perang Dunia Kedua tamat pada tahun 1945, Tuanku Syed Putra telah dilantik menjadi Raja Perlis. Pada tahun 1949, baginda ditabalkan menjadi Raja Perlis dalam satu upacara yang gilang-gemilang. Baginda Tuanku Syed Putra adalah satu-satunya Raja Melayu berdaulat yang menerajui pemerintahan Negeri Perlis selama lebih dari 50 tahun. Baginda juga telah mencatatkan satu sejarah sebagai raja yang paling lama memerintah di dunia pada hari ini. Tuanku Syed Putera juga adalah Yang di-Pertuan Agong ketiga bagi Persekutuan Tanah Melayu dan Yang di-Pertuan Agong pertama bagi Negara Malaysia.

Ketika buku ini ditulis, Tuanku Syed Putra Jamalullail yang melangkah ke usia 80 tahun sedang gering. Baginda dimasukkan ke Institut Jantung Negara, Kuala Lumpur pada April 2000. Namun, Allah Subhanahu Wata'ala lebih mengasihi baginda. Pada 16 April 2000, Tuanku Syed Putera Jamalullail kembali ke Rahmatullah. Almarhum merupakan Raja Melayu terakhir yang menjadi saksi di atas perisytiharan kemerdekaan Persekutuan Tanah Melayu pada 31 Ogos 1957 dan menyaksikan sebuah Negara Malaysia moden wujud hingga ke alaf baru.

Semoga Allah dan RasulNya mencucuri rahmat ke atas roh Almarhum dan menempatkan baginda ke dalam golongan orang-orang yang soleh.

Negeri Perlis Indera Kayangan kini diperintah oleh putera sulung Almarhum Tuanku Syed Putra iaitu Kebawah Duli Tuanku Syed Sirajuddin Putra Jamalullail.

2

SALASILAH SULTAN KEDAH DARUL AMAN

Mengikut catatan "At-Tarikh Salasilah", Negeri Kedah telah diperintah oleh keturunan diraja yang berasal dari Gumrun, Parsi. Dinasti ini telah memerintah Negeri Kedah sejak dari tahun 630 sehingga ke tahun 1136. Raja-Raja yang memerintah Negeri Kedah dari keturunan dinasti ini adalah seperti berikut:

1. Maharaja Durbar Raja
2. Maharaja Durya Raja
3. Maharaja Maha Dewa
4. Maharaja Karma Durya
5. Seri Paduka Maharaja Karna
6. Seri Paduka Maharaja Dewa
7. Seri Paduka Maharaja Darma Raja
8. Seri Paduka Maharaja Maha Jiwa
9. Seri Paduka Maharaja Durbar Raja

Hikayat Merong Mahawangsa pula mencatatkan bahawa seorang raja dari Negeri Rom telah datang ke Kedah dan

mewujudkan satu dinasti yang memerintah Negeri Kedah. Raja-Raja dari keturunan dinasti ini adalah seperti berikut:

1. Raja Merong Mahawangsa
2. Raja Merong Mahapudisat
3. Raja Sri Mahawangsa
4. Raja Seri Maha Inderawangsa
5. Raja Ong Maha Parita Darya (Raja Bersiung)
6. Raja Phra Ong Mahapudisat
7. Raja Phra Ong Mahawangsa

“At-Tarikh Salasilah” dan “Hikayat Merong Mahawangsa” telah meriwayatkan kedatangan seorang ulama ke Negeri Kedah pada tahun 1136. Ulama ini bernama Syekh Abdullah bin Syekh Ahmad dan berasal dari Negeri Yaman. Beliau telah mengislamkan raja dan rakyat Negeri Kedah dan menamakan negeri itu Kedah Darul Aman. Raja Kedah yang memeluk agama Islam pada masa itu adalah Raja Phra Ong Mahawangsa. Baginda telah memilih nama Sultan Muzaffar Shah I.

Sultan-sultan yang memerintah Negeri Kedah Darul Aman adalah seperti berikut:

Sultan	Tahun
1. Sultan Muzaffar Shah I	1136–1179
2. Sultan Muazzam Shah	1179–1202
3. Sultan Muhammad Shah	1202–1237
4. Sultan Muzzil Shah	1237–1280
5. Sultan Mahmud Shah	1280–1321
6. Sultan Ibrahim Shah	1321–1373

7. Sultan Sulaiman Shah I	1373–1423
8. Sultan Atau'ullah Muhammad Shah I	1423–1473
9. Sultan Muhammad Jiwa Zainal Azlin I	1473–1506
10. Sultan Mahmud Shah II	1506–1547
11. Sultan Muzaffar Shah II	1547–1602
12. Sultan Sulaiman Shah II	1602–1619
13. Sultan Rijaluddin Muhammad Shah	1619–1652
14. Sultan Muhyiaddin Mansur Shah	1652–1661
15. Sultan Dziauddin Mukarram Shah	1661–1668
16. Sultan Ataullah Muhammad Shah II	1668–1698
17. Sultan Abdullah Muazzam Shah I	1698–1706
18. Sultan Ahmad Tajuddin Halim Shah I	1706–1710
19. Sultan Muhammad Jiwa Zainal Azlin Muazzam Shah II	1710–1778
20. Sultan Abdullah Mukarram Shah II	1778–1789
21. Sultan Ahmad Tajuddin Halim Shah II	1789–1843
22. Sultan Zainal Rashid Muazzam Shah I	1843–1854
23. Sultan Ahmad Tajuddin Mukarram Shah III	1854–1879
24. Sultan Zainal Rashid Muazzam Shah II	1879–1881
25. Sultan Abdul Hamid Halim Shah	1881–1943
26. Sultan Sir Badlishah	1943–1958
27. Tuanku Alhaj Sultan Abdul Halim Mua'dzam Shah	1958–

Pada tahun 1710, Negeri Kedah telah diperintah oleh Sultan Muhammad Jiwa. Di bawah pemerintahan baginda, Kedah menjadi sebuah negeri yang kaya dan makmur.

Namun begitu, negeri ini masih dilanda pelbagai masalah terutamanya pemberontakan dan serangan Orang Bugis dan Siam. Sebelum naik takhta Kerajaan Kedah, Sultan Muhammad Jiwa telah meninggalkan Kedah. Baginda belayar ke Jambi dan Palembang. Sultan Muhammad Jiwa berguru dengan seorang Arab bernama Syekh Abdul Jalil A-Mahdani yang berasal dari Negeri Yaman. Bersama dengan guru ini, baginda mengembara ke Pulau Jawa dan seterusnya ke India. Selepas enam tahun mengembara baginda kembali ke Kedah dan ditabalkan sebagai Sultan Kedah. Sebagai pemerintah, Sultan Muhammad Jiwa telah mengadakan undang-undang dan peraturan hukum syarak dan adat-istiadat dalam Kerajaan Kedah. Baginda juga telah menetapkan tugas-tugas tertentu untuk para pembesar negeri. Sultan Muhammad Jiwa juga telah melantik guru baginda Syekh Abdul Jalil menjadi Mufti Kedah.

Di bawah pemerintahan Sultan Muhammad Jiwa selama 50 tahun, Kedah muncul sebagai pengeluar lada terbesar pada abad ke-18. Di atas usaha baginda membina Kota Setar dan terusan-terusan, Kedah berjaya menghasilkan padi yang banyak. Walaupun Sultan Muhammad Jiwa memerintah Negeri Kedah dengan adil namun timbul pertelingkahan di kalangan kerabat diraja bagi merebut takhta Kerajaan negeri itu. Pada tahun 1723, Sultan Kedah telah memohon bantuan orang Bugis untuk menumpaskan adinda baginda yang ingin merampas kuasa. Daeng Parani yang mengetuai orang Bugis berjaya mengalahkan adinda Sultan Muhammad Jiwa. Beliau memperolehi ganjaran dari Sultan Kedah dan berkahwin dengan salah seorang saudara Sultan Kedah.

Pada tahun 1724, Raja Kecil dari Siak telah datang ke Kedah untuk membantu adinda Sultan Muhammad Jiwa merampas Kerajaan Kedah. Angkatan Bugis yang diketuai

oleh Daeng Parani, Daeng Marewa dan Daeng Manompok belayar ke Kedah untuk membantu Sultan Kedah. Perang saudara ini berlarutan selama dua tahun. Angkatan Bugis berjaya menghalau Raja Kecil dari Kedah tetapi Daeng Parani terbunuh dalam perang ini. Pada tahun 1739, Sultan Muhammad Jiwa pindah dari Kota Bukit Pinang ke Kota Setar. Baginda mendirikan sebuah kota di Anak Bukit.

Pada tahun 1771, Kedah ditawan oleh puak yang menentang Sultan Muhammad Jiwa. Puak ini telah dibantu oleh Orang Bugis dari Selangor dan Perak. Sultan Muhammad Jiwa berundur ke Kangar. Baginda memohon bantuan pihak Inggeris di Madras dan juga saudagar-saudagar Inggeris di Acheh. Dengan bantuan Inggeris, Sultan Muhammad Jiwa berjaya mengusir penentang-penentang baginda dan juga orang Bugis. Sebagai ganjaran di atas bantuan Inggeris, Sultan Muhammad Jiwa menyerahkan Kota Kuala Kedah kepada Francis Light. Setelah memerintah Negeri Kedah selama 68 tahun, Sultan Muhammad Jiwa mangkat pada tahun 1779. Baginda dikenang sebagai seorang Sultan yang bijaksana dan bertimbang rasa. Baginda berusaha keras untuk meringankan beban rakyat yang dipaksa menghantar ufti bunga emas dan hadiah-hadiah kepada Kerajaan Siam. Selepas kemangkatan baginda, Kedah diperintah pula oleh Tengku Abdullah dengan gelaran Sultan Abdullah Mukarram Shah. Baginda merupakan Sultan Kedah yang tercatat dalam Sejarah Tanah Melayu. Pada tahun 1786, baginda telah menyerahkan Pulau Pinang kepada syarikat Inggeris iaitu *East-India Company* yang diwakili oleh Kapten Francis Light.

Ketika Orang Melayu bangkit menentang penjajahan British dan penubuhan Malayan Union pada tahun 1946, Negeri Kedah Darul Aman telah diperintah oleh Sultan Sir Badlishah. Baginda adalah bekanda kepada Tunku Abdul

Sultan Sir Badlishah Ibni Almarhum

Sultan Abdul Hamid Halim Shah

SULTAN KEDAH KE-26

(1943-1958)

Rahman Putra Alhaj, bapa Kemerdekaan Persekutuan Tanah Melayu.

Almarhum Sultan Sir Badlishah adalah salah seorang dari Raja-Raja Melayu yang berjuang menuntut kemerdekaan Persekutuan Tanah Melayu. Bersama-sama dengan adinda baginda Tunku Abdul Rahman dan seluruh rakyat Tanah Melayu, mereka berjuang mempertahankan kedaulatan dan kuasa Raja-Raja Melayu. Almarhum Sultan Badlishah naik takhta Kerajaan Kedah di zaman Perang Dunia Kedua dan Tanah Melayu dikuasai oleh tentera Jepun. Baginda memerintah Negeri Kedah, yang terkenal dengan jolokan "Jelapang Padi" selama 15 tahun. Sultan Sir Badlishah mangkat pada 13.7.1958, setahun selepas Persekutuan Tanah Melayu (Malaya) merdeka.

Sejak dari tahun 1958 hingga ke hari ini, Negeri Kedah Darul Aman diperintah oleh Al-Sultan Almu'tasimu Billahi Muhibbuddin Tuanku Alhaj Abdul Halim Mua'dzam Shah, Sultan Kedah Ke-27.

3

SALASILAH SULTAN PERAK DARUL RIDZUAN

Sejarah Melayu mencatatkan bahawa Kerajaan Perak tua dikenali dengan nama Gangga Nagara. Gangga Nagara wujud pada kira-kira abad ke-5 dan ke-6. Ini terbukti dengan penemuan patung-patung agama Hindu dan Buddha di daerah Dinding, tempat bersemayamnya Raja-Raja Perak pada zaman dahulu. Pada tahun 1025, Kerajaan Gangga Nagara musnah oleh serangan Rajendra Cola I dari Koromandel. Selepas musnahnya Kerajaan Gangga Nagara, wujud pula Kerajaan Manjung dan Kerajaan Beruas. Pada zaman pemerintahan Sultan Mahmud Shah di Melaka, Kerajaan Manjung dan Beruas membayar ufti kepada Kerajaan Melaka. Ufti ini adalah dalam bentuk kaleng timah.

Namun begitu, Kerajaan Manjung telah diserang oleh Paduka Tuan, anak Tun Perak, Bendahara Melaka. Serangan ini mendapat bantuan daripada Kerajaan Beruas. Apabila Kerajaan Melaka jatuh ke tangan Portugis, Sultan Mahmud Shah meninggalkan Melaka dan membuka negeri di Bentan.

Pada tahun 1528, Sultan Mahmud Shah berpindah ke Kampar apabila Bentan diserang oleh Portugis. Baginda

mangkat di Kampar. Selepas kemangkatan Sultan Mahmud Shah, putera baginda Raja Ali telah mewujudkan sebuah Kerajaan di Johor dan baginda bergelar Sultan Alauddin Riayat Shah II. Putera Sultan Mahmud Shah yang sulung iaitu Raja Muzaffar telah ditabalkan menjadi Sultan Perak yang pertama dengan gelaran Sultan Muzaffar Shah. Baginda berkahwin dengan Tun Terang anak Tun Ali dan Tun Fatimah. Sultan Muzaffar Shah memilih Tanah Abang sebagai pusat pemerintahan Kerajaan Perak. Tanah Abang terletak kira-kira 80 kilometer dari muara Sungai Perak. Di sinilah bermulanya adat-istiadat, kebesaran dan salasilah keturunan kerabat diraja Perak.

Pewarisan takhta Kerajaan Perak tidak ditentukan mengikut sistem "promogeniture" atau pewarisan takhta oleh putera sulung. Putera-putera Sultan yang mangkat, saudara-saudara baginda dan anak-anak raja yang mempunyai pertalian rapat dengan Sultan boleh menjadi Sultan bagi Negeri Perak apabila Sultan yang memerintah mangkat. Golongan kerabat diraja ini digelar Waris Negeri. Beberapa gelaran telah diberikan kepada anggota-anggota Waris Negeri. Gelaran yang utama ialah Raja Muda, waris yang berkemungkinan besar dilantik menjadi Sultan. Gelaran-gelaran lain selepas Raja Muda ialah Raja Bendahara, Raja DiHilir, Raja Kecil Besar, Raja Kecil Sulung, Raja Kecil Tengah, Raja Kecil Bongsu dan Raja Kecil Muda.

Pada peringkat awal wujudnya Kesultanan Perak, pewarisan takhta jatuh kepada putera sulung Sultan yang mangkat. Selepas Sultan Muzaffar Shah mangkat, baginda diganti oleh Sultan Mansur Shah (Marhum Kota Lama Kanan). Namun begitu, selepas kemangkatan Sultan Mansur Shah takhta Kerajaan Perak tidak diwarisi oleh mana-mana Sultan. Ini disebabkan oleh penaklukan Aceh ke atas Negeri

Perak pada tahun 1677. Pembesar-pembesar Perak telah pergi menghadap Sultan Acheh iaitu Sultan Alauddin Mansur Shah (putera sulung Sultan Mansur Shah) bagi memohon perlantikan seorang raja yang memerintah Negeri Perak. Sultan Acheh mengutuskan adinda baginda iaitu Raja Ahmad untuk menjadi Sultan Perak. Baginda menjadi Sultan Perak Ketiga dengan gelaran Sultan Ahmad Tajuddin Shah. Selepas kemangkatan Sultan Ahmad Tajuddin, takhta Kerajaan Perak diwarisi oleh adinda baginda iaitu Sultan Tajul Arifin. Selepas Sultan Tajul Arifin mangkat, pewarisan takhta Kerajaan Perak jatuh kepada Sultan Alauddin Shah, cucu kepada Sultan Ahmad Tajuddin Shah. Pada tahun 1603, Sultan Alauddin Shah mangkat dan baginda diganti oleh salah seorang cucu Sultan Mansur Shah iaitu Sultan Mukaddam Shah. Sultan Perak Ke-6, Sultan Mukaddam Shah mangkat pada tahun 1619. Pewarisan takhta Kerajaan Perak jatuh kepada adinda Sultan Alauddin Shah. Baginda menjadi Sultan Perak Ke-7 dengan gelaran Sultan Mansur Shah II. Pada tahun 1627, dengan kemangkatan Sultan Mansur Shah II, adinda Sultan Mukaddam Shah telah dilantik menjadi Sultan Perak Ke-8. Baginda bergelar Sultan Mahmud Shah. Pada tahun 1630, Sultan Mahmud Shah mangkat. Takhta Kerajaan Perak jatuh kepada putera baginda iaitu Raja Kobat. Baginda dilantik menjadi Sultan Perak Ke-9 dengan gelaran Sultan Salehuddin Shah.

Sultan-Sultan Perak yang tersebut di atas adalah keturunan Sultan Melaka yang mempunyai tali persaudaraan dengan Kerabat Diraja Acheh, Siak dan Pahang. Sultan Perak Ke-10 adalah Raja Sulung, putera Raja Mahmud, Pahang. Raja Mahmud adalah anak Raja Kasab, Siak. Raja Kasab telah berkahwin dengan Raja Putih, puteri Sultan Mansur Shah II (Sultan Pahang Ke-8). Raja Sulung naik takhta Kerajaan Perak dengan gelaran Sultan Muzaffar Shah II.

Pada awal abad ke-19, berlaku satu perubahan dalam pentadbiran Kerajaan Perak. Selepas Sultan Ahmaddin Shah, Sultan Perak Ke-18 mangkat terjadi perebutan takhta di antara tiga orang putera baginda yang berlainan ibu. Mereka adalah Raja Abdul Malik, Raja Inu dan Raja Abdul Rahman. Perebutan ini berpunca dari tiga orang isteri Sultan Ahmaddin Shah iaitu Toh Puan Putih (bonda Raja Abdul Malik), Raja Tengah Bongsu (puteri Sultan Muzaffar Shah III dan bonda Raja Inu) dan Cik Sepiah (bonda Raja Abdul Rahman). Satu persetujuan telah dicapai bahawa ketiga-tiga putera Sultan Ahmaddin dilantik menjadi Sultan Perak secara bergilir-gilir. Tetapi pergiliran itu tidak pernah dilaksanakan. Ini mengakibatkan tercetusnya pertelingkahan dan perebutan takhta, perang saudara dan campur tangan British dalam hal ehwal Kesultanan Perak.

Menurut sistem penggantian takhta Kerajaan Perak, putera sulung tidak akan dilantik sebagai Sultan selepas kemangkatan ayahandanya. Pewaris ini adalah dari Sultan kepada Raja Muda kepada Raja Bendahara dan kemudian kepada Raja diHilir. Apabila Sultan mangkat, Raja Muda akan menjadi Sultan yang baru. Raja Bendahara menjadi Raja Muda. Putera sulung Sultan yang mangkat akan menjadi Raja Bendahara. Putera Sultan yang baru akan menjadi Raja diHilir. Oleh itu, pewaris takhta Kerajaan Perak mesti menjadi Raja diHilir, Raja Bendahara dan Raja Muda terlebih dahulu, sebelum ditabah menjadi Sultan Perak. Namun begitu, pembesar-pembesar negeri boleh menolak calon-calon yang mereka tidak berkenan atau tidak sesuai untuk memerintah.

Pada tahun 1857, Sultan Abdullah Muhammad Shah (Sultan Perak Ke-22) mangkat. Baginda telah diganti oleh Sultan Ja'far Mu'azam Shah. Raja Muda Perak disandang oleh Raja Ali. Jawatan Raja Bendahara yang sepatutnya disandang

oleh Raja Yusof telah diberikan kepada Raja Ismail. Pembesar-pembesar negeri tidak suka kepada Raja Yusof. Raja Ismail pula adalah pilihan Sultan Ja'far. Pada tahun 1865, Sultan Ja'far Mu'azam Shah mangkat. Raja Ali telah ditabalkan menjadi Sultan Perak Ke-24. Raja Yusof yang sepatutnya menjadi Raja Muda telah diketepikan sekali lagi. Raja Ismail pula kekal sebagai Raja Bendahara. Manakala jawatan Raja Muda disandang oleh Raja Abdullah, putera Sultan Ja'far Mu'azam Shah.

Pada tahun 1871, Sultan Ali mangkat di Sayong. Dengan kemangkatan baginda, terdapat tiga waris yang menuntut takhta Kerajaan Perak iaitu Raja Yusof, Raja Ismail dan Raja Abdullah. Raja Yusof telah memohon bantuan daripada Kerajaan Negeri-Negeri Selat bagi mendapatkan hak takhta Kerajaan Perak. Tetapi permohonan baginda tidak dilayan oleh Kerajaan Negeri-Negeri Selat. Raja Abdullah pula mendapat sokongan daripada pembesar-pembesar Perak Hilir. Tetapi baginda hanya boleh diisyiharkan sebagai Sultan Perak selepas menghadiri upacara permakaman Sultan Ali di Sayong. Raja Abdullah berasa bimbang untuk pergi ke Sayong kerana baginda terpaksa melalui kawasan Senggang. Kawasan Senggang dikuasai oleh Raja Yusof dan Raja Abdullah takut diserang oleh Raja Yusof. Oleh kerana Raja Abdullah tidak hadir di upacara pengebumian jenazah Almarhum Sultan Ali maka pembesar-pembesar Perak Hulu telah melantik Raja Ismail sebagai Sultan Perak. Walaupun Raja Ismail tidak mempunyai hak mewarisi takhta Kerajaan Perak tetapi baginda memegang alat kebesaran Kerajaan Perak. Seseorang Sultan hanya dapat ditabalkan apabila memiliki alat kebesaran tersebut. Di samping itu Raja Ismail mendapat sokongan daripada seorang pembesar yang terkaya dan berkuasa di Perak iaitu Ngah Ibrahim. Dengan memberi sokongan kepada Raja Ismail, Ngah Ibrahim berharap beliau sendiri dapat menjadi Sultan Perak.

Pada tahun 1872, Raja Abdullah yang bermusuh dengan Ngah Ibrahim telah membuat tuntutan ke atas takhta Kerajaan Perak. Baginda membuat perdamaian dengan Raja Yusof dan melantik baginda sebagai Raja Muda. Raja Abdullah dan Raja Yusof mengadakan satu pakatan untuk mengusir Ngah Ibrahim dari Larut. Perebutan kuasa ini mengakibatkan Perak berada dalam keadaan huru-hara. Dalam waktu yang sama, dua kumpulan kongsi gelap keturunan Cina iaitu Ghee Hin dan Hai San sedang berperang di Larut. Puak Ghee Hin mendapat sokongan Raja Abdullah, manakala puak Hai San pula disokong oleh Ngah Ibrahim. Perang Larut yang berlarutan ini telah memberi peluang kepada pihak Inggeris untuk campur tangan dalam pentadbiran Negeri Perak. Perebutan takhta Kerajaan Perak mengakibatkan termeterai Perjanjian Pangkor pada tahun 1874. Menerusi Perjanjian Pangkor, pihak Inggeris mengiktiraf Raja Abdullah sebagai Sultan Perak yang sah. Sebagai syarat Sultan Abdullah hendaklah menerima seorang Residen Inggeris bagi menasihat Sultan dalam semua perkara kecuali mengenai agama dan adat-istiadat Melayu. Pembesar-pembesar negeri tidak dibenarkan memungut cukai. Sebaliknya mereka dibayar elaun. Perjanjian Pangkor ini membangkitkan kemarahan pembesar-pembesar negeri terutamanya Orang Kaya Menteri Ngah Ibrahim. Sultan Ismail pula enggan menerima gelaran Sultan Muda dan penceburan bulanan yang telah diperuntukkan kepada baginda. Baginda terus memerintah Negeri Perak. Perjanjian Pangkor tidak dapat menyelesaikan masalah perebutan takhta Kerajaan Perak bahkan merumitkan lagi keadaan.

Pada tahun 1874, Gabenor Negeri-Negeri Selat (Sir Andrew Clarke) telah melantik J.W.W. Birch sebagai Residen Perak. Kehadiran Birch di Perak merumitkan lagi masalah Perak. Bahkan sikap beliau menimbulkan kebencian Sultan

Abdullah, Sultan Ismail dan pembesar-pembesar negeri. Hubungan antara Sultan Abdullah dan Birch bertambah buruk apabila Birch memaksa Sultan Abdullah menandatangani perisytiharan hak mengambil alih pungutan cukai dan menerima nasihat Residen Inggeris. Peristiwa ini mengakibatkan Sultan Perak dan pembesar-pembesar negeri merancang satu pakatan untuk membunuh Birch.

Pada 1 November 1875, Birch tiba di Pasir Salak. Tetapi beliau telah dibunuh ketika sedang mandi di Sungai Perak. Pembunuhan Birch dikenali dalam sejarah sebagai Peristiwa Perak. Pada tahun 1876, pembunuhan-pembunuhan Birch telah dapat ditangkap. Datuk Maharaja Lela dan dua pembesar yang lain telah dihukum gantung. Sultan Ismail dibuang negeri iaitu di Johor. Sultan Abdullah pula turun dari takhta Kerajaan Perak. Baginda berserta Orang Kaya Menteri Larut, Syahbandar dan Laksamana telah dibuang negeri iaitu di Pulau Seychelle, Lautan Hindi. Sultan Ismail menjadi Sultan Perak yang ke-25. Baginda hanya sempat memerintah Perak selama tiga tahun iaitu dari tahun 1871-1874. Sultan Abdullah pula menjadi Sultan Perak yang Ke-26. Baginda hanya dapat memerintah Perak selama dua tahun iaitu dari tahun 1874-1876. Pada tahun 1877, Raja Yusof ditabalkan menjadi Sultan Perak Ke-27 dengan gelaran Sultan Yusof Shariffuddin Muzaffar Shah.

Selepas Perang Dunia Kedua, Dewan Negeri telah ditugaskan untuk melantik raja pemerintah berpandukan kepada amalan yang telah ditetapkan. Selepas kemangkatan Sultan Yusof pada tahun 1887, Sultan Idris Al-Azam Shah telah dilantik sebagai Sultan Perak Ke-28. Menerusi abad ke-20, enam orang Sultan yang telah memerintah Perak adalah daripada keturunan Sultan Idris Al-Azam Shah.

Sultan-sultan yang telah memerintah Perak Darul Ridzuan adalah seperti berikut:

Sultan	Tahun
1. Sultan Muzaffar Shah I	1528–1549
2. Sultan Mansur Shah I	1549–1577
3. Sultan Ahmad Tajuddin Shah	1577–1584
4. Sultan Tajul Arifin	1584–1594
5. Sultan Alauddin Shah	1594–1603
6. Sultan Mukaddam Shah	1603–1619
7. Sultan Mansur Shah II	1619–1627
8. Sultan Mahmud Shah (Raja Yusof)	1627–1630
9. Sultan Salehuddin Shah (Raja Kobat)	1630–1635
10. Sultan Muzaffar Shah II (Raja Sulung)	1636–1653
11. Sultan Mahmud Iskandar Shah	1653–1720
12. Sultan Alauddin Mughayat Shah	1720–1728
13. Sultan Muzaffar Shah III	1728–1742
14. Sultan Muhammad Shah	1743–1756
15. Sultan Iskandar Zulkarnain	1756–1770
16. Sultan Mahmud Shah	1770–1778
17. Sultan Alauddin Mansur Shah	1778–1786
18. Sultan Ahmaddin Shah	1786–1806
19. Sultan Abdul Malik Mansur Shah	1806–1825
20. Sultan Abdullah Mu'azam Shah	1825–1830
21. Sultan Shahabudidn Riayat Shah	1830–1841
22. Sultan Abdullah Muhammad Shah	1841–1857
23. Sultan Ja'far Mu'azam Shah	1857–1865
24. Sultan Ali Al-Mukammal Inayat Shah	1865–1871
25. Sultan Ismail Mu'abiddin Riayat Shah	1871–1874
26. Sultan Abdullah Muhammad Shah	1874–1876

Sultan Yusuf Izzuddin Shah
SULTAN PERAK KE-32
(1948-1963)

27. Sultan Yusof Shariffuddin Muzaffar Shah	1877–1887
28. Sultan Idris Al-Azam Shah	1887–1916
29. Sultan Abdul Jalil Karamatullah Shah	1916–1918
30. Sultan Iskandar Qadassallahi Shah	1918–1938
31. Sultan Abdul Aziz Al-Mu'tasim Billah Shah	1838–1948
32. Sultan Yusuf Izzuddin Shah	1948–1963
33. Sultan Idris Al-Mutawakil Alallah Shah	1963–1984
34. Sultan Azlan Muhibuddin Shah	1984–

Almarhum Sultan Yusuf Izzuddin Shah naik takhta Kerajaan Perak pada tahun 1948 ketika zaman darurat. Darurat telah diisyiharkan di Tanah Melayu akibat pemberontakan pengganas komunis yang telah dilancarkan oleh Parti Komunis Malaya (PKM). Sultan Yusuf Izzuddin Shah adalah Sultan Perak yang Ke-32. Baginda adalah salah seorang daripada sembilan Raja Melayu yang menyaksikan perisytiharan kemerdekaan Persekutuan Tanah Melayu (Malaya) pada 31 Ogos 1957. Sultan Yusuf Izuddin Shah memerintah Negeri Perak selama 15 tahun. Baginda tidak berpeluang menyaksikan penubuhan Negara Malaysia pada 16 September 1963. Pada 6 Januari 1963, Sultan Idris Al-Mutawakil Alallah Shah diisyiharkan sebagai Sultan Perak Ke-33. Baginda bersemayam di atas takhta Kerajaan Perak selama 21 tahun. Sultan Idris Shah mangkat pada 1 Februari 1984. Hari ini Perak Darul Ridzuan diperintah oleh Sultan Azlan Shah.

4

SALASILAH SULTAN SELANGOR DARUL EHSAN

Di zaman Kesultanan Melayu Melaka iaitu pada abad ke-15, daerah Kelang dan Jeram berada di bawah takluk dan naungan Kerajaan Melaka. Mengikut catatan Sejarah Melayu, orang Kelang tidak bersetuju ke atas perlantikan penghulu mereka. Mereka telah memohon kepada Sultan Melaka iaitu Sultan Muzaffar Shah (1445–1458) untuk menggantikan penghulu yang baru. Oleh itu, Sultan Melaka telah melantik Tun Perak, anak Bendahara Melaka untuk menjadi Penghulu Kelang. Pada tahun 1458, apabila Sultan Mansur Shah menjadi Sultan Melaka, baginda telah melantik putera baginda iaitu Paduka Seri Cina untuk menjadi Raja di Jeram. Pada zaman pemerintahan Sultan Alauddin, Sultan Johor (1529–1564), Kelang berada di bawah takluk Johor. Penghulu Kelang pada ketika itu bergelar Mandulika. Selangor juga berada di bawah takluk Johor dan ditadbir oleh Seri Agar Raja, anak Tun Isap Berakah, Bendahara Kerajaan Johor. Pada tahun 1766, Kuala Selangor muncul sebagai penempatan yang penting bagi Selangor. Jajahan Selangor meluas hingga ke lemah Sungai Kelang dan Sungai Bernam. Pada tahun 1785, Lukut termasuk di dalam jajahan Selangor.

Kehadiran Orang Bugis iaitu Daeng Lima Bersaudara di Selangor merupakan detik permulaan kuasa Kesultanan Selangor. Pada tahun 1717, Raja Kecil dari Minangkabau telah menuntut hak ke atas takhta Kerajaan Johor. Beliau membuat pakatan dengan dua saudara Bugis tersebut iaitu Daeng Parani dan Daeng Cellak untuk menyerang dan menakluk Johor. Daeng Parani dan Daeng Cellak berangkat ke Langat bagi mendapatkan bantuan orang Bugis untuk menyerang Johor. Semasa ketiadaan kedua-dua Bugis Bersaudara ini, Raja Kecil telah memungkiri janji beliau. Raja Kecil telah membuat serangan ke atas Johor dan menakluk negeri itu tanpa bantuan pihak Bugis. Keadaan ini membangkitkan kemarahan orang Bugis. Akibatnya Raja Kecil telah berperang dengan puak-puak Bugis di Riau, Linggi dan Kedah. Pada tahun 1721, orang Bugis telah berjaya mengusir Raja Kecil dari Riau.

Pada tahun 1722, ketua-ketua orang Bugis telah melantik Raja Sulaiman menjadi Sultan Johor-Riau dengan gelaran Yang Dipertuan Muda atau Yamtuan Muda. Pada tahun 1728, orang Bugis telah menjadikan Selangor sebagai pangkalan untuk meluaskan lagi kuasa mereka di Tanah Melayu. Daeng Parani yang telah berkahwin dengan puteri Yamtuan Selangor terlibat dalam perperangan antara Sultan Kedah dan Raja Kecil yang telah membantu saudara muda Sultan Kedah untuk merampas takhta Kerajaan Kedah. Pada masa yang sama, Daeng Marewa telah membantu Raja Muzaffar Shah dari Bernam untuk menyerang kekanda baginda iaitu Sultan Perak.

Pada tahun 1740, Daeng Cellak yang menjadi Yamtuan Muda II di Riau telah berkunjung ke Selangor. Ketika berada di Selangor, Daeng Cellak telah menyerang angkatan Siak dan Minangkabau. Pada tahun 1742, Daeng Cellak mengetuai

angkatan Bugis untuk menyerang Perak. Serangan ini ditujukan kepada orang Minangkabau yang datang ke Perak dari Kedah.

Kuasa dan kedudukan orang Bugis di Selangor semakin kuat. Ini menyebabkan orang Melayu berasa iri hati. Manakala pihak Belanda yang telah menguasai Melaka berasa bimbang bahawa kuasa monopoli mereka ke atas bijih timah akan tergugat akibat Perang Bugis yang berlanjutan. Pada tahun 1745, Daeng Cellak meninggal dunia. Beliau meninggalkan dua orang putera iaitu Raja Haji dan Raja Lumu. Kedua-dua putera ini masih kecil untuk mentadbir Selangor. Oleh itu, pentadbiran Selangor dijalankan oleh seorang pemangku Raja iaitu Daeng Lakani, Raja Said (anak Daeng Marewa) dan sebuah badan yang dianggotai oleh orang tua-tua. Di bawah pentadbiran Bugis, Selangor menjadi sebuah petempatan yang makmur. Kuasa Bugis yang semakin kukuh di Selangor menyebabkan wilayah itu renggang dari kawalan Sultan Sulaiman, Sultan Johor-Riau. Sultan Sulaiman cuba mendapatkan bantuan pihak Belanda untuk memperolehi semula kuasa ke atas Selangor. Dalam masa yang sama, Daeng Kemboja, anak saudara kepada Daeng Cellak telah mengisyiharkan dirinya sebagai Yang Dipertuan yang memerintah Riau, Linggi dan Selangor. Beliau berusaha untuk mengekalkan kuasanya ke atas Selangor tetapi mendapat tentangan dari Raja Lumu. Raja Lumu tidak mahu mengakui kuasa Daeng Kemboja.

Tahun 1766 merupakan titik terpenting dalam sejarah Negeri Selangor. Pada tarikh ini Raja Lumu telah membuat persediaan untuk membebaskan kedudukannya dan juga Selangor daripada kuasa Kerajaan Johor-Riau. Tindakan ini dilakukan kerana beliau memikirkan bahawa jawatan Yamtuan Muda Johor-Riau yang akan disandangnya masih jauh lagi. Yamtuan Muda seterusnya akan disandang oleh

abangnya iaitu Raja Haji dan juga Raja Ali, anak Daeng Kemboja. Langkah pertama bagi Raja Lumu untuk menjadi Raja yang bebas adalah menerusi pertabalan. Beliau mesti memiliki gelaran sendiri, nobatnya sendiri dan mohor diraja yang sesuai. Oleh kerana Selangor tidak mempunyai alat-alat kebesaran dan tradisi pertabalan maka Raja Lumu membuat perancangan untuk mendekatkan diri beliau dengan sebuah negeri di Tanah Melayu yang berketurunan Sultan Melaka. Ini merupakan usaha Raja Lumu untuk memisahkan pertaliannya dengan Riau dan mengukuhkan kedudukannya sebagai Raja Melayu di Tanah Melayu dan bukan sebagai ketua orang Bugis di Wilayah Bugis. Oleh itu Raja Lumu telah memilih Negeri Perak untuk ditabalkan.

Pada tahun 1766, rombongan Raja Lumu telah berangkat ke Perak untuk bertemu Sultan Perak. Mengikut catatan "Tuhfat al-Nafis", Sultan Perak telah menabalkan Raja Lumu sebagai Yang Dipertuan Negeri Selangor dengan gelaran Sultan Salehuddin. Baginda Sultan Perak juga telah menobatkan Raja Lumu dan menganugerahkan mohornya sekali. Dengan pertabalan ini, Raja Lumu menjadi Sultan Selangor yang pertama dan bergelar Sultan Salehuddin Shah. Selangor menjadi sebuah negeri yang bebas daripada kuasa dan takluk Kerajaan Johor-Riau. Selepas ditabalkan, Sultan Salehuddin telah melaksanakan satu dasar yang agresif. Baginda telah menjalinkan hubungan yang baik dengan negeri-negeri lain kerana baginda ingin berbaik-baik dengan orang Bugis.

Dalam tahun 1771, Sultan Salehuddin telah mengetuai angkatan Bugis menyerang Negeri Kedah. Baginda meminta Perak turut serta dalam serangan ini. Pada tahun 1777, anak Bendahara Perak telah mengamuk dan membunuh orang. Sultan Salehuddin belayar ke Sungai Perak dengan dua puluh

buah kapal Bugis kerana baginda bimbang dengan keselamatan isteri baginda (puteri Raja Muda Perak) yang masih berada di negeri itu. Ketika berada di Perak, Sultan Salehuddin berkahwin pula dengan balu Orang Kaya Besar Perak. Ini membangkitkan kemarahan Sultan Alauddin Sultan Perak pada ketika itu.

Pemerintahan Sultan Salehuddin Shah selama 12 tahun menonjolkan Selangor sebagai negeri yang terkuat di Tanah Melayu di mana hubungan Bugis-Belanda menjadi bertambah rumit. Pada tahun 1778, Sultan Salehuddin mangkat. Baginda diganti oleh putera baginda iaitu Sultan Ibrahim Shah. Sebagai Sultan Selangor Ke-2, Sultan Ibrahim Shah adalah seorang pemerintah yang bijak dan berkebolehan. Baginda berjaya memelihara keamanan di Selangor. Pada tahun 1826, Sultan Ibrahim mangkat. Baginda telah diganti oleh putera baginda Sultan Muhammad Shah. Di zaman pemerintahan baginda, perbalahan timbul di Selangor akibat perebutan takhta Kerajaan Selangor. Oleh kerana tiga orang waris takhta telah mangkat maka Sultan Muhammad Shah telah melantik putera baginda iaitu Raja Mahmud sebagai pewaris takhta.

Pada tahun 1857, Sultan Muhammad Shah mangkat. Menantu baginda yang bernama Abdul Samad telah menghalau Raja Mahmud. Pada tahun 1859, Abdul Samad mengisyiharkan dirinya sebagai Sultan Selangor. Di zaman pemerintahan Sultan Abdul Samad, perang saudara meletus di kalangan pembesar-pembesar Negeri Selangor. Perang ini berpunca dari perebutan kuasa memungut hasil timah di sepanjang Sungai Kelang. Sebelum mangkatnya Sultan Muhammad Shah, baginda telah menyerahkan daerah Kelang kepada putera sulung baginda iaitu Raja Sulaiman. Tetapi Raja Sulaiman tidak berusaha untuk memajukan daerah tersebut. Oleh itu Sultan Selangor menyerahkan daerah itu

kepada menantu baginda Raja Abdullah. Beliau telah membangunkan daerah itu dan menjadi seorang yang kaya.

Kemakmuran Kelang telah membangkitkan rasa iri hati Raja Mahadi, anak Raja Sulaiman. Beliau menuntut hak ke atas daerah Kelang. Bagi mengelakkan tercetusnya perang maka Raja Abdullah membayar elaun bulanan kepada Raja Mahadi. Namun begitu, perang meletus pada tahun 1866 akibat pembunuhan orang Mandailing oleh orang Bugis. Raja Mahadi menawan Kelang, manakala Raja Abdullah melarikan diri ke Melaka. Perang saudara meletus pula di antara Raja Mahadi dan Tengku Kudin, menantu Sultan Abdul Samad. Keadaan Negeri Selangor di bawah pemerintahan Sultan Abdul Samad menjadi rumit apabila perang meletus di antara dua kongsi gelap Cina yang terdiri dari puak Ghee Hin dan Hai San. Puak-puak ini pula mendapat sokongan dari segolongan pembesar-pembesar Selangor. Huru-hara di Selangor menyebabkan kegiatan lanun di perairan Selangor semakin berleluasa. Ini memberi peluang kepada pihak Inggeris untuk campur tangan dalam pentadbiran Negeri Selangor. Bagi menamatkan perang saudara di Selangor Sultan Abdul Samad menerima kehadiran Inggeris di negeri itu. Di bawah nasihat Residen Inggeris, Sultan Abdul Samad memerintah Negeri Selangor selama 40 tahun. Baginda mangkat pada tahun 1898.

Sultan-sultan yang telah memerintah Negeri Selangor adalah seperti berikut:

Sultan	Tahun
1. Sultan Salehuddin Shah (Raja Lumu)	1766–1778
2. Sultan Ibrahim Shah	1778–1826
3. Sultan Muhammad Shah	1826–1857
4. Sultan Abdul Samad	1859–1898

Sultan Hisamuddin Alam Shah Alhaj Ibni Almarhum

Sultan Ala'iddin Sulaiman Shah

SULTAN SELANGOR KE-6

(1945-1960)

5. Sultan Ala'iddin Sulaiman Shah	1898–1938
6. Sultan Hisamuddin Alam Shah	1938–1942
7. Sultan Musa Ghiathuddin Riayat Shah	1942–1945
8. Sultan Hisamuddin Alam Shah	1945–1960
9. Sultan Salahuddin Abdul Aziz Shah	1960–2001
10. Sultan Sharafuddin Idris Shah	2001–

Negeri Selangor diperintah oleh Almarhum Sultan Hisamuddin Alam Shah, Sultan Selangor Ke-6 ketika Persekutuan Tanah Melayu mencapai kemerdekaan. Almarhum Sultan Hisamuddin merupakan Sultan yang dua kali naik takhta Kerajaan Selangor.

Sultan Hisamuddin Alam Shah telah diputerakan pada 13 Mei 1898. Baginda adalah putera ketiga Almarhum Sultan Ala'iddin Sulaiman Shah. Almarhum Sultan Hisamuddin mendapat pendidikan awal di Sekolah Melayu Bandar, Kuala Langat. Kemudian baginda melanjutkan pelajaran menengah di Kolej Melayu Kuala Kangsar. Pada usia 18 tahun, baginda yang dikenali dengan nama Tengku Alam Shah telah menerima latihan bagi melaksanakan tanggungjawab sebagai putera raja. Baginda telah diberi tugas untuk mengiringi ayahanda baginda kesemua majlis rasmi Kerajaan. Pada tahun 1920, Sultan Hisamuddin telah ditabalkan sebagai Tengku Panglima Raja. Dengan jawatan ini baginda menjadi juruiring kepada ayahanda baginda iaitu Sultan Ala'iddin Sulaiman Shah, Sultan Selangor Kelima. Baginda memegang jawatan ini selama 14 tahun. Ketika menjadi Tengku Panglima Raja, Sultan Hisamuddin telah mendirikan rumah tangga dengan Raja Jema'ah binti Almarhum Raja Ahmad.

Sultan Hisamuddin merupakan putera raja yang berjiwa rakyat. Baginda menaruh minat yang mendalam terhadap kebajikan dan taraf hidup kampung-kampung Melayu.

Tanggungjawab baginda ke atas kebajikan orang kampung membawa kepada penubuhan sebuah pusat perniagaan di Kelang. Di pusat ini warga-warga kampung boleh menjual hasil-hasil dari kebun mereka. Baginda juga merupakan seorang putera raja yang taat kepada agama. Tumpuan yang mendalam terhadap agama Islam membawa kepada perlantikan baginda sebagai Presiden Masjid Ala'iddin pada tahun 1925. Baginda telah mentadbirkan masjid ini dengan begitu baik sekali sehingga ayahanda baginda melantik baginda untuk menyelia semua hal ehwal masjid di seluruh Negeri Selangor. Menerusi usul dan cadangan Sultan Hisamuddin, beberapa perubahan telah dilaksanakan bagi pentadbiran masjid-masjid. Sebagai putera raja yang masih muda, Sultan Hisamuddin telah menunjukkan kemampuan dan kegigihan baginda dalam melaksanakan tugas-tugas baginda. Tanggungjawab baginda yang penuh dedikasi telah mendapat pengiktirafan yang sewajarnya. Pada tahun 1931, baginda telah dilantik menjadi Tunku Laksamana dan juga sebagai ahli Jawatankuasa Khas bagi membentuk semula sebuah Majlis Negeri yang baru. Pada tahun 1933, Sultan Hisamuddin telah mengiringi ayahanda baginda melawat Pulau Jawa. Sekembalinya baginda dari lawatan ini, baginda telah menganjurkan satu pameran hasil seni dan pertukangan Melayu.

Pada tahun 1936, Sultan Hisamuddin telah dilantik menjadi Raja Muda Selangor. Baginda juga telah memangku jawatan sebagai Sultan Selangor apabila Sultan Ala'iddin Sulaiman Shah berangkat ke United Kingdom. Setahun kemudian Sultan Ala'iddin Sulaiman Shah mangkat. Pada tahun 1937, Sultan Hisamuddin naik takhta Kerajaan Negeri Selangor dan ditabalkan dengan rasminya sebagai Sultan Selangor Keenam pada 26 Januari 1939. Pada tahun 1941, Perang Dunia Kedua meletus dan Tanah Melayu telah

dikuasai oleh Tentera Jepun. Baginda telah turun takhta dan menjadi tawanan pihak Jepun. Pada tahun 1942, jawatan Sultan Selangor telah diambil alih oleh Sultan Musa Ghiathuddin Riayat Shah. Apabila Perang Dunia Kedua tamat pada tahun 1945 dan pihak British kembali memerintah Tanah Melayu, Sultan Hisamuddin kembali menjadi Sultan Selangor. Baginda juga merupakan salah seorang Raja Melayu yang sama-sama berjuang menentang penubuhan Malayan Union. Bersama-sama Raja-Raja Melayu yang lain, baginda turut memulaukan istiadat perlantikan Gabenor Malayan Union pada tahun 1946. Pada tahun 1952, Sultan Hisamuddin telah berangkat ke Mekah bagi menunaikan fardhu haji. Apabila Persekutuan Tanah Melayu mencapai kemerdekaan pada 31 Ogos 1957, Sultan Hisamuddin telah dilantik sebagai Timbalan Yang di-Pertuan Agong. Pada 14 April 1960, baginda menjadi Yang di-Pertuan Agong Kedua bagi Persekutuan Tanah Melayu. Pada 1 September 1960, Sultan Hisamuddin Alam Shah Ibni Almarhum Sultan Ala'iddin Sulaiman Shah mangkat sebelum sempat ditabalkan dengan rasmi sebagai Yang di-Pertuan Agong.

Takhta Kerajaan Negeri Selangor Darul Ehsan diwarisi oleh putera sulung Almarhum Sultan Hisamuddin iaitu Sultan Salahuddin Abdul Aziz Shah. Pada 26 April 1999, Sultan Salahuddin Abdul Aziz Shah telah diisyiharkan sebagai Yang di-Pertuan Agong yang kesebelas. Jawatan Sultan Selangor dipangku oleh Raja Muda Selangor, Tengku Idris Shah. Selepas kemangkatan Almarhum Sultan Salahuddin Abdul Aziz Shah, Tengku Idris Shah telah ditabalkan sebagai Sultan Selangor yang baru dengan membawa gelaran Sultan Sharafuddin Idris Shah Ibni Almarhum Sultan Salahuddin Abdul Aziz Shah Alhaj.

5

SALASILAH YANG DI-PERTUAN BESAR NEGERI SEMBILAN DARUL KHUSUS

Penghijrahan Orang Minangkabau bermula selepas kejatuhan Kerajaan Melaka. Mengikut catatan sejarah, petempatan awal orang Minangkabau adalah di daerah Naning dan Rembau yang dikuasai oleh Johor. Pada tahun 1643, Orang Belanda telah mewujudkan "Negeri Sembilan" yang pertama dengan mengiktiraf Dato' Seri Lela Merah sebagai penguasa di Naning. Pada tahun 1705, Sultan Johor iaitu Sultan Abdul Jalil IV telah menganugerahkan mohor kepada seorang pembesar Naning iaitu Juara Megat. Manakala dalam tahun 1707, pembesar Rembau pula telah dianugerahkan mohor dan gelaran warisan daripada Johor. Pada tahun 1715, Datuk Bandar Sungai Ujong pula menerima anugerah yang sama. Pada waktu itu negeri-negeri kecil ini masih belum mengamalkan sistem Adat Perpatih. Namun begitu, akibat dari pelbagai masalah yang timbul, tekanan daripada Orang Bugis dan kemerosotan kuasa Orang Melayu di Johor menyebabkan Orang Minangkabau di Rembau, Sungai Ujong, Johol dan Ulu Muar mengamalkan sistem Adat Perpatih. Mereka mengambil keputusan untuk mengundang anak-anak raja dari Pagar

Ruyung untuk memerintah dan menyelesaikan pelbagai masalah yang mereka hadapi.

Mengikut catatan sejarah, anak-anak raja Pagar Ruyung yang pertama sampai ke Semenanjung Tanah Melayu adalah Raja Kasah, Raja Adil dan Raja Khatib. Raja Khatib telah diperintahkan pergi ke Tanah Melayu oleh Sultan Munim Shah dari Pagar Ruyung bagi menyambut kedatangan Raja Melewar ke Tanah Melayu. Raja Melewar adalah anak raja yang telah dipilih untuk ditabalkan di Negeri Sembilan. Tetapi Raja Khatib telah belot dan beliau mengaku sebagai raja yang didatangi dari Pagar Ruyung. Raja Khatib berkahwin dengan anak Penghulu Na'am dari Ulu Muar. Pada waktu itu Raja Melewar dalam pelayaran ke Tanah Melayu. Baginda singgah di Siak dan Johor bagi mendapatkan mohor untuk memerintah Negeri Sembilan.

Pada tahun 1773, angkatan Raja Melewar tiba di Naning dan kemudian menuju ke Kampung Penajis di Rembau dan seterusnya ditabalkan sebagai Yamtuhan (Yang Dipertuan Besar) yang pertama. Selepas mengalahkan Raja Khatib dan Penghulu Na'am, Raja Melewar berpindah ke Ulu Muar dan berkahwin dengan Cik Seni, anak bongsu Penghulu Na'am. Baginda telah mewujudkan ibu negeri atau pusat pemerintahan di Seri Menanti. Kedatangan Raja Melewar dari daerah Minangkabau merupakan titik permulaan dinasti diraja Negeri Sembilan yang wujud pada hari ini.

Selepas kemangkatan Raja Melewar pada tahun 1795, baginda telah diganti oleh anak-anak raja dari Pagar Ruyung iaitu Raja Hitam dan Raja Lenggang. Pada tahun 1824, Raja Laboh tiba di Negeri Sembilan untuk menjadi Yang Dipertuan dengan gelaran Yamtuhan Sati. Tetapi baginda telah dipecat. Selepas pemecatan Yamtuhan Sati, terdapat lima anak Raja yang menuntut jawatan Yamtuhan Seri Menanti iaitu Raja

Raden, Yamtuan Beringin, Raja Kerjan, Raja Ali (Yamtuan Rembau) dan Yamtuan Sati sendiri. Dengan sokongan Datuk Undang Rembau, Datuk Undang Sungai Ujong telah melantik Raja Raden sebagai Yamtuan Keempat. Selepas Yamtuan Raden mangkat, jawatan Yamtuan telah disandang oleh Tengku Imam. Di antara tahun 1869 hingga tahun 1872, Negeri Sembilan tidak mempunyai pemerintah. Ini disebabkan perbalahan yang timbul antara Tengku Ahmad Tunggal, anak Yamtuan Imam dengan pembesar-pembesar dan penghulu luak. Pembesar dan penghulu luak enggan melantik Tengku Ahmad Tunggal untuk menjadi Yamtuan disebabkan kelakuannya yang buruk. Sebaliknya, Orang Besar Kahar yang bergelar Datuk Siamang Gagap telah melantik Tengku Ampuan Intan, balu Almarhum Yamtuan Raden menjadi pemangku Yamtuan. Pada tahun 1872, Tengku Antah telah dilantik menjadi Yamtuan Keenam apabila abangnya Tengku Lintau menolak pencalonan sebagai Yamtuan. Ketika Raja Raden menjadi Yamtuan, baginda telah mewujudkan satu dasar yang tetap mengenai pewarisan pucuk pemerintahan Kerajaan Negeri Sembilan iaitu menerusi pewarisan nasab bapa (patrilineal). Selepas kemangkatan tiga Yamtuan yang terdahulu maka tidak ada lagi anak raja dari Minangkabau (Pagar Ruyung) diundang untuk memerintah Negeri Sembilan.

Pada tahun 1875, kawasan di sekitar Seri Menanti iaitu Terachi, Gunung Pasir, Hulu Muar dan Jempol telah menyokong perlantikan Tengku Antah sebagai Yamtuan Besar. Perlantikan Tengku Antah tidak dipersetujui dan diiktiraf oleh Dato' Kelana Sungai Ujong. Tengku Antah pula tidak mengiktiraf Dato' Kelana sebagai pemerintah Sungai Ujong. Pertikaian berlaku di antara Tengku Antah dengan Dato' Kelana kerana Dato' Kelana mendakwa bahawa kawasan Terachi adalah di bawah kuasa beliau. Pertikaian

ini mengakibatkan pihak Inggeris campur tangan dalam hal ehwal pentadbiran negeri tersebut. Bagi mengelakkan pertikaian dan perang yang berlarutan, Tengku Antah telah menandatangani satu perjanjian dengan pihak Inggeris. Menerusi perjanjian ini, Inggeris mengiktiraf Tengku Antah sebagai Yamtuan Besar Seri Menanti dan jajahan takluknya iaitu Johol, Hulu Muar, Jempol, Terachi, Gunung Pasir dan Inas. Pada tahun 1888, Yamtuan Antah mangkat dan baginda diganti oleh putera baginda iaitu Tengku Besar Muhammad. Pada tahun 1889, Kerajaan Inggeris telah melantik Martin Lister sebagai Residen di Negeri Sembilan. Seluruh kawasan Negeri Sembilan berada di bawah kuasa Residen kecuali Sungai Ujong, Jelebu dan Rembau. Di bawah pengaruh Inggeris, negeri-negeri Minangkabau ini menjadi aman dan tenteram.

Pada tahun 1889, Martin Lister telah berjaya memujuk pembesar-pembesar Sungai Ujong, Jelebu dan Rembau supaya bergabung dan membentuk sebuah negeri yang tunggal iaitu Negeri Sembilan. Negeri Sembilan terdiri dari sembilan luak iaitu Sungai Ujong, Jelebu, Johol, Rembau, Tampin, Jempol, Ulu Muar, Terachi dan Gunung Pasir. Di bawah gabungan ini, Tengku Besar Muhammad telah dilantik sebagai Yang Dipertuan Besar bagi seluruh Negeri Sembilan. Baginda memerintah Negeri Sembilan sehingga ke tahun 1933.

Sejak dari pewujudannya, Negeri Sembilan yang mengamalkan Adat Perpatih telah diperintah oleh raja-raja berikut:

Yamtuan Dari Pagar Ruyung

1. Raja Melewar
2. Raja Hitam
3. Raja Lenggang

Tahun

1773–1795
1795–1808
1808–1824

Yamtuhan Seri Menanti

4. Yamtuhan Raden	1824–1861
5. Yamtuhan Imam	1861–1869
Tengku Puan Intan (Pemangku)	1869–1872
6. Tengku Laksamana Antah	1872–1888

Yamtuhan Besar Seri Menanti/ Yamtuhan Besar Negeri Sembilan

7. Tengku Besar Muhammad	1888–1898
	1898–1933
8. Tuanku Abdul Rahman ibni Almarhum Tengku Besar Muhammad	1933–1960

Yang Dipertuan Besar Negeri Sembilan

9. Tuanku Munawir ibni Almarhum Tuanku Abdul Rahman	1960–1967
10. Tuanku Ja'afar ibni Almarhum Tuanku Abdul Rahman	1967–

Almarhum Tuanku Abdul Rahman telah dilantik menjadi Yamtuhan Besar Negeri Sembilan Kelapan pada tahun 1933. Baginda menjadi Yamtuhan Besar sehingga Persekutuan Tanah Melayu mencapai kemerdekaan. Hari ini gelaran Yamtuhan Besar dikenali sebagai Yang Dipertuan Besar Negeri Sembilan.

Almarhum Tuanku Abdul Rahman telah diputerakan pada 24 Ogos 1895 di Seri Menanti, Negeri Sembilan. Baginda adalah putera sulung Tengku Besar Muhammad, Yamtuhan Besar Negeri Sembilan yang ketujuh dan Tengku Puan Cik (Tengku Puan Serting). Tuanku Abdul Rahman mendapat pendidikan awal di Sekolah Melayu Kuala Jempol. Pada tahun 1907, baginda melanjutkan pelajaran ke Maktab Melayu

Kuala Kangsar. Selepas menamatkan pengajian baginda di MCKK pada tahun 1914, baginda memulakan tugas sebagai Pegawai Melayu di Sekretariat Negeri-Negeri Melayu Bersekutu. Setahun kemudian baginda dilantik sebagai Penolong Pemungut Cukai di Seremban, Negeri Sembilan. Tuanku Abdul Rahman juga pernah berkhidmat sebagai Penolong Pegawai Melayu dan Timbalan Pegawai Daerah. Pada tahun 1925, Tuanku Abdul Rahman telah mengiringi ayahanda baginda melawat United Kingdom. Pada ketika itu baginda bertugas di Mahkamah Tinggi Kuala Lumpur. Dalam lawatan ini, Tuanku Abdul Rahman telah mendaftarkan diri di Inner Temple untuk belajar ilmu undang-undang. Baginda menetap di United Kingdom selama tiga tahun bagi menamatkan pengajian baginda. Sekembalinya dari United Kingdom, Tuanku Abdul Rahman bertugas sebagai majistret dan kemudian sebagai Pegawai Daerah.

Pada tahun 1933, Tuanku Abdul Rahman telah dilantik menjadi Yang Dipertuan Besar Negeri Sembilan bagi menggantikan ayahanda baginda yang mangkat. Baginda menjadi Yang Dipertuan Besar Negeri Sembilan selama 24 tahun. Pada 31 Ogos 1957, setelah Persekutuan Tanah Melayu mencapai kemerdekaan, baginda telah terpilih menjadi Yang di-Pertuan Agong yang pertama bagi Persekutuan Tanah Melayu. Baginda memerintah Persekutuan Tanah Melayu selama tiga tahun. Pada 2 April 1960, Tuanku Abdul Rahman Ibni Almarhum Tuanku Muhammad mangkat di Kuala Lumpur. Jenazah baginda dibawa pulang ke Negeri Sembilan dan dimakamkan di Seri Menanti. Dengan mangkatnya Tuanku Abdul Rahman, ketua-ketua Adat Perpatih di Negeri Sembilan telah melantik putera sulung baginda iaitu Tuanku Munawir untuk menjadi Yang Dipertuan Besar Negeri Sembilan yang ke-9. Pada tahun 1967, Tuanku Munawir ibni Almarhum Tuanku Abdul

Tuanku Abdul Rahman Ibni Almarhum Tuanku Muhammad
YANG DIPERTUAN BESAR NEGERI SEMBILAN KE-8
(1933-1960)

Rahman kembali ke Rahmatullah. Adinda Almarhum, Tuanku Ja'afar telah dilantik oleh ketua-ketua Adat Perpatih yang terdiri dari empat Datuk Undang dan Tengku Besar Tampin menjadi Yang Dipertuan Besar Kesepuluh bagi Negeri Sembilan Darul Khusus. Baginda masih memerintah negeri beradat itu hingga ke saat ini.

6

SALASILAH SULTAN JOHOR DARUL TAKZIM

Salasilah Sultan Johor mempunyai dua peringkat iaitu peringkat pertama berasal dari keturunan Sultan Melaka. Peringkat kedua Kesultanan Johor adalah dari keturunan Bendahara Seri Maharaja Tun Habib Abdul Majid. Selepas Kerajaan Melaka jatuh ke tangan Portugis pada tahun 1511, Sultan Mahmud Shah dan putera baginda Sultan Ahmad Shah telah berundur ke Bentayan dan Paguh. Pada tahun 1514, Sultan Mahmud Shah dan putera baginda telah mewujudkan kerajaan baru di Bentan. Oleh kerana Sultan Mahmud tidak sehaluan dengan puteranya Sultan Ahmad Shah maka baginda terpaksa membunuh putera baginda. Dengan kematian Sultan Ahmad Shah, Sultan Mahmud berkuasa penuh ke atas Kerajaan Bentan. Bentan adalah kawasan utama Orang Laut. Dengan bantuan Orang Laut Kerajaan Bentan membuat serangan ke atas Portugis. Namun begitu, serangan balas yang dibuat oleh pihak Portugis telah berjaya memusnahkan Kerajaan Bentan. Pada tahun 1526, Sultan Mahmud Shah berundur ke Kampar, Sumatera dan menubuhkan kerajaan baru. Tetapi baginda mangkat pada tahun 1528. Baginda telah digantikan oleh

putera baginda iaitu Raja Alauddin (anak Tun Fatimah), dengan gelaran Sultan Alauddin Riayat Shah. Apabila baginda menjadi Sultan, baginda berpindah ke Pekan Tua yang terletak di Ulu Sungai Johor. Sultan Alaudin merupakan sultan yang pertama dari keturunan Raja Melaka yang bertakhta di Kerajaan Johor. Selama dua abad berikutnya Kerajaan-Kerajaan yang diwaris dari dinasti Melaka tertumpu di wilayah Johor dan Kepulauan Riau. Menerusi perkahwinan, adat-istiadat, pembayaran ufti dan hubungan yang erat, Sultan Alauddin mengukuhkan empayar Johor yang meliputi Lingga, Indragiri, Siak dan Pahang, walaupun pihak Portugis telah membuat serangan yang bertubi-tubi bagi memusnahkan empayar tersebut. Johor di bawah perintah Sultan Alauddin Riayat Shah telah diberi nama Johor Darul 'Izam dan kemudian ditukar kepada Darul Takzim.

Pada tahun 1540, balu Raja Aru telah lari ke Johor dan meminta pertolongan Sultan Alauddin untuk menentang Aceh. Sultan Alauddin berkahwin dengan Permaisuri Aru dan mengetuai satu angkatan perang untuk mengalahkan Aceh. Dengan kekalahan Aceh, wilayah Aru bebas dari kuasa Aceh. Pada tahun 1564, selepas mangkatnya Sultan Alauddin, Sultan Aceh telah menyerang dan memusnahkan ibu negeri Johor. Sultan Aceh membawa pulang keluarga diraja Johor dengan meninggalkan putera Sultan Johor di bawah jagaan pembesar Aceh.

Pada tahun 1570 Sultan Johor, Sultan Muzaffar Shah mangkat. Takhta Kerajaan Johor dirampas oleh bapa saudara baginda. Keadaan ini menyebabkan Aceh menyerang Johor tetapi gagal. Pada tahun 1613 Sultan Aceh, Sultan Iskandar Muda telah memusnahkan Batu Sawar di Sungai Johor. Baginda menawan Sultan Alauddin Riayat Shah II

dan adindanya Raja Seberang dan beberapa orang pembesar Johor. Mereka dibawa ke Aceh. Sultan Iskandar Muda mengahwinkan puteri baginda dengan Raja Seberang. Selepas berkahwin Raja Seberang pulang semula ke Johor untuk mentadbir negeri itu. Baginda memerintah Negeri Johor di bawah pengawasan seorang pembesar Aceh iaitu Raja Lela Wangsa. Raja Seberang mengambil gelaran sebagai Sultan Abdullah Ma'ayat Shah. Ketika memerintah Johor Sultan Abdullah telah mengadakan pakatan sulit dengan Belanda. Baginda menawarkan kawasan pembinaan loji kepada Belanda jika Belanda membantu baginda untuk mengusir Aceh dari Johor. Oleh kerana Belanda menolak tawaran Sultan Abdullah maka baginda meminta bantuan Portugis. Dengan bantuan Portugis, Sultan Abdullah berjaya menghalau Aceh dari wilayah Johor. Bagi mempertahankan Kerajaannya, Sultan Abdullah telah membuka negeri di Bentan. Pada tahun 1615, putera Sultan Alauddin Riayat Shah II ditabalkan di Bentan. Kemudian baginda dihantar ke Pahang untuk memerintah negeri itu. Seterusnya Sultan Abdullah menyusun satu angkatan bersekutu dengan Palembang, Jambi, Indragiri, Kampar dan Siak bagi memerangi Aceh. Baginda membina markas di Pulau Lingga. Pada tahun 1623, Aceh telah menyerang dan memusnahkan Lingga, ibu negeri Johor. Sultan Abdullah berundur ke Tambelan. Baginda mangkat di Tambelan. Selepas kemangkatan Sultan Abdullah Ma'ayat Shah, Johor diperintah oleh Raja Bujang, putera Sultan Alauddin Riayat Shah II. Baginda mengambil gelaran Sultan Abdul Jalil Shah III. Di bawah pemerintahan Sultan Abdul Jalil dan Laksamana Tun Abdul Jamil sebagai penasihat, Johor muncul sebagai wilayah yang berkuasa dan entrepot antarabangsa.

Pada tahun 1658, satu perkahwinan telah berlangsung di antara Kerabat Diraja Johor dan Jambi. Tahun berikutnya,

Raja Muda Johor iaitu Raja Ibrahim berkahwin dengan puteri Pangeran Ratu Jambi. Pertalian Raja Ibrahim dengan Jambi menimbulkan kerungsingan bagi Sultan Abdul Jalil Riayat Shah. Pada tahun 1660, angkatan Johor telah melarikan Raja Ibrahim tanpa isteri baginda. Pada tahun 1664, Raja Ibrahim menghantar utusan ke Jambi dan menerangkan bahawa Sultan Johor tidak membenarkan baginda mengambil isterinya yang masih berada di Jambi. Sebaliknya Laksamana Tun Abdul Jamil mengambil Raja Ibrahim untuk ditunangkan dengan anak perempuan beliau. Keadaan ini mengakibatkan perang tercusus antara Johor dan Jambi. Pada tahun 1673, Empayar Johor-Riau musnah dan Sultan Abdul Jalil lari ke Pahang. Baginda mangkat di Pahang pada tahun 1677. Dengan kemangkatan Sultan Abdul Jalil, Raja Ibrahim iaitu putera Raja Bajau dilantik menjadi Sultan Johor. Ketika Sultan Ibrahim Shah memerintah, Johor terletak di bawah kuasa Laksamana Tun Abdul Jamil yang bergelar Paduka Raja. Johor muncul semula sebagai sebuah empayar yang utuh.

Pada tahun 1685, Sultan Ibrahim mangkat di Pahang. Sultan Mahmud Shah II telah dilantik menjadi Sultan Johor. Oleh kerana baginda masih kecil maka jawatan Sultan dipangku oleh bonda tiri baginda iaitu anak kepada Paduka Raja Tun Abdul Jamil. Paduka Raja berkuasa penuh ke atas Kerajaan Johor-Riau kerana semua jawatan tinggi dalam Kerajaan Johor disandang oleh kaum keluarga beliau. Namun begitu, kekuasaan Paduka Raja Tun Abdul Jamil ke atas Kerajaan Johor-Riau berakhir pada tahun 1688 apabila timbul pertelingkahan di antara Paduka Raja dan Bendahara Johor (Tun Habib Abdul Majid).

Dengan berakhirnya dinasti Paduka Raja Tun Abdul Jamil, Kerajaan Johor berpindah dari Riau ke Johor Lama.

Sultan Mahmud Shah II menjadi Sultan dan berkuasa penuh ke atas Kerajaan Johor. Selama 14 tahun menjadi Sultan, baginda menjalankan pemerintahan yang zalim. Kezaliman baginda tidak disenangi oleh pembesar-pembesar Johor terutamanya Bendahara Paduka Raja Tun Abdul Jalil. Kezaliman Sultan Mahmud menyebabkan kematian isteri Megat Seri Rama yang hamil. Baginda telah membela perut isteri Megat Seri Rama yang memakan seulas nangka kepunyaan baginda. Bendahara telah mengadakan pakatan dengan semua Orang Kaya untuk membunuh Sultan Mahmud yang zalim itu. Baginda dibunuh oleh Megat Seri Rama ketika baginda dijulang ke masjid pada tahun 1699. Jenazah baginda dikebumikan di Kota Tinggi. Oleh kerana baginda tidak meninggalkan warisan maka Bendahara Tun Abdul Jalil dilantik menjadi Sultan Johor. Beliau ber gelar Sultan Abdul Jalil Riayat Shah IV. Dengan perlantikan Bendahara sebagai Sultan maka tamatlah keturunan diraja Johor yang berasal dari Raja Melaka.

Sultan-sultan yang telah memerintah Johor adalah seperti berikut:

Sultan	Tahun
1. Sultan Mahmud Shah (Sultan Melaka)	1511–1528
2. Sultan Alauddin Riayat Shah I	1528–1564
3. Sultan Muzaffar Shah	1564–1570
4. Sultan Abdul Jalil Riayat Shah I	1570–1571
5. Sultan Abdul Jalil Riayat Shah II	1571–1597
6. Sultan Alauddin Riayat Shah II	1597–1615
7. Sultan Abdullah Ma'ayat Shah	1615–1623
8. Sultan Abdul Jalil Shah III	1623–1677

9. Sultan Ibrahim Shah	1677–1685
10. Sultan Mahmud Shah II	1685–1699

Berikut adalah senarai Sultan Johor yang berketurunan Bendahara Seri Maharaja Tun Habib Abdul Majid.

Sultan	Tahun
1. Sultan Abdul Jalil Riayat Shah IV	1699–1718
2. Raja Kecil	1718–1722
3. Sultan Sulaiman Badrul Alam Shah	1722–1760
4. Sultan Abdul Jalil Muazzam Shah	1760–1761
5. Sultan Ahmad Shah	1761 (mangkat)
6. Sultan Mahmud Shah III	1761–1812
7. Sultan Abdul Rahman	1812–1819
8. Sultan Hussain Shah	1819–1825
9. Temenggong Abdul Rahman	1825 (mangkat)
10. Temenggong Daeng Ibrahim	1825–1862
11. Sultan Sir Abu Bakar	1862–1895
12. Sultan Sir Ibrahim	1895–1959
13. Sultan Sir Ismail	1959–1981
14. Sultan Iskandar Alhaj	1981–

Empayar Johor-Riau-Lingga-Pahang berakhir pada tahun 1812. Peralihan kuasa dan Kerajaan telah melahirkan sebuah Negeri Johor moden di bawah pemerintahan Sultan Sir Abu Bakar. Baginda memerintah Negeri Johor selama 33 tahun. Sultan Sir Abu Bakar mangkat di London pada tahun 1895 dan putera baginda Sultan Sir Ibrahim naik takhta Kerajaan Johor. Baginda merupakan Sultan Johor yang paling lama

Sultan Sir Ibrahim Ibni Almarhum Sultan Sir Abu Bakar
SULTAN JOHOR DARUL TAKZIM KE-12
(1895-1959)

memerintah. Baginda memerintah Negeri Johor selama 64 tahun. Di bawah pemerintahan Sultan Sir Ibrahim, Johor muncul sebagai pusat kebangkitan nasionalisme Orang Melayu dan perjuangan Orang Melayu menentang penjajahan Inggeris.

Sultan Sir Ibrahim telah diputerakan pada 17 September 1873 di Istana Bidadari, Singapura. Baginda adalah putera sulung Almarhum Sultan Sir Abu Bakar dan isteri baginda Cik Besar Zabedah. Semasa kecil, Sultan Sir Ibrahim telah diasuh mengikut tradisi istana dan adat-istiadat Raja-Raja Melayu bagi mewarisi takhta Kerajaan Johor.

Ketika meningkat remaja, baginda telah diberi latihan dalam pasukan askar tempatan dengan pangkat leftenant. Di samping itu, baginda juga melaksanakan tugas-tugas mentadbir negeri. Pada tahun 1890, Sultan Sir Ibrahim berangkat ke Eropah bagi menziarahi ayahanda baginda Sultan Sir Abu Bakar yang bersemayam di Eropah. Ketika berada di Eropah, Sultan Sir Ibrahim telah mengambil peluang melawat negara-negara Eropah seperti Switzerland, Perancis, Germany dan England. Pada tahun 1891, dalam usia lapan belas tahun, Sultan Sir Ibrahim telah dilantik sebagai Tengku Mahkota Johor. Gelaran ini merupakan gelaran baru selepas Kerajaan Johor pindah dari Riau dan menjadi negeri Melayu yang berdaulat. Tengku Mahkota Johor merupakan waris pertama dan bakal raja ke atas takhta Kerajaan Johor. Walaupun baginda sibuk dengan tugas sebagai Tengku Mahkota, namun baginda telah meluangkan masa untuk bergaul mesra dengan rakyat. Baginda telah menu buhkan sebuah kelab bola sepak dan kelab menunggang basikal di Johor. Pada masa lapang baginda bersiar-siar dengan menunggang basikal.

Pada 5 Oktober 1892, dalam usia 19 tahun, Sultan Sir

Ibrahim telah mendirikan rumah tangga dengan sepupu baginda iaitu Ungku Maimunah binti Ungku Abdul Hamid. Dua tahun kemudian, pasangan diraja ini telah dikurniakan seorang putera iaitu Tengku Ismail. Pada awal tahun 1895, kesihatan Sultan Sir Abu Bakar mula terganggu. Segala tugas baginda dijalankan oleh Tengku Mahkota Johor. Pada April 1895, Sultan Sir Abu Bakar berangkat semula ke Eropah. Baginda diiringi oleh beberapa orang pembesar Johor. Sebelum berangkat, Sultan Sir Abu Bakar telah membuat surat wasiat yang mengandungi undang-undang tubuh Kerajaan Johor. Undang-undang ini hendaklah dijadikan asas dan panduan kepada waris-waris baginda dan sekalian yang berkenaan.

Pada pertengahan tahun 1895, Sultan Johor, Sultan Sir Abu Bakar mangkat di London. Jenazah baginda dibawa pulang ke Johor pada Ogos 1895. Jenazah Almarhum Sultan Sir Abu Bakar telah dimakamkan pada 7 September 1895. Sebelum upacara pemakaman dijalankan, istiadat pertabalan Sultan Sir Ibrahim Ibni Almarhum Sultan Sir Abu Bakar sebagai Sultan Johor telah dilaksanakan. Baginda naik takhta Kerajaan Johor dalam usia 22 tahun. Dalam era pemerintahan baginda selama 64 tahun, Johor muncul sebagai sebuah negeri yang maju dan berkembang pesat. Menjelang kemerdekaan Tanah Melayu, Johor muncul sebagai pusat perkembangan kebudayaan, nasionalisme dan pendidikan Melayu moden serta perkembangan politik Orang Melayu.

Pada tahun 1959, dua tahun selepas Persekutuan Tanah Melayu merdeka Sultan Sir Ibrahim mangkat dalam usia 86 tahun. Semasa hayat, Almarhum Sultan Sir Ibrahim telah dikurniakan dengan bintang kebesaran dari luar negara iaitu, *Sovereign and Chief of the Most Esteem Family Order; Sovereign and Chief of the Most Honourable Order of the*

Crown of Johor; Honorary Knight Grand Cross of the Most Distinguish Order of St. Micheal and St. George; Honorary Grand Cross of the Most Excellence Order of the British Empire; First Class Order of the Osmaniab; First Class Order of the Crown of Romania; First Class Order of the White Elephant of Siam; Grand Cross of the Royal Order of Cambodge; Grand Cross of the Imperial Order of the Dragon of Annam; Grand Cross of the Order of the Crown of Italy.

Di zaman pemerintahan baginda, Sultan Sir Ibrahim telah menjalani pemerintahan mengikut kaedah yang diamalkan oleh ayahanda baginda. Baginda telah mengekalkan kebebasan dan kedaulatan Negeri Johor. Sultan Sir Ibrahim menolak campur tangan British ke atas pentadbiran Negeri Johor. Pada tahun 1914, baginda telah melaksanakan satu pindaan penting iaitu membenarkan orang asing menganggotai Majlis Mesyuarat Negeri. Baginda telah menerima kehadiran Penasihat British tetapi British tidak dapat menguasai Johor sepenuhnya apabila Orang Melayu di bawah kepimpinan Datuk Onn Jaafar bangkit menentang penjajah.

Sultan Sir Ibrahim merupakan salah seorang dari Raja-Raja Melayu yang menyaksikan kemerdekaan Persekutuan Tanah Melayu pada 31 Ogos 1957. Selepas baginda mangkat, takhta Kerajaan Johor diwarisi oleh putera baginda Sultan Sir Ismail. Sultan Sir Ismail memerintah Johor selama 22 tahun. Baginda mangkat pada 10 Mei 1981. Negeri Johor Darul Takzim diperintah oleh putera Almarhum Sultan Sir Ismail iaitu Sultan Iskandar Alhaj. Baginda masih memerintah negeri itu sehingga ke hari ini.

SALASILAH SULTAN PAHANG DARUL MAKMUR

Pada abad ke-14, Negeri Pahang yang dahulunya dikuasai oleh Ligor jatuh ke tangan Siam. Apabila Pahang berada di bawah kuasa Siam, Melaka menjadi sasaran serangan Siam. Pada zaman pemerintahan Sultan Muzaffar Shah (1445–1458), Melaka telah diserang sebanyak dua kali oleh Siam. Kedua-dua serangan ini telah dapat dikalahkan oleh Melaka.

Pada tahun 1454, Melaka telah menakluk Pahang. Penaklukan ini diketuai oleh Bendahara Tun Perak dan Seri Bija Diraja. Dengan penaklukan Pahang, Melaka tidak lagi bimbang dengan serangan Siam. Puteri Gabenor Pahang yang berketurunan Siam iaitu Onang Seri telah berkahwin dengan Sultan Mansur Shah. Baginda memilih nama Islamnya sebagai Puteri Lela Wangsa. Hasil dari perkahwinan ini, Sultan Mansur Shah telah dikurniakan dua orang putera iaitu Raja Ahmad dan Raja Muhammad. Raja Muhammad merupakan putera kesayangan Sultan Mansur Shah. Disebabkan peristiwa pembunuhan Tun Besar anak Bendahara Tun Perak, Sultan Mansur Shah telah memerintahkan Raja Muhammad pergi ke Pahang.

Pada tahun 1470, Raja Muhammad dilantik menjadi Sultan bagi Negeri Pahang. Tetapi baginda mangkat pada tahun 1475. Raja Muhammad digantikan oleh kekandanya iaitu Raja Ahmad. Baginda menjadi Sultan Pahang Kedua dengan gelaran Sultan Ahmad Shah. Baginda berkahwin dengan anak perempuan Bendahara Seri Amar Diraja. Hasil perkahwinan ini, Sultan Ahmad Shah telah dikurniakan seorang putera bernama Raja Mansur. Walaupun baginda memerintah Pahang namun Sultan Ahmad Shah tidak puas hati dengan kedudukan baginda. Baginda iri hati dengan perlantikan adik tiri baginda iaitu Raja Husain sebagai Sultan Melaka yang bergelar Sultan Alauddin Riayat Shah (1477–1488). Disebabkan dendam yang masih membbara, Sultan Ahmad Shah telah membunuh Tun Telanai. Tun Telanai adalah penguasa Terengganu. Beliau pergi mengadap Sultan Melaka tanpa izin Sultan Ahmad Shah. Sultan Alauddin Riayat Shah telah mengutuskan Laksamana Hang Tuah pergi ke Pahang bagi menyelesaikan masalah.

Pada tahun 1488, Sultan Alauddin mangkat di Pagoh. Mengikut riwayat, baginda telah mangkat akibat termakan racun. Pembunuhan ini telah dirancang oleh Raja Pahang dan Raja Indragiri. Raja Indragiri telah berkahwin dengan adik tiri Sultan Alauddin. Bendahara Tun Perak tidak melantik Raja Pahang atau Raja Indragiri bagi menggantikan Sultan Alauddin. Beliau telah melantik Raja Mahmud sebagai Sultan Melaka. Ini mengakibatkan pertikaian Pahang-Melaka berterusan. Penculikan Tun Teja anak perempuan Bendahara Pahang dan dikahwinkan dengan Sultan Mahmud Shah menyebabkan Sultan Ahmad Shah turun takhta. Tun Teja adalah tunang Raja Pahang. Sultan Ahmad Shah melantik putera baginda iaitu Raja Mansur menjadi Sultan. Tetapi jawatan ini dipangku oleh Raja Abdul Jamil, putera Raja Pahang yang pertama.

Pada tahun 1511, Melaka telah dikuasai oleh Portugis. Sultan Mahmud Shah berundur ke Pahang. Raja Jamil yang menjadi pemangku Sultan pada ketika itu mangkat dan Sultan Mansur memerintah Pahang secara sendiri. Sultan Mahmud Shah telah mengahwinkan Sultan Mansur dengan seorang puteri Kelantan. Pada tahun 1519, Sultan Mansur telah dibunuh kerana melakukan zina dengan ibu tirinya (isteri Sultan Ahmad Shah). Sultan Mansur I Pahang telah digantikan oleh Raja Mahmud iaitu putera Sultan Pahang yang pertama. Isteri pertama baginda bernama Raja Wati. Kemudian baginda berkahwin dengan puteri sepupu Sultan Mahmud Shah, Almarhum Kampar. Baginda tidak suka dengan sikap bapa mentuanya yang berpihak kepada Portugis. Pada tahun 1523, Bentan dan Pahang telah mengalahkan angkatan Portugis di Sungai Muar. Pada tahun 1526, Portugis telah membuat serangan balas dan memusnahkan Bentan. Sultan Mahmud Shah berundur ke Kampar dan baginda mangkat di sana pada tahun 1528. Sultan Alauddin Riayat Shah II membuka negeri di Johor.

Pada tahun 1530, Sultan Mahmud Pahang mangkat dan baginda digantikan oleh puteranya iaitu Sultan Muzaffar Shah. Mengikut riwayat, Sultan Muzaffar Shah telah dibunuh dan baginda digantikan oleh Sultan Zainal Abidin Shah. Sultan Zainal Abidin beristerikan Puteri Dewi iaitu puteri Sultan Mahmud Shah Melaka. Baginda berdua mempunyai dua orang putera iaitu Raja Mansur dan Raja Jamal serta dua orang puteri iaitu Puteri Khalijah dan Puteri Bongsu.

Pada tahun 1555, Sultan Zainal Abidin Shah mangkat dan baginda digantikan oleh putera sulungnya iaitu Sultan Mansur II. Sultan Mansur II telah berkahwin dengan puteri Sultan Alauddin Riayat Shah II, Sultan Johor yang mangkat

di Aceh pada tahun 1564. Selepas Sultan Mansur II mangkat, baginda diganti oleh adinda baginda iaitu Raja Jamal dengan gelaran Sultan Abdul Jamal Shah. Sultan Abdul Jamal Shah telah dibunuh. Adik tiri baginda iaitu Raja Kadir telah dilantik menjadi Sultan dengan gelaran Sultan Abdul Kadir Alauddin Shah. Baginda mempunyai dua orang putera iaitu Abdul Ghaffur Mohyiuddin dan Raja Ahmad.

Pada tahun 1590, Sultan Abdul Kadir mangkat dan baginda diganti oleh putera baginda Sultan Abdul Ghafur. Sultan Abdul Ghafur telah berkahwin dengan Raja Ungu pada tahun 1584. Raja Ungu adalah adik kepada Ratu Patani. Pada tahun 1614, Sultan Abdul Ghafur mangkat. Baginda telah dibunuh oleh putera kedua baginda yang menjadi perompak. Pada tahun 1617, Pahang musnah dan ditakluk oleh Raja Iskandar Muda, Aceh.

Pada tahun 1637, Aceh diperintah oleh Sultan Iskandar Thani. Para pembesar Pahang membuat perjanjian damai dengan Aceh di Pulau Bulong. Dalam tahun 1635, Sultan Iskandar Thani telah mengirimkan batu-batu nisan ke Pahang bagi memperingati kerabat-kerabat baginda yang mangkat di negeri itu. Disebabkan hubungan erat di antara Aceh dan Pahang ini maka Johor telah menyerang Pahang pada tahun 1638. Pada tahun 1641, Sultan Johor Sultan Abdul Jalil telah melantik Raja Bajau (putera Sultan Abdullah Ma'ayat Shah) menjadi Yamtuan Muda Pahang.

Pada tahun 1673, Johor musnah oleh serangan Jambi. Sultan Abdul Jalil berundur ke Pahang. Pada tahun 1676, Yamtuan Muda Pahang Raja Bajau mangkat. Pada tahun 1677, Sultan Abdul Jalil Johor mangkat. Baginda diganti oleh putera Raja Bajau iaitu Sultan Ibrahim. Baginda menjadi Sultan Johor-Pahang. Baginda pindah ke Riau, tempat tinggal Paduka Raja Tun Abdul Jamil. Dengan bantuan Bugis, Sultan Ibrahim

membuat serangan ke atas Jambi. Pada tahun 1685, Sultan Ibrahim mangkat. Mengikut riwayat baginda mangkat kerana diracun oleh isteri baginda. Baginda meninggalkan seorang putera yang masih kecil iaitu Raja Mahmud. Bonda tiri Raja Mahmud adalah anak perempuan Bendahara Paduka Tun Abdul Jamil. Oleh itu jawatan Sultan Johor-Pahang dipangku oleh bonda Raja Mahmud dan Bendahara Paduka Raja Tun Abdul Jamil berkuasa penuh ke atas Kerajaan Johor-Pahang.

Pada tahun 1683, Paduka Raja Tun Abdul Jamil telah dibunuh di Terengganu selepas meninggalkan Riau. Raja Mahmud dibawa lari ke Kota Tinggi oleh Bendahara Tun Habib Abdul Majid. Di Kota Tinggi, baginda ditabalkan menjadi Sultan Johor-Pahang-Riau dengan gelaran Sultan Mahmud Shah II. Oleh kerana baginda seorang pemerintah yang zalim maka baginda telah dibunuh ketika dijulang ke masjid pada tahun 1699. Dengan kemangkatan Sultan Mahmud Shah II tanpa meninggalkan zuriat maka tamatlah warisan keturunan Diraja Pahang dan Johor yang berasal dari Raja Melaka. Jawatan Sultan disandang oleh Bendahara Tun Abdul Jalil anak kepada Tun Habib Abdul Majid. Beliau memilih gelaran Sultan Abdul Jalil IV. Dari sinilah bermulanya pertalian Kerabat Diraja Pahang dan Johor yang wujud pada hari ini.

Sultan-sultan yang telah memerintah Negeri Pahang dari keturunan Raja Melaka (Sultan Mansur Shah), Sultan Melaka pada tahun 1456–1477 adalah seperti berikut:

Sultan	Tahun
1. Sultan Muhammad	1470–1475
2. Sultan Ahmad	1475–1497

3. Sultan Abdul Jamil) memerintah	1512–1515
4. Sultan Mansur I) bersama	
5. Sultan Mahmud	1515–1530
6. Sultan Muzaffar	1530–1540
7. Sultan Zainal Abidin	1540–1555
8. Sultan Mansur Shah II	1555–1560
9. Sultan Abdul Jamal	1560 (mangkat)
10. Sultan Abdul Kadir	1560–1590
11. Raja Ahmad	1590–1591
12. Sultan Abdul Ghafur	1591–1614

Salasilah Sultan Pahang Dari Keturunan Bendahara Tun Habib Abdul Majid:-

1. Bendahara Seri Maharaja Tun Habib Abdul Majid	1770–1802
2. Bendahara Tun Muhammad	1802(meninggal dunia)
3. Bendahara Paduka Tun Koris	1803–1806
4. Bendahara Sewa Raja Tun Ali	1806–1857
5. Bendahara Seri Maharaja Tun Mutahir	1857–1863
6. Bendahara Sewa Raja Wan Ahmad Sultan Ahmad Al-Muazzam Shah	1863–1884 1884–1914
7. Sultan Mahmud Shah	1914–1917
8. Sultan Abdullah Al-Mu'tazim Billah	1917–1932

Sultan Abu Bakar Riayatuddin Al-Muazzam Shah
Ibni Almarhum Sultan Abdullah Al-Mu'tasim Billah
SULTAN PAHANG DARUL MAKMUR
(1932-1974)

9. Sultan Abu Bakar Riayatuddin Al-Muazzam Shah	1932–1974
10. Sultan Haji Ahmad Shah Al-Mustain Billah	1974–

Pada abad ke-17, Pahang mempunyai pertalian yang erat dengan Johor-Riau kerana negeri itu adalah sebahagian dari Kerajaan Johor-Riau-Pahang. Pada pertengahan abad ke-18, Pahang menjadi wilayah yang dikuasai oleh Bendahara-Bendahara Kerajaan Johor-Riau-Pahang. Empayar Johor-Riau berakhir disebabkan pertelingkahan yang berlaku di kalangan mereka sendiri yang mempunyai tali persaudaraan yang rapat. Kehadiran Orang Bugis dan kekalahan mereka pada tahun 1784 menyebabkan runtuhnya Empayar Johor-Riau. Pada tahun 1863, Pahang diperintah oleh Bendahara Sewa Raja Wan Ahmad yang kemudiannya menjadi Sultan Pahang dengan gelaran Sultan Ahmad Al-Muazzam Shah. Baginda merupakan pengasas Kerajaan Pahang yang ada pada hari ini. Campur tangan penjajah Inggeris di Pahang pada zaman pemerintahan Sultan Ahmad telah melahirkan beberapa pejuang yang menentang penjajah. Mereka adalah Dato' Bahaman, Tok Gajah, Mat Kilau dan lain-lain.

Di zaman kebangkitan semangat nasionalisme di Tanah Melayu dan orang Melayu berjuang menuntut kemerdekaan Tanah Melayu, Negeri Pahang diperintah oleh Sultan Abu Bakar Riayatuddin Al-Muazzam Shah. Baginda adalah salah seorang dari Raja-Raja Melayu yang menjadi saksi di atas perisytiharan kemerdekaan Persekutuan Tanah Melayu pada 31 Ogos 1957. Sultan Abu Bakar mangkat pada tahun 1974 setelah memerintah Pahang Darul Makmur selama 42 tahun. Takhta Kerajaan Pahang diwarisi oleh putera Almarhum iaitu Sultan Haji Ahmad Shah. Baginda masih memerintah negeri tersebut hingga ke saat ini.

8

SALASILAH SULTAN TERENGGANU DARUL IMAN

Salasilah Sultan Terengganu Darul Iman mempunyai pertalian yang erat dengan Sultan Johor dan Pahang. Pada tahun 1478, Melaka diperintah oleh Sultan Alauddin Riayat Shah dan Pahang diperintah oleh kekanda baginda Sultan Ahmad. Terengganu pula mempunyai seorang penguasa iaitu Tun Telanai. Apabila Sultan Alauddin Riayat Shah naik takhta Kerajaan Melaka, Tun Telanai mengadap sembah ke Melaka. Tindakan Tun Telanai telah membangkitkan kemarahan Sultan Ahmad Pahang kerana Tun Telanai tidak meminta izin terlebih dahulu dari baginda. Sultan Ahmad telah memerintahkan Seri Akar Raja membunuh Tun Telanai. Peristiwa ini membangkitkan kemurkaan Sultan Alauddin dan baginda telah mengutuskan Laksamana Hang Tuah pergi ke Pahang. Hang Tuah telah memberi amaran ke atas perbuatan Sultan Ahmad dengan membunuh sepupu Seri Akar Raja. Dengan kematian Tun Telanai maka Terengganu tidak ada pemerintah. Oleh itu Sultan Ahmad Pahang menyerahkan Terengganu kepada Seri Akar Raja.

Pada zaman Tun Habib Abdul Majid menjadi Bendahara Johor, anak lelaki beliau iaitu Tun Zainal Abidin telah

berpindah ke Terengganu. Tun Zainal juga menjadi anak angkat Raja Patani iaitu Nang Cayang. Beliau dikahwinkan dengan Nang Rogayah, anak saudara Nang Cayang. Pada tahun 1697, Bendahara Tun Habib Abdul Majid meninggal dunia. Anak sulung beliau Tun Abdul Jalil telah diangkat menjadi Bendahara Johor, manakala Tun Zainal diberi kuasa ke atas Terengganu. Selepas Sultan Mahmud Shah II mangkat dijulang, Bendahara Tun Abdul Jalil telah dilantik menjadi Sultan Johor dengan gelaran Sultan Abdul Jalil IV. Apabila Raja Patani mendengar khabar bahawa anak angkatnya Tun Zainal telah diberi kuasa memerintah Terengganu maka baginda mengiringi Tun Zainal balik ke Terengganu. Para pembesar Terengganu menyambut kedatangan Tun Zainal dan mengangkat beliau menjadi Raja Terengganu.

Pada tahun 1718, Sultan Johor, Sultan Abdul Jalil IV telah dihalau oleh Raja Kecil dari Siak. Raja Kecil mendakwa bahawa beliau adalah putera Sultan Mahmud yang mangkat dijulang dan baginda datang menuntut takhta Kerajaan Johor. Sultan Abdul Jalil lari ke Terengganu dan mengisytiharkan adiknya Tun Zainal sebagai pemerintah Terengganu dengan gelaran Paduka Maharaja. Oleh kerana pembesar-pembesar Terengganu enggan tunduk di bawah kuasa Sultan Abdul Jalil maka baginda berpindah ke Pahang tetapi terbunu di Kuala Pahang pada tahun 1721. Anak Sultan Abdul Jalil IV iaitu Raja Sulaiman telah dilantik menjadi Sultan Johor-Riau-Pahang. Kesultanan beliau telah diakui oleh Bugis Lima Bersaudara setelah menewaskan Raja Kecil.

Pada tahun 1725, Sultan Sulaiman mengutuskan Raja Tua Daeng Manambun (salah seorang Bugis Lima Bersaudara) ke Terengganu bagi menabalkan Tun Zainal Abidin (ayahanda saudara Sultan Sulaiman) sebagai Sultan

Terengganu yang pertama. Tun Zainal Abidin mempunyai empat orang putera iaitu Ku Tana Wangsa, Ku Tana Ali, Ku Tana Ismail dan Ku Tana Mansur (Tun Dalam). Selepas Sultan Zainal Abidin mangkat, ketiga-tiga putera baginda berpakat menyerahkan takhta Kerajaan Terengganu kepada adik mereka iaitu Tun Dalam. Tun Dalam telah diramalkan akan menjadi seorang Raja yang berpengaruh. Oleh kerana Tun Dalam masih kecil maka jawatan Sultan dipangku oleh Bendahara Tun Husain anak Sultan Abdul Jalil IV. Pada tahun 1739, Tun Dalam (Yang Dipertuan Kecil Raja Mansur) dibawa ke Riau. Baginda dikahwinkan dengan anak perempuan Yamtuan Muda Daeng Cellak iaitu Raja Bulang. Kemudian Tun Dalam berkahwin pula dengan puteri Sultan Sulaiman, Sultan Johor-Riau-Pahang.

Pada tahun 1740, Sultan Sulaiman telah menabalkan Tun Dalam menjadi Sultan Terengganu yang kedua dengan gelaran Sultan Mansur Shah I. Baginda memerintah Terengganu selama 60 tahun. Di zaman pemerintahan Sultan Mansur Shah I, baginda telah memainkan peranan penting dalam arena politik empayar Johor-Riau. Pada tahun 1793, Sultan Mansur Shah I mangkat dan takhta Kerajaan Terengganu diwarisi oleh putera baginda iaitu Sultan Zainal Abidin II. Baginda terkenal dengan gelaran Yamtuan Mata Merah.

Pada abad ke-19, dengan keruntuhan empayar Johor-Riau, Terengganu tidak mengiktiraf mana-mana kuasa luar sebagai penaungnya. Namun begitu, pertelingkahan di kalangan keluarga diraja masih berterusan terutamanya dalam mewarisi takhta Kerajaan. Pada tahun 1831, perang saudara meletus antara Tengku Mansur dengan anak saudaranya iaitu Tengku Umar bagi merebut takhta Kerajaan Terengganu. Tengku Mansur memperolehi kemenangan dan

ditabalkan sebagai Sultan Terengganu Ketujuh dengan gelaran Sultan Mansur Shah II. Baginda memerintah Terengganu selama lima tahun. Baginda mangkat pada tahun 1836 dan putera baginda Sultan Muhammad ditabalkan menjadi Sultan Terengganu yang kelapan. Tetapi perang saudara meletus semula antara Tengku Umar dan pengikut Sultan Mansur Shah II yang telah mangkat. Perang saudara ini telah memberi kemenangan kepada Tengku Umar dan baginda ditabalkan menjadi Sultan Terengganu Kesembilan.

Di zaman pemerintahan Sultan Zainal Abidin III Sultan Terengganu Kesebelas, baginda telah mempertahankan kebebasan dan kedaulatan Negeri Terengganu dari sebarang ancaman kuasa luar terutamanya Siam dan Inggeris. Baginda merupakan seorang pemerintah yang alim dan adil. Baginda menjalankan pemerintahan berlandaskan kepada hukum Islam. Baginda juga telah memperkemaskan sistem pentadbiran dengan membahagikan negeri itu kepada tiga belas daerah. Setiap daerah diketuai oleh Ketua Pentadbir. Baginda juga mengamalkan dasar luar yang bebas dan tegas dalam pemerintahan negeri Terengganu. Ini menyebabkan Siam dan Inggeris mengiktiraf kedaulatan dan kebebasan Terengganu. Semasa pemerintahan baginda, Sultan Zainal Abidin III menolak dengan tegas akan kehadiran Penasihat British di Terengganu. Namun demikian, pihak Inggeris berjaya menguasai Terengganu selepas kemangkatan Sultan Zainal Abidin III pada tahun 1919.

Berikut adalah senarai Sultan-Sultan yang memerintah Negeri Terengganu Darul Iman yang berasal dari keturunan Bendahara Seri Maharaja Johor, Tun Habib Abdul Majid.

Sultan	Tahun
1. Sultan Zainal Abidin I	1725–1733
2. Sultan Mansur Shah I	1733–1793
3. Sultan Zainal Abidin II	1793–1808
4. Sultan Ahmad Shah I	1808–1830
5. Sultan Abdul Rahman	1830–1831
6. Sultan Daud	1831 (mangkat)
7. Sultan Mansur Shah II	1831–1836
8. Sultan Muhamamd Shah I	1836–1839
9. Sultan Umar	1839–1876
10. Sultan Ahmad Shah II	1876–1881
11. Sultan Zainal Abidin III	1881–1919
12. Sultan Muhammad Shah II	1919–1920
13. Sultan Sulaiman Badrul Alam Shah	1920–1942
14. Sultan Ali	1942–1945
15. Sultan Ismail Nasiruddin Shah	1945–1979
16. Sultan Mahmud Al-Muktafi Billah Shah	1979–1998
17. Sultan Mizan Zainal Abidin	1998–

Ketika Persekutuan Tanah Melayu mencapai kemerdekaan, Terengganu diperintah oleh Sultan Ismail Nasiruddin Shah. Baginda merupakan Sultan Terengganu yang ke-15.

Tuanku Ismail Nasiruddin Shah Ibni Almarhum Sultan Zainal Abidin telah diputerakan pada 24 Januari 1907 di Kuala Terengganu. Baginda adalah putera ketiga Almarhum

Sultan Ismail Nasiruddin Shah Ibni Almarhum
Sultan Zainal Abidin
SULTAN TERENGGANU KE-15
(1945-1979)

Sultan Zainal Abidin III Sultan Terengganu Ke-11. Tuanku Ismail Nasiruddin mendapat pendidikan awal di Sekolah Melayu di Terengganu. Seperti putera-putera raja yang lain, baginda juga telah dimasukkan ke Maktab Melayu Kuala Kangsar (MCKK) bagi meneruskan pengajian baginda. Pada tahun 1919, dalam usia 12 tahun, Tuanku Ismail Nasiruddin telah kehilangan ayahanda baginda. Sultan Zainal Abidin III yang memerintah Terengganu telah mangkat. Putera sulung Sultan Zainal Abidin telah ditabalkan menjadi Sultan Terengganu Ke-12 dengan gelaran Sultan Muhammad Shah II. Setahun selepas kemangkatan ayahanda baginda, bekanda Tuanku Ismail Nasiruddin iaitu Sultan Muhammad Shah II pula mangkat. Baginda mangkat pada tahun 1920. Takhta Kerajaan Terengganu diambil alih oleh bekanda kedua baginda iaitu Sultan Sulaiman Badrul Alam Shah. Baginda menjadi Sultan Terengganu Ke-13.

Pada tahun 1925, Tuanku Ismail Nasiruddin telah menamatkan pengajian baginda di Maktab Melayu Kuala Kangsar. Dalam usia 18 tahun, baginda telah dilantik sebagai Penolong Merinyu Polis. Pada tahun 1929, baginda diambil bertugas dalam Perkhidmatan Kerajaan Negeri Terengganu sebagai Kadet. Pada tahun 1934, Tuanku Ismail Nasiruddin telah dilantik sebagai Penolong Pegawai Tanah. Dalam tahun yang sama, baginda juga telah dilantik sebagai salah seorang Ahli Majlis Eksekutif Negeri. Perlantikan ini merupakan satu pengalaman yang amat berguna kepada baginda bagi mentadbir negeri. Pada tahun 1939, Tuanku Ismail Nasiruddin telah dilantik untuk memegang jawatan Timbalan Pendakwa Raya di Mahkamah Rayuan, Terengganu. Perlantikan ini telah memberi peluang kepada baginda untuk mendalami ilmu undang-undang. Di samping memegang jawatan Timbalan Pendakwa Raya, baginda juga adalah Setiausaha Majlis Hal Ehwal Agama Islam. Khidmat yang dicurahkan

oleh baginda dalam pentadbiran undang-undang telah mendapat penghargaan yang sewajarnya. Pada tahun 1940, Tuanku Ismail Nasiruddin telah dilantik sebagai Pendaftar Mahkamah Tinggi. Sebagai seorang penimbangtara yang bijak dan adil, baginda seterusnya dilantik menjadi Majistret Kelas Pertama bagi Negeri Terengganu.

Pada tahun 1941, Tuanku Ismail Nasiruddin telah dilantik sebagai Penolong Setiausaha Kerajaan Negeri Terengganu. Pada tahun ini juga Tanah Melayu telah ditawan oleh tentera Jepun. Pada tahun 1942, kekanda baginda Sultan Terengganu, Sultan Sulaiman Badrul Alam Shah mangkat. Jawatan Sultan Terengganu telah disandang oleh putera Sultan Sulaiman iaitu Sultan Ali. Baginda menjadi Sultan Terengganu ke-14. Pada tahun 1945, Perang Dunia Kedua tamat dengan kekalahan tentera Jepun. Tanah Melayu diperintah semula oleh penjajah British. Pada tahun yang sama, Sultan Ali mangkat. Dengan kemangkatan Sultan Ali, pada 6 Jun 1945, Tuanku Ismail Nasiruddin ditabalkan menjadi Sultan Terengganu Ke-15. Baginda naik takhta Kerajaan Terengganu dalam usia 38 tahun. Di sepanjang pemerintahan baginda, Sultan Ismail Nasiruddin Shah telah menyaksikan kebangkitan semangat nasionalisme Orang Melayu menentang penjajah British. Baginda juga menyaksikan Persekutuan Tanah Melayu merdeka pada tahun 1957 dan Negara Malaysia ditubuhkan pada tahun 1963. Pada tahun 1965, Tuanku Ismail Nasiruddin Shah telah dilantik sebagai Yang di-Pertuan Agong Keempat. Pada tahun 1979, baginda mangkat dalam usia 72 tahun.

Semasa hayat, Tuanku Ismail Nasiruddin Shah telah mendirikan rumah tangga dengan Tuanku Intan Zaharah binti Almarhum Tengku Seri Setia Raja. Baginda berdua telah dikurniakan sembilan orang cahaya mata. Dengan

kemangkatan Sultan Ismail Nasiruddin Shah, putera sulung baginda iaitu Tuanku Mahmud Al-Muktafi Billah Shah telah ditabalkan menjadi Sultan Terengganu Ke-16. Tuanku Mahmud Al-Muktafi Billah Shah mangkat pada tahun 1998. Baginda diganti oleh putera baginda iaitu Sultan Mizan Zainal Abidin sebagai Sultan Terengganu Ke-17.

9

SALASILAH SULTAN KELANTAN DARUL NAIM

Sejarah Melayu meriwayatkan bahawa pada zaman pemerintahan Sultan Mahmud Shah, Sultan terakhir memerintah Melaka, Negeri Kelantan diperintah oleh Sultan Mansur Shah (1467–1521). Baginda mempunyai tiga orang puteri. Apabila Kelantan telah ditakluk, ketiga-tiga puteri Sultan Mansur Shah telah dibawa ke Melaka. Salah seorang puteri tersebut iaitu Nang Kemuning telah berkahwin dengan Sultan Mahmud Shah. Hasil perkahwinan ini, Sultan Mahmud Shah memperolehi seorang putera iaitu Sultan Muzaffar Shah yang menjadi Sultan Perak yang pertama. Selepas Sultan Mansur Shah mangkat pada tahun 1521, Raja Patani telah melantik seorang gabenor untuk memerintah Kelantan. Gabenor yang bergelar Datu ini memerintah Kelantan bersama Raja Kelantan iaitu Raja Gumbak pada tahun 1521 sehingga tahun 1527. Kemudian Kelantan diperintah pula oleh Raja Ahmad hingga ke tahun 1547, manakala Raja Mansur memerintah Kelantan dari tahun 1547 hingga ke tahun 1561. Gabenor yang terkenal pada zaman itu ialah Nik Jamaluddin. Raja Patani telah mengenakan ufti dan cukai yang berat ke atas Negeri Kelantan. Ini menyebabkan Raja Mansur memberontak.

Pada tahun 1554, Raja Mansur mengisytiharkan Negeri Kelantan bebas dari kuasa Raja Patani dan baginda menggelar diri baginda sebagai Sultan. Selepas Sultan Mansur mangkat, Sultan Ibrahim (1561-1597) pula memerintah Kelantan. Sultan Ibrahim mangkat pada tahun 1597 dan baginda diganti oleh Sultan Muhammad (1597-1602). Kesultanan Kelantan berakhir selepas mangkatnya Sultan Muhammad kerana baginda tidak meninggalkan zuriat. Takhta Kerajaan Kelantan diambil alih oleh putera Datu Nik Jamaluddin iaitu Raja Loyor, dengan gelaran Sultan Adiluddin. Sultan Adiluddin adalah ayahanda kepada Puteri Mariam atau Puteri Sa'adong.. Selepas Sultan Adiluddin mangkat, Negeri Kelantan diperintah pula oleh Sultan Samiruddin iaitu adinda kepada Sultan Adiluddin. Kemudian Sultan Samiruddin diganti pula oleh putera baginda iaitu Sultan Abdul Kadir.

Pada tahun 1619, Sultan Abdul Kadir telah dipaksa oleh Raja Patani untuk menggabungkan semula Kelantan ke dalam Wilayah Patani. Setelah Kelantan berada di bawah kuasa Patani, gelaran Datu telah digunakan. Pada tahun 1632, Sultan Abdul Kadir yang bergelar Datu mangkat. Baginda telah diganti oleh putera baginda iaitu Raja Sakti I. Tetapi takhta baginda telah dirampas oleh bapa saudaranya iaitu Raja Abdullah. Raja Abdullah telah membebaskan Kelantan dari kuasa Patani. Baginda memerintah Kelantan dengan gelaran Sultan. Pemerintahan Kelantan terbahagi dua iaitu pemerintahan Sultan Abdullah yang berpusat di Kota Jelasin dan pemerintahan Raja Sakti yang berpusat di Pangkalan Datu. Kedua-dua pemerintahan ini tidak diakui oleh Raja Patani (Raja Ungu).

Pada tahun 1646, Sultan Abdullah mangkat. Baginda mangkat kerana dibunuh oleh permaisuri baginda sendiri iaitu Puteri Sa'adong. Mengikut riwayat, Puteri Sa'adong telah

dihantar ke Siam untuk mengubat penyakit Raja Siam. Baginda berjaya menyembuhkan penyakit Raja Siam dan telah dibenarkan kembali ke Kelantan. Sepeninggalan Puteri Sa'adong, Sultan Abdullah telah berkahwin dengan perempuan lain. Ini membangkitkan kemarahan Puteri Sa'adong lalu membunuh suaminya Sultan Abdullah. Dengan kemangkatan Sultan Abdullah, takhta Kerajaan Kelantan diwarisi oleh adinda baginda Sultan Abdul Rahim. Baginda membuat tempat bersemayam di Kota Mahligai. Oleh kerana pemerintahan Sultan Abdul Rahim sangat zalim maka Raja Sakti I telah menyerang Kota Mahligai. Pada tahun 1649, Raja Sakti telah membunuh Sultan Abdul Rahim.

Pada tahun 1650, Raja Sakti telah menyerang dan mengalahkan Kerajaan Patani yang diperintah oleh Raja Kuning. Dengan bantuan Cik Siti Wan Kembang, seorang pahlawan wanita, Raja Sakti telah menawan Kerajaan Singgora, Patthalung dan Ligor. Baginda melantik puteranya iaitu Raja Bahar menjadi Raja Patani. Baginda sendiri memerintah Negeri Kelantan dan mewujudkan dinasti Keluarga Diraja Jembal yang memerintah Patani Besar, Kelantan dan jajahan-jajahan takluknya. Pada tahun 1662, Raja Sakti I mangkat. Pemerintahan Negeri Kelantan diwarisi oleh putera baginda Raja Bahar. Selepas kemangkatan Raja Sakti I, Kelantan berada semula di bawah kuasa Kerajaan Patani.

Dengan perpecahan negeri ini kepada dua bahagian oleh Raja Permaisuri Patani dan Raja Mas Kelantan (Permaisuri Raja Bahar) maka pemerintahan Kelantan menjadi tidak stabil. Bahagian Barat Kelantan diserahkan kepada Tuan Sulung, anak Datu Jambu di Patani. Tuan Sulung menjadi Datu Kelantan Barat pada tahun 1698 dan berpusat di Kota Kubang Labu. Bahagian Timur Kelantan diserahkan kepada Raja Sakti II yang memerintah pada tahun 1670. Baginda membuat

pusat pemerintahan di Kota Pangkalan Datu. Sempadan yang memisahkan kedua-dua bahagian ini adalah Sungai Kelantan.

Pada tahun 1713, Raja Sakti II telah memansuhkan pembahagian ini. Baginda telah menyerang dan mengusir Tuan Sulung dari Kelantan Barat. Pada tahun 1715, Raja Sakti II mangkat. Dengan kemangkatan baginda maka berakhirlah era pemerintahan Dinasti Diraja Jembal di Kelantan. Sebelum Raja Sakti II mangkat, baginda telah melantik Long Bahar untuk menggantikan baginda sebagai Raja Kelantan. Long Bahar yang menjadi Raja Patani pada ketika itu adalah adik Tuan Sulung. Pada tahun 1719, Long Bahar telah ditabalkan dengan rasminya sebagai pemerintah Negeri Kelantan dengan gelaran Tuan Besar. Dinasti Diraja Kelantan yang wujud pada hari ini adalah dari keturunan Long Bahar.

Pada tahun 1717, Mas Cayang Raja Perempuan Patani dan puteri kepada Long Bahar telah membahagikan semula Negeri Kelantan kepada dua bahagian. Baginda menyerahkan Kelantan Barat kepada anak Tuan Sulung iaitu Long Muhammad. Pada tahun 1733, Long Muhammad telah membuat serangan ke atas ibu kota Kelantan Timur iaitu Kota Pangkalan Datu. Serangan ini mengakibatkan Raja Tuan Besar Long Bahar terbunuh. Perang antara Negeri Kelantan, Patani dan Siam terus berlanjut.

Pada tahun 1746, Long Sulaiman (putera Long Bahar) menjadi Raja Kelantan Timur. Kelantan Barat diletakkan di bawah pemerintahan Kerajaan Patani. Sultan Yunus Patani adalah putera Long Bahar dengan isteri kedua beliau iaitu Raja Pah. Raja Pah pula adalah puteri Raja Sakti II. Dalam tahun 1749, Sultan Yunus Patani telah dibunuh oleh Long Nuh. Long Nuh adalah Datu Pujud, sebuah wilayah di

selatan Patani. Dengan kemangkatan Sultan Yunus, Long Nuh mengisyiharkan diri beliau sebagai Raja Patani. Bagi menutup rahsia pembunuhan Sultan Yunus daripada pengetahuan Long Sulaiman, Long Nuh telah mempelawa Long Sulaiman ke Kota Pujud. Dalam tahun 1750, Long Nuh menyerahkan Kelantan Barat kepada Long Sulaiman. Dengan penyerahan ini, Negeri Kelantan kembali bersatu dan merdeka. Ibu Kota Negeri Kelantan berpindah dari Kota Pangkalan Datu ke Kota Kubang Labu.

Selepas penyatuan semula Negeri Kelantan, satu pertikaian timbul antara Kelantan dengan Legih. Legih adalah sebuah wilayah Patani yang berjiran dengan Kelantan. Wilayah ini diperintah oleh seorang Raja yang bernama Long Abdul Rahman. Beliau telah memberi perlindungan kepada Raja Long Muhammad. Raja Legih telah membantu Long Muhammad untuk menjatuhkan Long Sulaiman dan merampas kembali takhta Kerajaan Kelantan. Pada tahun 1755 perang meletus antara Kelantan dan Legih. Pertempuran ini berlanjutan hingga ke tahun 1756 dan mengakibatkan Long Sulaiman terbunuh. Dengan kemangkatan Long Sulaiman, Long Muhammad diangkat menjadi Raja Kelantan. Tetapi negeri itu terus dilanda peperangan. Raja Legih bertempur pula dengan Long Muhammad. Negeri Kelantan jatuh ke bawah naungan Legih apabila Long Muhammad terbunuh dalam peperangan dengan Legih. Raja Legih telah melantik Long Pandak (adik Long Muhammad) sebagai Raja Kelantan.

Raja Long Sulaiman yang memerintah Negeri Kelantan pada tahun 1746 hingga ke tahun 1756 meninggalkan seorang putera yang bernama Long Yunus. Beliau telah dipelihara oleh ibu angkatnya iaitu Raja Perempuan Patani Mas Cayang. Tetapi Long Yunus telah dihalau oleh baginda. Long Yunus mengembara bersama sahabat karibnya Long Ja'afar ke

merata-rata tempat sambil menyabung ayam. Ketika menyabung ayam di Kuala Terengganu, Long Yunus dan Long Ja'afar telah mengalahkan ayam sabung seorang Panglima Bugis. Mereka memperolehi tujuh buah jong berserta dengan muatannya sekali. Jong ini dipersembahkan kepada Sultan Terengganu, Sultan Mansur Shah. Kemudian Long Yunus dan Long Ja'afar pergi menyabung ayam di Legih. Mereka mendapat khabar bahawa Raja Kelantan iaitu Long Pandak merancang untuk menyerang Terengganu. Dengan bantuan tentera dari Sultan Terengganu dan tentera Reman (sebuah wilayah Patani iaitu Yala), Long Yunus telah menyerang Kota Kubang Labu dan melemahkan pasukan Raja Long Pandak. Perang antara Long Yunus dan Long Pandak berlarutan dari tahun 1759 hingga ke tahun 1765. Long Yunus berjaya memisahkan Kelantan dari naungan kuasa Kerajaan Legih dan mengisytiharkan diri beliau sebagai Raja Kelantan. Long Ja'afar dilantik menjadi Mangkubumi dengan gelaran Tengku Seri Maharaja Perdana Menteri. Di bawah pemerintahan Long Yunus, kedudukan Kerajaan Kelantan menjadi stabil semula.

Pada tahun 1777, pusat pemerintahan Long Yunus berpindah ke Kota Bharu. Pada asalnya kota ini bernama Pangkalan Galuh. Pada akhir abad ke-18, satu perbalahan timbul di antara Long Yunus dan Sultan Mansur Shah Terengganu. Pada tahun 1794, Sultan Zainal Abidin II putera Sultan Mansur telah membuat percubaan untuk menyerang Kelantan tetapi tergendala. Selepas Long Yunus mangkat, Terengganu telah membuat dua serangan ke atas Kelantan iaitu pada tahun 1795 dan tahun 1800. Pada tahun 1794, Tengku Muhammad Terengganu telah dilantik menjadi Pemangku Raja Kelantan. Beliau adalah menantu Long Yunus. Tetapi pertikaian antara Terengganu dan Kelantan berlarutan kerana Tengku Muhammad tidak mahu

melepaskan takhta Kerajaan Kelantan. Pada tahun 1801, anak lelaki Long Yunus iaitu Long Muhammad telah menyerang Tengku Muhammad. Beliau berjaya merampas semula takhta Kerajaan Kelantan daripada iparnya. Beliau mengisytiharkan dirinya sebagai Sultan Kelantan dengan gelaran Sultan Muhammad I.

Raja-raja yang telah memerintah Negeri Kelantan adalah seperti berikut. Raja-raja ini termasuk Raja-raja Patani.

Sultan	Tahun
1. Raja Sakti I	1632–1662
2. Raja Bahar	1651–1670
3. Raja Umar	1670–1715
4. Long Bahar	1715–1733
5. Long Sulaiman	1733–1756
6. Long Yunus	1756–1794
7. Tengku Muhammad	1795–1800
8. Long Muhammad (Sultan Muhammad I)	1800–1837
9. Long Senik Mulut Merah (Sultan Muhammad II)	1837–1886
10. Long Sulong (Sultan Ahmad)	1886–1889
11. Long Kundor (Sultan Muhammad III)	1889–1890
12. Long Mansor (Sultan Mansor)	1890–1899
13. Tengku Long Senik (Sultan Muhammad IV)	1899–1920
14. Sultan Ismail	1920–1944
15. Sultan Ibrahim	1944–1960
16. Sultan Yahya Petra	1960–1979
17. Sultan Ismail Petra	1979–

Sultan Ibrahim Ibni Almarhum Sultan Muhammad
SULTAN KELANTAN KE-15
(1944-1960)

Sultan Ibrahim menaiki takhta Kerajaan Kelantan ketika Tanah Melayu dikuasai oleh Tentera Jepun. Baginda memerintah Negeri Kelantan menerusi tiga zaman iaitu zaman pendudukan Jepun, zaman penjajahan British dan zaman kebangkitan nasionalisme Melayu menentang Malayan Union. Sultan Ibrahim merupakan salah seorang Raja-Raja Melayu yang menyaksikan Persekutuan Tanah Melayu merdeka dari penjajah British pada tahun 1957.

Sultan Ibrahim adalah putera kepada Sultan Muhammad IV, Sultan Kelantan Ke-13. Selepas Sultan Muhammad mangkat, takhta Kerajaan Kelantan diwarisi oleh putera sulung baginda Sultan Ismail. Baginda menjadi Sultan Kelantan Ke-14. Sultan Ismail mangkat pada tahun 1944 tanpa meninggalkan pewaris takhta iaitu baginda tidak mempunyai putera dan puteri. Oleh itu takhta Kerajaan Kelantan telah diwarisi oleh adinda baginda Tengku Ibrahim. Tengku Ibrahim telah dimahkotakan sebagai Sultan Kelantan Ke-15 pada 31 Oktober 1944 di Istana Balai Besar, Kota Bharu. Istimadat pertabalan ini berlangsung secara besar-besaran dan dalam suasana peralihan kuasa penjajahan negeri itu dari tentera Jepun kepada tentera Siam.

Sultan Ibrahim telah diputerakan pada 9 Ogos 1897 di Istana Balai Besar. Baginda mendapat pendidikan awal di istana dalam hal ehwal agama Islam. Pada tahun 1911, dalam usia 14 tahun baginda telah dikurniakan gelaran Tengku Seri Indera Mahkota Kelantan. Sempena dengan pengurniaan ini, Sultan Ibrahim juga telah dilantik menjadi juruiring (ADC) kepada ayahanda baginda Sultan Muhammad IV.

Pada tahun 1921, Sultan Ibrahim telah dilantik menjadi "Raja Kelantan" oleh kekanda baginda Sultan Ismail yang menjadi Sultan Kelantan pada ketika itu. Gelaran "Raja Kelantan" yang dikurniakan kepada Sultan Ibrahim

merupakan lantikan yang mewarisi takhta Kerajaan Kelantan selepas Sultan yang memerintah mangkat. Pada tahun 1944, Sultan Ibrahim naik takhta selepas 23 tahun bergelar "Raja Kelantan."

Sultan Ibrahim mangkat pada 9 Julai 1960 selepas tiga tahun Persekutuan Tanah Melayu merdeka. Baginda mangkat dalam usia 63 tahun dan memerintah Negeri Kelantan selama 16 tahun. Takhta Kerajaan Kelantan diwarisi oleh putera sulung baginda Sultan Yahya Petra. Sultan Yahya Petra mangkat pada 29 Mac 1979 ketika memegang jawatan sebagai Yang di-Pertuan Agong Keenam bagi Negara Malaysia. Hari ini, Kelantan Darul Naim diperintah oleh cucunda Sultan Ibrahim, iaitu Sultan Ismail Petra.

BAHAGIAN 2

YANG DIPERTUA NEGERI
SELEPAS PERSEKUTUAN
TANAH MELAYU
MERDEKA

1

NEGERI-NEGERI SELAT DAN GABENOR

Jawatan Yang Dipertua Negeri atau Gabenor merupakan jawatan yang diwujudkan oleh Kerajaan British ketika mereka menjajah Persekutuan Tanah Melayu. Negeri-negeri yang diperintah oleh Gabenor adalah negeri-negeri yang dikenali sebagai Negeri-Negeri Selat. Pada tahun 1824, Syarikat Inggeris telah memperolehi tiga buah petempatan di Tanah Melayu iaitu Pulau Pinang, Melaka dan Singapura. Negeri-negeri inilah yang membentuk Negeri-Negeri Selat. Menerusi pembentukan Negeri-Negeri Selat, Syarikat Inggeris dapat mengurangkan kos perbelanjaan mentadbir negeri-negeri tersebut. Pulau Pinang telah dijadikan sebagai pusat atau ibu negeri bagi Negeri-Negeri Selat. Gabenor Pulau Pinang bertanggungjawab ke atas Negeri-Negeri Selat. Oleh kerana perdagangan di Negeri-Negeri Selat semakin maju dan berkembang pesat terutamanya di Singapura maka ibu negeri dan pusat pentadbiran Negeri-Negeri Selat telah pindahkan ke Singapura.

Pada tahun 1832, Residen Singapura iaitu Robert Fullerton telah dilantik menjadi Gabenor Negeri-Negeri Selat. Di bawah pemerintahan Syarikat Inggeris ini iaitu Syarikat Hindia Timur,

Negeri-Negeri Selat mempunyai sebuah Kerajaan yang teguh. Kerajaan ini telah menggalakkan saudagar-saudagar berniaga di Negeri-Negeri Selat dengan menjadikan negeri-negeri tersebut pelabuhan bebas. Dengan kemasukan ramai saudagar dan pendatang asing maka wujudlah masyarakat perniagaan di Negeri-Negeri Selat. Ini membawa kemajuan dan pembangunan yang pesat kepada negeri-negeri itu. Namun begitu, kemajuan dan perkembangan Negeri-Negeri Selat telah menimbulkan pelbagai masalah kepada Kerajaan Negeri-Negeri Selat. Kerajaan Negeri-Negeri Selat tidak mampu menanggung kos perbelanjaan yang besar dalam pentadbiran Negeri-Negeri Selat. Kegiatan lanun, masalah cukai dan tanah, kongsi gelap dan singkeh menyebabkan perdagangan Negeri-Negeri Selat merosot. Kerajaan Negeri-Negeri Selat tidak berupaya menyelesaikan masalah-masalah yang wujud di negeri tersebut kerana Negeri-Negeri Selat masih di bawah kuasa Kerajaan Inggeris di Bengal. Apabila Syarikat Hindia Timur Inggeris kehilangan monopoli perdagangan di China, ia juga hilang minat terhadap perkembangan Negeri-Negeri Selat.

Pada tahun 1858, Syarikat Hindia Timur Inggeris telah dibubarkan. Kerajaan Inggeris di India telah mengambil alih syarikat ini tetapi Kerajaan Inggeris di India tidak berminat terhadap Negeri-Negeri Selat. Saudagar-saudagar Negeri-Negeri Selat membuat rayuan ke Pejabat Tanah Jajahan di London supaya Negeri-Negeri Selat dipisahkan dari kuasa Kerajaan Inggeris di India. Mereka juga mahu Pejabat Tanah Jajahan mengambil alih pemerintahan Negeri-Negeri Selat. Kerajaan Inggeris di India pula tidak menghalang peralihan kuasa ke atas Negeri-Negeri Selat. Kerajaan Inggeris di India tidak mahu menambahkan tanggungjawab mereka di Tanah Melayu.

Pejabat Tanah Jajahan di London pula telah bersetuju untuk mengambil alih pentadbiran Negeri-Negeri Selat tetapi Perbendaharaan Inggeris menolak kerana Perbendaharaan Inggeris tidak mahu menanggung beban hutang Negeri-Negeri Selat. Tetapi Pejabat Perang Kerajaan British mahukan Pejabat Tanah Jajahan mengambil alih Negeri-Negeri Selat kerana Singapura merupakan pusat pangkalan tentera laut yang strategik. Rundingan demi rundingan telah dijalankan. Selepas sembilan tahun barulah Kerajaan British membuat keputusan ke atas Negeri-Negeri Selat. Pada tahun 1867, Negeri-Negeri Selat diletakkan di bawah pentadbiran Pejabat Tanah Jajahan dan menjadi Tanah Jajahan Mahkota atau "Crown Colony". Sir Harry Ord telah dilantik menjadi Gabenor yang pertama.

Pada tahun 1874, Kerajaan British telah memulakan penjajahannya di Tanah Melayu. Tetapi ia tidak mengambil alih semua tanggungjawab negeri ini. Sebaliknya Kerajaan British menjadikan Negeri-Negeri Melayu sebagai negeri naungan. Ini bermakna semua perbelanjaan mentadbir negeri-negeri tersebut dibayar oleh Pemerintah-Pemerintah Melayu iaitu Raja-Raja Melayu. Sistem penasihat diwujudkan bagi mengawasi pentadbiran Negeri-Negeri Melayu yang dinamakan Sistem Residen. Ini merupakan pemerintahan secara tidak langsung oleh Kerajaan British.

Bermula dari tahun 1867 sehingga ke tahun 1941, Tanah Melayu mempunyai tiga sistem Kerajaan iaitu Negeri-Negeri Selat yang terdiri dari Singapura, Melaka, Pulau Pinang dan Seberang Perai. Kedua, Negeri-Negeri Melayu Bersekutu yang terdiri dari Negeri Perak, Selangor, Negeri Sembilan dan Pahang. Ketiga, Negeri-Negeri Melayu Tidak Bersekutu yang mengandungi Negeri Johor, Kedah, Perlis, Kelantan dan Terengganu. Menerusi gabungan tiga sistem Kerajaan yang tersebut di atas, Kerajaan British telah membuat percubaan

untuk menubuhkan Malayan Union. Rancangan Malayan Union ini telah membangkitkan kemarahan Orang Melayu. Penentangan Orang Melayu ke atas penubuhan Malayan Union menyebabkan Kerajaan British terpaksa mengubah dasarnya.

Pada 1 Februari 1948, Persekutuan Tanah Melayu telah diisytiharkan. Persekutuan ini terdiri dari 11 buah Negeri-Negeri Melayu, di mana sembilan buah diperintah oleh Raja-Raja Melayu dan dua buah negeri iaitu Melaka dan Pulau Pinang diletakkan di bawah kuasa Kerajaan Persekutuan. Menjelang kemerdekaan Persekutuan Tanah Melayu, terdapat tantangan ke atas Rang Perlembagaan Persekutuan Tanah Melayu. Perkara yang menimbulkan bantahan ialah permintaan Persekutuan Cina British Negeri-Negeri Selat yang mahu mengekalkan taraf Negeri Melaka dan Pulau Pinang sebagai tanah jajahan British dan terasing daripada Persekutuan Tanah Melayu. Namun demikian, negeri-negeri ini kekal sebagai sebahagian dari Persekutuan Tanah Melayu apabila negara ini mencapai kemerdekaan pada tahun 1957.

Pada tahun 1963, Sabah, Sarawak dan Singapura bergabung dengan Malaya untuk membentuk sebuah Negara Malaysia. Pada tahun 1965, Singapura berpisah dari Malaysia untuk membentuk sebuah republik. Sabah dan Sarawak kekal dalam Malaysia dan negeri-negeri ini diperintah oleh Yang Dipertua Negeri. Dengan kemasukan negeri-negeri Borneo ini, Malaysia mempunyai empat buah negeri yang diperintah oleh Yang Dipertua Negeri yang dilantik oleh Yang di-Pertuan Agong.

2

PEMERINTAHAN NEGERI MELAKA

Melaka Darul Azim adalah sebuah Kerajaan Melayu yang magung dan gemilang di Asia Tenggara pada abad ke-15. Pada zaman ini juga, Melaka terkenal di seluruh dunia sebagai pelabuhan entrepot. Kegemilangan empayar Melaka telah membentuk satu pemerintahan beraja yang telah menjadi warisan dan contoh kepada Kerajaan-Kerajaan Melayu yang kemudiannya.

Kesultanan Melayu Melaka wujud dengan kedatangan seorang putera raja dari Palembang yang beragama Hindu iaitu Parameswara. Parameswara atau Sri Tri Buana adalah penguasa Kerajaan Srivijaya yang telah ditawan oleh Kerajaan Majapahit. Baginda lari ke Temasik dan bertakhta di pulau itu selama beberapa tahun. Pada tahun 1398, Parameswara telah diusir oleh Kerajaan Ayudhya. Baginda dan pengikut-pengikutnya lari ke Muar, kemudian ke Sening Hujung.

Kira-kira dalam tahun 1400, Parameswara berpindah ke Kuala Sungai Bertam (Sungai Melaka) di mana terdapat sebuah kampung nelayan. Baginda tertarik hati dengan kedudukan kampung itu lalu terus menetap di situ.

Parameswara telah menamakan petempatan itu Melaka, sempena nama pokok Melaka yang terdapat di tebing sungai itu. Parameswara telah menguasai Kuala Sungai Bertam dengan menyerang semua kapal-kapal yang melintasi Selat Melaka. Baginda memaksa kapal-kapal itu supaya singgah ke Kuala Sungai Bertam. Kehadiran kapal-kapal dagangan ini telah mengubah Kuala Sungai Bertam daripada sebuah petempatan nelayan kepada sebuah pelabuhan yang berkembang maju. Pada tahun 1403, Melaka muncul sebagai sebuah pusat perdagangan yang maju dan makmur. Bagi menjaga keselamatan Melaka, Parameswara sebagai pemerintah telah mengadakan hubungan yang baik dengan Siam. Baginda telah menghantar ufti tahunan kepada Kerajaan Siam.

Pada tahun 1405, Parameswara telah menghantar wakil ke Negeri China untuk membayar ufti kepada Kerajaan China bagi mendapatkan perlindungan. Melaka menjadi negeri naungan China sehingga tahun 1511. Pada tahun 1414, Parameswara berkahwin dengan seorang puteri dari Pasai yang beragama Islam. Menerusi perkahwinan ini baginda memeluk agama Islam dan Melaka menjadi sebuah pusat perdagangan dan pengembangan agama Islam di mana ramai pedagang Arab menetap di negeri itu.

Pada tahun 1424, Parameswara yang bergelar Megat Iskandar Shah mangkat. Pemerintahan Melaka diganti oleh putera Parameswara iaitu Seri Maharaja atau Sultan Muhammad Shah. Sebagai pemerintah, baginda telah mewujudkan satu sistem Kerajaan seperti Sistem Kerajaan Hindu iaitu Srivijaya dan Majapahit. Upacara dan adat-istiadat serta adat resam diasaskan daripada tradisi Hindu dan sistem ini berterusan sehingga Kerajaan Melaka musnah pada tahun 1511.

Sultan-sultan yang telah memerintah Melaka sebelum kota ini ditawan oleh Portugis, adalah seperti berikut:

Sultan	Tahun
1. Parameswara	1400–1414
2. Megat Iskandar Shah	1414–1424
3. Seri Maharaja (Sultan Muhammad Shah)	1424–1444
4. Parameswara Dewa Shah (Sultan Abu Syahid)	1444–1445
5. Sultan Muzaffar Shah	1445–1456
6. Sultan Mansur Shah	1456–1477
7. Sultan Alauddin Riayat Shah	1477–1488
8. Sultan Mahmud Shah	1488–1511

Menjelang tahun 1500, Melaka muncul sebagai sebuah empayar yang agung dan pusat perdagangan yang terpenting di Asia Tenggara. Kedudukannya yang strategik telah menarik minat kuasa Eropah untuk berniaga di Melaka.

Pada tahun 1509, Raja Portugal telah mengutus Lopez de Sequeira ke Melaka. Sultan Mahmud Shah menyambut baik kedatangan Orang Portugis ini dan membentarkan mereka berniaga di Melaka. Tetapi kehadiran Orang Portugis tidak disenangi oleh saudagar-saudagar Islam terutamanya Orang Gujerat. Mereka merasakan bahawa perdagangan orang Islam akan tergugat dengan kehadiran saudagar-saudagar Portugis ini. Saudagar-saudagar Gujerat telah menggunakan Bendahara Tun Mutahir untuk memujuk Sultan Mahmud Shah supaya memerangi dan merampas kapal-kapal angkatan Portugis. Serangan ini menyebabkan beberapa Orang Portugis telah terbunuh. Lopez de Sequeira berjaya melepas-kan diri dan kembali ke pangkalan Portugis di Goa, India.

Pada tahun 1511, sebuah angkatan Portugis yang diketuai oleh Alfonso de Albuquerque tiba di Melaka. Setibanya di Melaka, Alfonso membuat tuntutan ganti rugi dan pembebasan orang tawanan Portugis daripada Sultan Mahmud Shah. Tuntutan ini tidak dilayan oleh Sultan Mahmud Shah. Pihak Portugis pula mengancam untuk menyerang Melaka sekiranya tuntutan mereka tidak ditunaikan. Oleh kerana kedudukan Kerajaan Melaka di bawah Sultan Mahmud Shah tidak stabil dan pentadbiran yang lemah pada ketika itu maka baginda tidak dapat membuat keputusan yang adil dan wajar. Pihak Portugis pula tidak ada pilihan kecuali menyerang Melaka. Serangan mereka yang bertubi-tubi menyebabkan Melaka kalah. Sultan Mahmud Shah dan putera baginda serta pembesar-pembesar Melaka melarikan diri ke Muar. Dengan kekalahan ini, Kerajaan Melaka dan Kesultanan Melaka berakhir pada tahun 1511.

Bermula dari tahun 1511 hingga ke 1641, Melaka berada di bawah kuasa pemerintahan Portugis. Alfonso de Albuquerque telah mewujudkan sistem Kerajaan yang bercorak ketenteraan di Melaka. Seorang Kapten telah dilantik untuk mengawasi Melaka. Selepas tahun 1571, jawatan ini ditukar kepada Gabenor Selatan. Melaka muncul sebagai sebuah pusat kekuasaan Portugis di timur. Ia juga berjaya menguasai Melaka selama 130 tahun walaupun menghadapi pelbagai serangan dari luar iaitu dari Acheh dan Johor-Riau. Namun keagungan kuasa Portugis berakhir apabila Melaka jatuh ke tangan Belanda pada tahun 1641.

Dengan kekalahan Portugis, Belanda muncul sebagai kuasa Eropah yang teragung di timur. Belanda telah mewujudkan sebuah kerajaan di Melaka yang dikuasai oleh Gabenor Jeneral di Betawi (Batavia). Melaka hanya ditadbir

oleh seorang Gabenor yang dibantu oleh sebuah Majlis Pegawai-Pegawai Belanda. Majlis ini terdiri dari Ketua Saudagar (Supercargo), Kapten Garisen Shahbandar, Peguam (Fiscal), Ketua Kelengkapan (Equipage Master) dan Ketua Gaji (Paymaster). Selama 154 tahun menguasai Melaka, Belanda tidak berusaha untuk memajukan Melaka tetapi mereka mengutamakan Betawi sebagai pusat perdagangannya di timur. Belanda hanya menggunakan Melaka sebagai sebuah kubu untuk menguasai semua kapal yang melalui Selat Melaka dan menjadikan Melaka sebagai pusat pengumpulan timah dan hasil dari Tanah Melayu.

Pada tahun 1795, pergolakan yang berlaku di antara Kerajaan Belanda, British dan Perancis mengakibatkan kuasa Inggeris di timur berada dalam bahaya. Oleh itu, Belanda telah membuat satu perjanjian dengan Inggeris yang dikenali sebagai Surat Kew. Perjanjian ini memberlakukan pihak Inggeris mengambil alih syarikat milik Belanda di timur. Surat Kew ini menghalang Perancis yang ketika itu berperang dengan Inggeris dan Belanda, daripada mengambil alih syarikat Belanda. Belanda menyerahkan Melaka kepada Inggeris pada tahun yang sama tanpa sebarang perperangan. Pihak Inggeris pula telah membentuk sebuah Kerajaan gabungan Inggeris-Belanda di Melaka. Kerajaan ini dikuasai oleh seorang Residen Inggeris. Di bawah pentadbiran syarikat Inggeris ini, Melaka muncul semula sebagai sebuah pelabuhan yang penting.

Pada tahun 1805, Pulau Pinang menjadi pesaing hebat kepada Melaka. Persaingan ini hampir-hampir memusnahkan Melaka yang ketika itu ditadbir oleh William Farquhar. Farquhar diarahkan oleh Syarikat Inggeris untuk memusnahkan Kota Melaka tetapi pada tahun 1808, Stamford Raffles tiba di Melaka. Beliau telah membuat laporan kepada

Gabenor Pulau Pinang supaya Kota Melaka dikekalkan sebagai pusat sejarah Tanah Melayu. Raffles juga mencadangkan supaya Melaka menjadi sebuah pangkalan Inggeris di Selat Melaka.

Pada tahun 1810, Stamford Raffles telah dilantik sebagai wakil Gabenor Jeneral di Negeri-Negeri Melayu. Beliau menjadikan Melaka sebagai ibu pejabatnya. Dengan menggunakan Melaka sebagai pangkalan, Raffles dan angkatan Inggeris telah menyerang Pulau Jawa dan menguasai pulau itu. Apabila Perang Napoleon tamat, Kerajaan Inggeris terpaksa menyerahkan semula wilayah milik Belanda di timur termasuk Melaka. Melaka diserahkan semula kepada Belanda pada tahun 1818.

Pada tahun 1819, Raffles dan Farquhar membuka petempatan baru iaitu di Singapura. Kemajuan Singapura menimbulkan kemarahan Belanda. Perang kertas antara Belanda dan Inggeris mengenai Singapura berlangsung selama lima tahun. Pada tahun 1824, Inggeris dan Belanda mengambil satu keputusan untuk menamatkan pertengkaran mereka di Timur dengan menandatangani satu perjanjian. Menerusi Perjanjian London, Belanda mengakui pemilikan Inggeris ke atas Pulau Singapura. Inggeris pula menyerahkan Bangkahulu kepada Belanda. Sebagai pertukaran Melaka diserahkan kepada Inggeris oleh Belanda. Di bawah jajahan Inggeris, Melaka menjadi salah sebuah Negeri-Negeri Selat dan ditadbir oleh Residen Inggeris.

Selepas Persekutuan Tanah Melayu ditubuhkan pada tahun 1948, Melaka diperintah oleh Gabenor Inggeris sehingga ke tahun 1957. Selepas Persekutuan Tanah Melayu merdeka, Melaka diperintah oleh Yang Dipertua Negeri yang dilantik oleh Yang di-Pertuan Agong.

**PEMERINTAH MELAKA DI BAWAH KUASA
BELANDA 1641–1825**

Gabenor Pertama	Tahun
Johan Van Twist	1641–1641
Gabenor terakhir (ke-32)	
H.S. Van Son	1824–1825

**PEMERINTAH MELAKA DI BAWAH KUASA
PENJAJAH BRITISH 1641–1825**

Residen Pertama	Tahun
Samuel Garling	1826–1835
Residen terakhir (ke-38)	
W.S. Ebden	1939–1942

**PEMERINTAH MELAKA DI BAWAH KUASA BRITISH
(MALAYAN UNION) 1946–1957**

Pesuruhjaya Residen	Tahun
1. John Falconer	1946–1949
2. George Evans Cameron Wisdom	1949–1951
3. J.E.M. Cave	1951–1952
4. George Evans Cameron Wisdom	1952–1954
5. Harold George Hammett	1954–1956
6. Maurice John Hayward	1956–1957
7. Harold George Hammett	Februari – Ogos 1957

**PEMERINTAH MELAKA SELEPAS MALAYA
MERDEKA PADA 1957**

Yang Dipertua Negeri	Tahun
1. Tun Leong Yew Koh	31.8.1957–30.8.1963
2. Tun Haji Abdul Malek Yusof	31.8.1963–30.8.1971
3. Tun Dr. Haji Abdul Aziz bin Haji Abdul majid	31.8.1971–9.5.1975
4. Tun Datuk Utama Syed Zahiruddin Alhaj bin Syed Hassan	22.5.1975–3.12.1984
5. Tun Syed Ahmad Shahabuddin Alhaj	4.12.1984–

3

PEMERINTAHAN PULAU PINANG

Pada awal tahun 1770-an, Kompeni Hindia Timur Inggeris (KHTI) dan sebuah firma Inggeris iaitu Jourdain, Sullivan dan de Souza yang berniaga di Madras dan Bengal cuba mendapatkan sebuah pangkalan di gugusan Kepulauan Melayu. Mereka memerlukan pangkalan ini atas dua sebab iaitu memonopoli perdagangan dengan negara China. Kedua, Kompeni Inggeris ini memerlukan sebuah pangkalan bagi mewujudkan sebuah pusat tentera laut untuk mempertahankan keselamatan empayar Inggeris di India. Pada mulanya Syarikat Inggeris berminat untuk membuka pelabuhan di Aceh. Tetapi usaha mereka di Aceh tidak berjaya apabila Sultan Aceh tidak memberi layanan terhadap saudagar-saudagar Inggeris.

Pada tahun 1771, Francis Light yang bertugas dengan Syarikat Jourdain, Sullivan dan de Souza telah mencadangkan supaya Syarikat Inggeris ini membuka pelabuhan di Kedah. Syor beliau telah dipersetujui oleh firma Inggeris dan Francis Light sendiri telah dihantar ke Kedah untuk berunding dengan Sultan Kedah. Hasil dari perundingan ini satu perjanjian telah ditandatangani di mana firma Jourdain,

Sullivan dan de Souza telah dibenarkan untuk bermiaga di Kuala Kedah. Sebagai balasan, firma Inggeris ini bersetuju untuk memberi perlindungan kepada Kerajaan Kedah dari ancaman pihak dalam dan luar. Pada peringkat awal, Sultan Kedah (Sultan Muhammad) bersetuju dengan syarat-syarat ini, tetapi kemudiannya baginda meminta firma Inggeris ini membantu baginda bagi menyerang Orang Bugis di Selangor. Firma Jourdain, Sullivan dan de Souza telah menolak permintaan Sultan Kedah. Penolakan ini mengakibatkan perjanjian antara Sultan Kedah dan Syarikat Jourdain dibatalkan. Sultan Muhammad telah mengutus surat kepada Gabenor Kompeni Hindia Timur Inggeris di Bengal bagi memohon bantuan untuk menyerang Orang Bugis. Pada tahun 1772, Warren Hastings yang menjadi Gabenor telah menghantar Edward Monckton untuk berunding dengan Sultan Kedah. Tetapi rundingan ini tidak menghasilkan sebarang kejayaan.

Pada tahun 1778, Sultan Abdullah menaiki takhta Kerajaan Kedah. Bagi menjaga keselamatan Negeri Kedah, pada tahun 1785, Sultan Abdullah meminta perlindungan daripada Kompeni Hindia Timur Inggeris. Baginda telah menawarkan Pulau Pinang untuk dijadikan pangkalan oleh kompeni tersebut. Oleh kerana Sultan Abdullah dalam keadaan terdesak akibat ancaman Raja Siam (King Rama I) maka baginda telah melantik Francis Light sebagai wakil untuk menyampaikan syarat-syarat naungan kepada Gabenor Jeneral Kompeni Hindia Timur Inggeris. Kompeni Inggeris ini telah melantik Francis Light sebagai wakilnya dan menganahkan beliau mengambil Pulau Pinang. Tetapi Sultan Abdullah tidak membenarkan Francis Light mendarat di Pulau Pinang kecuali syarat-syarat naungan dikemukakan dengan jelas. Francis Light telah membuat janji-janji kosong kepada Sultan Abdullah kerana beliau tahu bahawa Kompeni

Hindia Timur Inggeris tidak berminat untuk memberi perlindungan kepada Sultan Kedah. Berdasarkan kepada janji kosong Francis Light, Sultan Kedah telah membenarkan Francis Light menduduki Pulau Pinang. Baginda telah memberi syarat kepada Francis Light, jika tidak ada naungan yang diberikan Francis Light hendaklah berundur dari Pulau Pinang.

Pada 11 Ogos 1786, Francis Light telah menduduki Pulau Pinang tanpa sebarang perjanjian muktamad. Pada tahun 1787, Sultan Abdullah telah diberitahu bahawa KHTI tidak dapat memberi naungan kepada negeri tersebut. Sultan Abdullah telah memerintahkan Francis Light supaya keluar dari Pulau Pinang. Sebagai langkah keselamatan, baginda mengukuhkan kubu baginda di Seberang Perai. Francis Light merasakan kedudukan Inggeris terancam di Pulau Pinang.

Pada tahun 1791, Francis Light telah menyerang Kedah dan mengalahkan angkatan Sultan Kedah. Kekalahan ini menyebabkan Sultan Kedah terpaksa menandatangani satu perjanjian. Menerusi perjanjian ini, KHTI dibenarkan mengambil Pulau Pinang dengan bayaran ganti rugi enam ribu duit Sepanyol. Namun demikian, bayaran ini tidak pernah dibuat oleh pihak Inggeris. Setelah Pulau Pinang jatuh ke tangan Inggeris, Francis Light telah menukar nama pulau ini kepada Pulau Prince of Wales. Beliau juga telah menamakan pelabuhan Pulau Pinang dengan nama Georgetown sempena nama Raja England pada ketika itu iaitu King George III. Francis Light telah dilantik sebagai Superintenden (Penguasa) Pulau Pinang. Beliau mentadbir Pulau Pinang selama lapan tahun. Pada tahun 1794, Francis Light meninggal dunia.

Pada tahun 1795, Major Macdonald telah dilantik sebagai Superintenden kedua bagi Pulau Pinang. Pada tahun 1799,

Sir George Leith telah menggantikan tempat Major Macdonald. Ketika pemerintahan Sir George Leith, gelaran Superintenden ditukarkan kepada Leftenan Gabenor. Selepas Sir George Leith, Pulau Pinang ditadbir oleh R.T. Farquhar. Beliau bertugas di Pulau Pinang selama setahun, iaitu dari tahun 1804–1805. Pada tahun 1805, KHTI telah menjadikan Pulau Pinang sebagai presidensi yang keempat. Sebuah kerajaan baru telah diwujudkan. Kerajaan ini diperintah oleh seorang Gabenor. Gabenor pertama bagi Presidensi Pulau Pinang adalah Phillip Dundas. Pada tahun 1830, Presidensi Pulau Pinang telah dimansuhkan.

Pada tahun 1867, Pulau Pinang yang menjadi sebahagian dari Negeri-Negeri Selat diletakkan di bawah kuasa Pejabat Tanah Jajahan Mahkota. Tanah Jajahan Mahkota (Crown Colony) ini ditadbir oleh Gabenor, di mana Sir Harry Ord telah dilantik sebagai Gabenor Pertama. Pulau Pinang kekal sebagai sebahagian dari wilayah Crown Colony sehingga Persekutuan Tanah Melayu ditubuhkan pada tahun 1948. Kerajaan Negeri-Negeri Melayu diketuai oleh Sultan dan Raja Melayu, manakala Kerajaan Melaka dan Pulau Pinang, masing-masing diketuai oleh Pesuruhjaya Residen yang dilantik oleh Kerajaan British.

Selepas Persekutuan Tanah Melayu merdeka, Pulau Pinang diperintah oleh Yang Dipertua Negeri yang terdiri dari anak tempatan. Perlantikan Yang Dipertua Negeri dibuat oleh Yang di-Pertuan Agong.

PEMERINTAH PULAU PINANG DI BAWAH KUASA INGGERIS 1786–1824

Penguasa

1. Kapten Francis Light

Tahun

1786–1794

2.	Thomas Pigou	1794–1795
3.	Phillip Manington	1795–1796
4.	John Beanland	1796–1797
5.	Major Forbes McDonald	1797–1799
6.	George Caunter	1799–1800

Gabenor

7.	Sir George Leigh	1800–1803
8.	Robert Townsend Farquhar	1803–1805
9.	Phillip Dundas	1805–1807
10.	Golonel Norman Macalister	1807–1810
11.	William Edward Phillips	1810–1811
12.	Archibald Seton	1811–1812
13.	William Petric	1812–1816
14.	William Edward Phillips	1816–1817
15.	Colonel John Alexander	1817–1819
16.	William Edward Phillips	1819–1824

**PEMERINTAH PULAU PINANG DI BAWAH KUASA
KERAJAAN NEGERI-NEGERI SELAT
1824–1941**

Gabenor Pertama	Tahun
Sir Robert Fullerton	1824–1826
Gabenor Terakhir (ke-34)	
Arthur Mitchell Goodman	1938–1941

**PEMERINTAH PULAU PINANG DI BAWAH KUASA
MALAYAN UNION 1946–1957**

Pesuruhjaya Residen	Tahun
1. Sydney Noel King	1946 – 1948
2. George Evans Cameron Wisdom	Mac – Mei 1948
3. A.V. Aston	1948 – 1951
4. Robert Porter Bingham	1951 – 1952
5. Norman Ward	April – November 1952
6. Robert Porter Bingham	1952 – 1954
7. David Gray	1954 – 1955
8. Robert Porter Bingham	1955 – Ogos 1957

**PEMERINTAH PULAU PINANG SELEPAS MALAYA
MERDEKA PADA 1957**

Yang Dipertua Negeri	Tahun
1. Raja Tun Uda Alhaj bin Raja Muhammad	31.8.1957 – 30.8.1967
2. Tun Syed Sheh bin Syed Abdullah Shahabuddin	31.8.1967 – 31.1.1969
3. Tun Datuk Syed Sheh Barakbah	5.2.1969 – 4.2.1975
4. Tun Datuk Haji Sardon Haji Jubir	5.2.1975 – 30.4.1981
5. Tun Dato' Dr. Haji Awang bin Hassan	1.5.1981 – 1985
6. Tun Hamdan Sheikh Tahir	1985 – 30.4.2001
7. Tun Datuk Seri Haji Abdul Rahman Haji Abbas	1 Mei 2001 –

PEMERINTAHAN NEGERI SABAH

Di antara abad ke-18 dan 19, Sabah atau "Borneo" terbahagi kepada beberapa kawasan iaitu Pantai Barat Sabah, Pantai Utara dan Timur Sabah. Pantai Barat Sabah dikuasai oleh Sultan Brunei, manakala Pantai Utara dan Timur Sabah berada di bawah kuasa Sultan Sulu. Di kawasan pedalaman Sabah pula diduduki oleh beberapa suku kaum yang hidup bebas. Pada tahun 1881, Sabah telah dikuasai oleh Kompeni Berpiagam Borneo Utara. Kompeni ini telah memerintah Sabah dari tahun 1881 sehingga ke tahun 1946.

Penguasaan ini bermula apabila pedagang-pedagang Amerika Syarikat memulakan perdagangan mereka di negeri itu. Pada tahun 1850, Kerajaan Brunei telah menandatangani satu perjanjian dengan Amerika Syarikat bagi menempatkan wakilnya di Brunei. Pada tahun 1865, Lee Moses tiba di Kepulauan Borneo sebagai wakil negaranya. Tetapi Moses telah memohon kepada Sultan Brunei supaya memajakkan beberapa kawasan jajahan baginda iaitu Pantai Barat Sabah bagi kepentingan dirinya. Moses telah menyerahkan kawasan yang dipajaknya selama sepuluh tahun kepada sebuah syarikat pedagang Amerika Syarikat

iaitu *The American Trading Company*. Kompeni ini diterajui oleh seorang pedagang Amerika di Hong Kong iaitu William Torrey. Kompeni ini telah menjalankan usaha perladangan di Kimanis tetapi gagal. Torrey kemudiannya menjual konesinya di Sabah kepada seorang wakil Austria di Hong Kong iaitu Baron Von Overbeck. Overbeck berkongsi dengan seorang pedagang Inggeris iaitu Alfred Dent bagi memaju-kan kawasan yang diperolehnya di Sabah. Tetapi tempoh pajakan itu hampir tamat.

Pada tahun 1877, Overbeck belseyar ke Brunei untuk memperbaharui pajakan tersebut. Menurut perjanjian pajakan itu, Kerajaan Brunei telah menyerahkan semua hak milik baginda di Sabah kepada kompeni milik Overbeck dan Dent. Setelah penyerahan ini dibuat barulah Overbeck mengetahui bahawa Sultan Sulu juga mempunyai hak ke atas Sabah. Overbeck dan Dent berangkat ke Jolo, ibu kota Sulu. Gabenor British di Labuan, W.H. Treacher mendapat tahu akan kegiatan Overbeck dan Dent di Sabah. Beliau menyertai rombongan Overbeck ke Jolo. Kedatangan mereka di Jolo dialu-alukan oleh Sultan Sulu kerana Orang Sepanyol telah membuat rancangan untuk menakluk Sulu. Oleh kerana Sultan Sulu mengharapkan bantuan dari pihak British maka baginda bersetuju menandatangani satu perjanjian dengan kompeni Overbeck dan Dent. Baginda telah menyerahkan semua hak milik baginda di Sabah kepada kompeni tersebut. Bagi menjaga kepentingan British di Sabah, Treacher menegaskan bahawa semua kawasan yang dikuasai oleh kompeni Overbeck dan Dent tidak boleh dijual kepada pihak lain.

Pada tahun 1878, Sultan Sulu telah menandatangani perjanjian tersebut dengan kompeni Overbeck dan Dent. Oleh kerana Kerajaan British mempunyai kepentingan di Sabah, Dent telah memohon kepada Kerajaan British supaya

memberi satu piagam kepada kompeni tersebut. Piagam baru ini akan memberi peluang kepada rakyat British untuk melabur di Sabah. Pemberian piagam ini juga akan memperluaskan lagi pengaruh British di Borneo. Pada tahun 1881, Kerajaan British telah mengisytiharkan sebuah piagam kepada kompeni tersebut iaitu Kompeni Berpiagam Borneo Utara. Oleh kerana kompeni baru ini adalah kompeni British maka Baron Von Overbeck terpaksa mengundurkan diri dari syarikat tersebut. Kompeni baru ini telah diberi kuasa untuk mentadbir Sabah. Pentadbiran ini diketuai oleh seorang Gabenor. Gabenor pertama Sabah dipegang oleh W.H. Treacher yang juga Gabenor British di Labuan. Sebuah Majlis Penasihat telah ditubuhkan bagi membantu tugas Gabenor. Majlis ini dianggotai oleh Setiausaha Kerajaan, Bendahari, Ketua Pasukan Keselamatan dan pegawai kanan Kompeni.

Di bawah pemerintahan kompeni, Sabah telah dibahagikan kepada beberapa wilayah yang dipanggil Residensi. Setiap Residensi diketuai oleh seorang Residen British. Residensi ini pula dibahagi kepada daerah-daerah. Setiap daerah diketuai oleh Pegawai Daerah British yang dibantu oleh anak negeri. Jawatan yang dipegang oleh anak tempatan dalam pentadbiran Sabah ialah Ketua Anak Negeri (Native Chiefs). Mereka adalah pembantu kanan kepada Pegawai Daerah.

Pada tahun 1888, Sabah menjadi sebuah negeri naungan British atau "British Protectorate State". Gabenor Negeri-Negeri Selat menjadi Pesuruhjaya Tinggi bagi negeri-negeri di Borneo. Bermula dari tarikh ini, Sabah ditadbir secara langsung oleh British sehingga ke tahun 1941 apabila negeri ini dikuasai oleh Jepun.

Selepas Perang Dunia Kedua (1945), Sabah menjadi tanah jajahan Inggeris. Sabah yang dahulu bernama Borneo Utara

mencapai kemerdekaan menerusi penyertaannya dalam Persekutuan Malaysia pada tahun 1963. Ibu negerinya yang bernama Jesselton ditukar kepada Kota Kinabalu. Selepas mencapai kemerdekaan, Sabah diperintah oleh Yang Dipertua Negeri yang terdiri dari anak pribumi Sabah. Mereka dilantik oleh Yang di-Pertuan Agong.

PEMERINTAH BRITISH NORTH BORNEO 1881–1946

Gabenor	Tahun
1. W.H. Treacher	1881 – 1887
2. W.M. Crocker	1887 – 1888
3. Charles V. Creagh	1888 – 1895
4. Leicester P. Beaufort	1895 – 1900
5. Sir Hugh Charles Clifford	1900 – 1901
6. Sir Ernest W. Birch	1901 – 1903
7. Edward P. Gueritz	1903 – 1911
8. Francis R. Ellis	1911 – 1912
9. James Scott Mason	1912 – 1913
10. Cecil W.C. Parr	1913 – 1915
11. Aylmer C. Pearson	1915 – 1919
12. Sir West Ridgeway	1919 – 1922
13. William H. Rycroff	1922 – 1925
14. Alymer C. Pearson	1925 – 1926
15. John L. Humphreys	1926 – 1929
16. Arthur F. Richards	1929 – 1933
17. Douglas J. Jardine	1933 – 1937
18. Charles R. Smith	1937 – 1946

**PEMERINTAH CROWN COLONY NORTH BORNEO
1946–1963**

Gabenor	Tahun
1. Sir Edward Twining	1946 – 1949
2. J. Calder	1949 – 1950
3. Major General Sir Ralph Hone	1950 – 1953
4. B.J. O'Brien	1953 – 1954
5. Roland Evelyn Turnbull	1954 – 1960
6. R.N. Turner	Januari – April 1960
7. Sir William Good	April 1960 – Ogos 1963

**PEMERINTAH NEGERI SABAH SELEPAS MERDEKA
PADA 1963**

Yang Dipertua Negeri	Tahun
1. Tun Datu Haji Mustapha bin Datu Harun	16.9.1963 – 15.9.1965
2. Tun Dato' Pengiran Haji Ahmad Raffai	16.9.1965 – 15.9.1973
3. Tun Datuk Haji Mohammed Fuad (Donald) Stephens	16.9.1973 – 27.7.1975
4. Tun Datuk Mohammed Hamdan bin Abdullah	1975 – 1977
5. Tun Datuk Ahmad Koroh	1977 – 1978
6. Tun Datuk Haji Mohammad Adnan Robert	1978 – 1987
7. Tun Sakaran Dandai	1987 – 31.12.2002
8. Dato' Seri Ahmadshah Abdullah	1.1.2003 –

5

PEMERINTAHAN NEGERI SARAWAK

Sebelum menyertai Persekutuan Malaysia pada tahun 1963, Sarawak sebuah negeri di Pulau Borneo merupakan wilayah takluk Kesultanan Brunei. Sultan Brunei telah melantik beberapa orang pembesar baginda untuk mentadbir kawasan-kawasan milik Brunei di Sarawak.

Pada tahun 1827, Sultan Brunei telah menghantar seorang pembesar baginda iaitu Pangeran Indera Mahkota ke Kuching untuk mengambil alih pemerintahan Sarawak. Pada waktu itu penduduk bandar Kuching telah pun mempunyai seorang ketua iaitu Datu Patinggi Ali. Kedatangan Pangeran Indera Mahkota ke Kuching tidak disenangi oleh penduduk tempatan. Peralihan kuasa ini mengakibatkan pembesar-pembesar tempatan kehilangan monopoli perdagangan dan penguasaan lombong emas dan antimoni di Sarawak. Tindakan Pangeran Indera Mahkota menimbulkan sikap tidak puas hati di kalangan pembesar-pembesar tempatan, terutamanya tindakan beliau yang menindas Orang Bidayuh. Orang Bidayuh dipaksa bekerja di lombong-lombong antimoni tanpa sebarang upah.

Penindasan dan kezaliman yang dilakukan oleh Pangeran Indera Mahkota menyebabkan Orang Bidayuh memberontak. Pemberontakan yang tercetus pada tahun 1836 telah disertai oleh pembesar-pembesar tempatan yang diketuai oleh Datu Patinggi Ali. Pemberontakan ini telah menimbulkan ancaman terhadap kuasa Brunei di Sarawak. Pangeran Indera Mahkota pula gagal mengawal pemberontakan ini. Kerajaan Brunei telah menghantar Pangeran Bendahara iaitu Raja Muda Hashim untuk menghentikan pemberontakan itu. Tetapi Raja Muda Hashim gagal untuk mengawal pemberontakan di Sarawak kerana Pangeran Indera Mahkota tidak memberi kerjasama kepada beliau. Sultan Brunei pula tidak mahu Raja Muda Hashim kembali semula ke Brunei disebabkan oleh sengketa dalam istana Brunei. Raja Muda Hashim menghadapi kebuntuan dalam menyelesaikan masalah Sarawak. Oleh itu, beliau memohon bantuan daripada seorang pengembara Inggeris iaitu James Brooke. Pada ketika itu James Brooke berada di Singapura dan mendapat tahu tentang Raja Muda Hashim yang memerintah Sarawak.

Pada tahun 1839, James Brooke tiba di Kuching dan bertemu dengan Raja Muda Hashim. Pada tahun 1841, Raja Muda Hashim meminta bantuan James Brooke bagi menamatkan pemberontakan yang sedang berlaku di Sarawak. Beliau berjanji akan melantik Brooke sebagai Gabenor Sarawak sekiranya Brooke berjaya menghentikan pemberontakan tersebut. Pengerahan Indera Mahkota menentang keras rancangan Raja Muda Hashim. Tetapi Raja Muda Hashim telah menandatangani satu perjanjian dengan James Brooke.

Selepas James Brooke berjaya menumpaskan pemberontakan itu, Raja Muda Hashim terpaksa menepati janji

beliau. Raja Muda Hashim melantik Brooke sebagai Gabenor Sarawak yang bergelar Raja Sarawak. Sebagai pemerintah Sarawak, James Brooke mempunyai rancangan yang tersendiri. Beliau bercita-cita untuk memerintah Sarawak sebagai seorang raja yang merdeka. Bagi memenuhi hasrat ini, James Brooke meminta bantuan tentera laut British bagi memusnahkan petempatan Orang Iban dan Orang Melayu yang dianggap mengancam kedudukan beliau. Kemudian Brooke menghantar Raja Muda Hashim balik ke Brunei, manakala Pangeran Indera Mahkota dipaksa meninggalkan Negeri Sarawak. Pada tahun 1846, James Brooke memaksa Sultan Brunei menyerahkan Sarawak kepada beliau. Dengan penyerahan ini, James Brooke menjadi pemerintah yang merdeka di Sarawak dan beliau telah mewujudkan sebuah dinasti "White Rajah" di negeri itu. Beliau memerintah Sarawak sehingga ke tahun 1868. Kemudian, James Brooke melantik anak saudaranya Charles Brooke sebagai Raja Sarawak yang kedua. Charles Brooke memerintah Sarawak hingga ke tahun 1917. Raja Sarawak yang terakhir ialah Vyner Brooke. Beliau memerintah Sarawak dari tahun 1917 hingga ke tahun 1946.

Ketika James Brooke memerintah Sarawak, Kerajaan British di England tidak mahu mengiktiraf Sarawak. Namun begitu, pada 14 Jun 1855, satu perjanjian telah ditandatangani antara Kerajaan British dan Kerajaan Sarawak. Perjanjian ini memberi pengiktirafan kepada Keluarga Brooke sebagai pemerintah Negeri Sarawak. Di bawah pemerintahan Raja Putih ini, Kerajaan Sarawak mengamalkan sistem pemerintahan bercorak monarki. Brooke mempunyai kuasa mutlak untuk melantik pembesar-pembesar tempatan. Beliau telah melantik Datuk Patinggi, Datuk Temenggong, Datuk Bandar dan Datuk Imam sebagai penasihat kanan beliau. James Brooke juga telah membentuk satu Majlis Tertinggi

bagi mentadbir Negeri Sarawak. Majlis Tertinggi masih terpakai sehingga ke hari ini.

Pada tahun 1868, Charles Brooke Raja Sarawak Kedua telah menubuhkan sebuah badan pentadbiran baru yang dinamakan Majlis Negeri. Majlis ini ditubuhkan bagi memberi peluang kepada pembesar-pembesar tempatan untuk menyuarakan masalah mereka. Bagi memudahkan lagi pentadbiran, Negeri Sarawak telah dibahagikan kepada lima bahagian. Setiap bahagian ditadbir oleh seorang Residen kulit putih. Setiap Residen dibantu oleh anak tempatan yang dipanggil Pegawai Anak Negeri. Pegawai-pegawai ini terdiri daripada anak pembesar-pembesar tempatan yang dipilih oleh Raja Sarawak. Tugas mereka ialah menasihat Residen, memungut cukai dan mengetuai angkatan tentera. Charles Brooke juga telah mewujudkan beberapa jabatan seperti Jabatan Kehakiman, Polis, Kastam dan Cukai serta Jabatan Pos.

Pada tahun 1917, Charles Brooke meninggal dunia. Pemerintahan Sarawak diwarisi oleh anaknya Vyner Brooke. Vyner Brooke tidak berminat untuk memerintah Sarawak. Beliau sering meninggalkan Sarawak untuk pulang ke England. Pentadbiran Sarawak dijalankan oleh pegawai-pegawaiannya. Namun demikian, pada tahun 1941 Vyner Brooke telah membuat perubahan kepada Negeri Sarawak. Sempena dengan perayaan 100 tahun pemerintahan Keluarga Brooke di Sarawak, beliau telah mengisytiharkan satu perlombagaan untuk negeri itu. Mengikut perlombagaan itu, Vyner Brooke telah menyerahkan kuasa mutlak beliau kepada Majlis Tertinggi dan Majlis Negeri. Perlombagaan ini juga menyatakan bahawa Sarawak akan diberi kemerdekaan. Namun begitu, selepas pengisytiharan perlombagaan ini dibuat, Sarawak telah diserang oleh Jepun. Vyner Brooke

dan keluarganya melarikan diri ke Australia. Sarawak diperintah oleh tentera Jepun dari tahun 1941 hingga ke tahun 1945.

Pada tahun 1946, selepas Jepun menyerah kalah, Raja Vyner Brooke telah menyerahkan Sarawak di bawah pentadbiran Kerajaan Inggeris. Penyerahan ini telah membangkitkan kemarahan seluruh rakyat Sarawak. Mereka menyuarakan bantahan dan penentangan mereka menerusi beberapa pertubuhan yang telah diwujudkan seperti Persatuan Kebangsaan Melayu Sarawak, Sarawak Dayak Association dan lain-lain. Walaupun mendapat tentangan hebat, Sarawak terus menjadi jajahan British pada 1 Julai 1946. Peristiwa penyerahan ini telah membangkitkan semangat nasionalisme di kalangan suku kaum di Sarawak. Beberapa buah parti politik telah ditubuhkan bagi memupuk kesedaran politik kepada penduduk tempatan. Selama 17 tahun berjuang menentang penjajahan British, pada tahun 1963 Negeri Sarawak memperolehi kemerdekaan menerusi kemasukannya dalam Persekutuan Malaysia.

Selepas mencapai kemerdekaan Sarawak diperintah oleh Yang Dipertua Negeri yang terdiri dari anak tempatan negeri tersebut. Mereka dilantik oleh Yang di-Pertuan Agong.

PEMERINTAH NEGERI SARAWAK DI BAWAH KUASA DINASTI BROOKE 1841–1946

Raja Sarawak	Tahun
1. Sir James Brooke	24.9.1841 – 11.6.1868
2. Sir Charles Johnson Brooke	3.8.1868 – 17.5.1917
3. Sir Charles Vyner Brooke	24.5.1917 – 1.7.1946

**PEMERINTAH NEGERI SARAWAK DI BAWAH KUASA
KERAJAAN BRITISH (CROWN COLONY)**
1946–1963

Gabenor	Tahun
1. Sir Charles Nobel Arden Clarke	24.10.1946 – 24.7.1949
2. Duncan G. Stewart	14.11.1949 – 3.12.1949
3. Sir Anthony Foster Abell	4.4.1950 – 14.11.1959
4. Sir Alexander Nicol Anton Waddel	23.2.1960 – 15.9.1963

**PEMERINTAH NEGERI SARAWAK SELEPAS MERDEKA
PADA 1963**

Yang Dipertua Negeri	Tahun
1. Tun Datu Abang Haji Openg bin Awang Sapiee	16.9.1963 – 28.3.1969
2. Tun Datu Tuanku Haji Bujang bin Tuanku Haji Othman	2.4.1969 – 1.4.1977
3. Tun Datuk Patinggi Abang Haji Muhammad Salahuddin Abang Barieng	2.4.1977 – 31.3.1981
4. Tun Datuk Patinggi Haji Abdul Rahman Ya'kub	14.1981 – 30.3.1985
5. Tun Haji Ahmad Zaidi Adruce bin Muhammad Noor	31.3.1985 – 5.12.2000
6. Tun Datuk Patinggi Abang Haji Muhammad Salahuddin Abang Barieng	21.2.2001 –

BAHAGIAN 3

**PEMIMPIN-PEMIMPIN
KERAJAAN NEGERI**

1

KERAJAAN-KERAJAAN NEGERI

Mengikut Perlembagaan Negeri, kuasa eksekutif Kerajaan Negeri terletak pada Raja atau Yang Dipertua Negeri. Bagi negeri-negeri di Semenanjung Malaysia, kuasa eksekutif ini dilaksanakan oleh Majlis Mesyuarat Kerajaan (Exco) atas nama Raja atau Yang Dipertua Negeri. Bagi Negeri Sabah badan ini dikenali sebagai Kabinet, manakala di Sarawak pula badan ini dinamakan Majlis Tertinggi. Badan-badan ini adalah organisasi pembentuk dasar yang tertinggi bagi Kerajaan-Kerajaan Negeri.

Majlis Mesyuarat Kerajaan Negeri diketuai atau dipimpin oleh Menteri Besar atau Ketua Menteri. Menteri Besar dan Ketua Menteri merupakan Ketua Kerajaan Negeri atau Ketua Eksekutif di peringkat Kerajaan Negeri. Menteri Besar dan Ketua Menteri dilantik oleh Raja dan Yang Dipertua Negeri dari kalangan ahli-ahli Dewan Negeri. Majlis Mesyuarat Kerajaan Negeri, Kabinet dan Majlis Tertinggi dianggotai oleh beberapa orang ahli Dewan Undangan Negeri yang dilantik oleh Menteri Besar atau Ketua Menteri. Bilangan ahli Dewan Undangan yang menganggotai Majlis Mesyuarat Kerajaan (Exco) bergantung kepada

Perlembagaan Negeri dan bilangan ini berbeza antara negeri-negeri.

Ahli-ahli Majlis Mesyuarat Kerajaan ini diberi tugas dan tanggungjawab untuk mengetuai jawatan-jawatankuasa yang ditubuhkan. Peranan jawatankuasa ini adalah menyelaraskan program-program pembangunan dan kemajuan negeri seperti pertanian, perumahan, industri, pendidikan, kerajaan tempatan, alam sekitar dan lain-lain yang berkaitan dengan hal ehwal negeri. Bagi Negeri Sabah dan Sarawak pula, Kerajaan Negeri diketuai oleh Ketua Menteri dan negeri-negeri tidak mewujudkan jawatankuasa-jawatankuasa tetapi mengamalkan "sistem kabinet dan menteri". Kabinet Negeri di Sabah dianggotai menteri-menteri yang bertanggungjawab ke atas kementerian-kementerian tertentu, manakala kabinet di Sarawak dipanggil Majlis Tertinggi.

Selain dari mengetuai kepimpinan Kerajaan Negeri, Menteri Besar dan Ketua Menteri berperanan sebagai penasihat kepada Raja-Raja dan Yang Dipertua Negeri yang memerintah negeri-negeri. Raja-Raja Melayu adalah Raja Berperlembagaan. Begitu juga Yang Dipertua Negeri. Raja-Raja dan Yang Dipertua Negeri tidak dipilih oleh rakyat. Tetapi Menteri Besar dan Ketua Menteri adalah Wakil Rakyat yang dipilih menerusi Pilihan Raya Umum. Mereka mewakili suara rakyat dan bertanggungjawab kepada rakyat. Rakyat bersuara menerusi wakil-wakil yang mereka pilih, bukan menerusi Raja-Raja. Oleh itu, Menteri Besar dan Ketua Menteri mempunyai tanggungjawab yang penting untuk memberi nasihat kepada Raja-Raja dan Yang Dipertua Negeri mengenai dasar-dasar negeri dan negara. Raja-Raja dan Yang Dipertua Negeri pula dikehendaki mendengar nasihat yang diberikan oleh Menteri Besar dan Ketua Menteri.

Sebagai Ketua Kerajaan Negeri, Menteri Besar dan Ketua Menteri mempunyai maklumat terperinci mengenai hal ehwal negeri dan perkara-perkara dalam bidang kuasa negeri. Oleh kerana Menteri Besar dan Ketua Menteri sentiasa berhubung dengan ahli Jawatankuasa Majlis Mesyuarat Negeri dan juga Ahli Dewan Undangan Negeri maka mereka adalah pemimpin yang layak menasihati Raja-Raja dan Yang Dipertua Negeri mengenai pelbagai isu dan masalah yang dihadapi oleh negeri-negeri. Sebagai pemimpin utama negeri, Menteri Besar dan Ketua Menteri dipertanggungjawabkan untuk mengerakkan semua pegawai Kerajaan Negeri bagi membantu beliau dalam melaksanakan tugas-tugas yang telah diamanahkan oleh rakyat. Tetapi Raja-Raja dan Yang Dipertua Negeri tidak boleh berbuat demikian. Raja-Raja dan Yang Dipertua Negeri bertindak melalui Menteri Besar dan Ketua Menteri. Berdasarkan kepada faktor-faktor ini, maka dalam Persidangan Majlis Raja-Raja, kehadiran Raja-Raja Melayu dan Yang Dipertua Negeri hendaklah diiringi oleh Menteri Besar-Menteri Besar dan Ketua Menteri-Ketua Menteri masing-masing.

Sebelum Persekutuan Tanah Melayu (Malaya) merdeka, jawatan Menteri Besar dilantik berdasarkan kepada kedudukan mereka. Selepas negara ini merdeka, jawatan Menteri Besar dan Ketua Menteri adalah jawatan politik, iaitu lantikan menerusi kemenangan parti politik yang diwakilinya dalam pilihan raya umum.

2

SENARAI MENTERI BESAR 1948–2001

Berikut adalah senarai Menteri Besar yang telah menerajui dan mengetuai kepimpinan Kerajaan-Kerajaan Negeri sejak dari penubuhan persekutuan Tanah Melayu pada tahun 1948 sehingga ke hari ini (tahun 2001).

1. NEGERI JOHOR DARUL TAKZIM

Menteri Besar	Tempoh Perkhidmatan
1. Dato' Onn bin Jaafar	1.9.1947 – 19.2.1952
2. Dato' Syed Abdul Kadir bin Mohamed	20.2.1952 – 5.6.1955
3. Dato' Wan Idris bin Wan Ibrahim	1.10.1955 – 6.6.1959
4. Tan Sri Dato' Haji Hassan bin Haji Yunus	27.6.1959 – 31.1.1967
5. Tan Sri Haji Osman bin Mohd. Saat	18.5.1969 – 26.4.1982
6. Dato' Abdul Ajib bin Ahmad	27.4.1982 – 12.8.1986
7. Tan Sri Dato' Haji Muhyiddin bin Haji Mohd. Yassin	13.8.1986 – 2.5.1995

8. Dato' Haji Abdul Ghani bin Othman 3.5.1995 hingga kini

2. NEGERI KEDAH DARUL AMAN

Menteri Besar	Tempoh Perkhidmatan
1. Dato' Haji Mohamad Sheriff bin Osman	1948 – 1954
2. Dato' Tunku Ismail bin Tunku Yahaya	1954 – 27.5.1959
3. Dato' Syed Omar bin Syed Abdullah Shahabuddin	28.5.1959 – 7.12.1967
4. Dato' Seri Syed Ahmad bin Syed Mahmud Shahabuddin	14.12.1967 – 11.6.2978
5. Dato' Seri Syed Nahar Shahabuddin	8.7.1978 – 27.1.1985
6. Tan Sri Dato' Seri Haji Osman bin Haji Aroff	28.1.1985 – 15.6.1996
7. Tan Sri Sanusi bin Joned	16.6.1996 – 1.11.1999
8. Datuk Seri Syed Razak Syed Zain	1.12.1999 hingga kini

3. KELANTAN DARUL NAIM

Menteri Besar	Tempoh Perkhidmatan
1. Dato' Seri Setia Diraja Nik Ahmad Kamil bin Nik Mahmud	1944 – 1953
2. Tengku Seri Maharaja Tengku Mohd. Hamzah bin Tengku Zainal Abidin	1953 – 1959

3.	Dato' Bentara Jaya Haji Ishak Lofti bin Omar	1959 – 1964
4.	Dato' Seri Paduka Raja Haji Mohd. Asri bin Haji Muda	1964 – 1973
5.	Dato' Bija Sura Haji Mohamed bin Nasir	1973 – 1978
6.	Dato' Bentara Kanan Tan Sri Haji Mohammed bin Yaacob	1978 – 1990
7.	Tuan Guru Dato' Haji Nik Abdul Aziz bin Nik Mat	23.10.1990 hingga kini

4. NEGERI SEMBILAN DARUL KHUSUS

Menteri Besar	Tempoh Perkhidmatan
1. Dato' Haji Abdul Malek bin Yusof (kemudian bergelar Tun)	1.2.1948 – 14.4.1952
Kapten Mohamed Salleh Haji Sulaiman (memangku)	11.8.1950 – 1.1.1951
Encik Abdul Aziz bin Haji Majid (memangku)	15.4.1952 – 1.10.1953
2. Dato' Shamsuddin bin Naim	1.10.1953 – 31.1.1959
Encik Mohd. Shariff bin Abdul Samad (memangku)	1.4.1959 – 22.6.1959
3. Tan Sri Dato' Dr. Mohamed Said bin Mohamed	23.6.1959 – 9.5.1969
4. Dato' Mansor bin Osman	10.5.1969 – 11.7.1978
5. Dato' Rais bin Yatim	12.7.1978 – 25.4.1982

6. Tan Sri Dato' Seri Utama Haji
Mohd. Isa bin Dato' Haji Abdul
Samad 26.4.1982 hingga kini

5. NEGERI PAHANG DARUL MAKMUR

Menteri Besar	Tempoh Perkhidmatan
1. Dato' Setia Wangsa Sir Mahmud bin Mat	1.2.1948 – 31.1.1951
2. Orang Kaya Indera Shahbandar Dato' Abdul Razak bin Dato' Hussain	1.2.1951 – 15.6.1955
3. Tengku Panglima Perang Tengku Muhammad ibni Almarhum Sultan Ahmad	15.6.1955 – 8.1.1957
4. Datuk Kurnia Paduka Raja Abdullah bin Tok Muda Ibrahim	9.1.1957 – 18.7.1959
5. Orang Kaya Indera Pahlawan Wan Abdul Aziz bin Ungku Haji Abdullah	18.7.1959 – 5.5.1964
6. Dato' Bentara Raja Tan Sri Yahaya bin Haji Mohd. Seth	5.5.1964 – 1.9.1972
7. Dato' Kurnia Bistari Haji Abdul Aziz bin Ahmad	1.9.1972 – 31.8.1974
8. Dato' Seri Haji Muhamad bin Jusoh	1.9.1974 – 18.7.1978
9. Dato' Haji Abdul Rahim bin Abu Bakar	18.7.1978 – 6.11.1981
10. Dato' Abdul Rashid bin Abd. Rahman	7.11.1981 – 4.5.1982

11. Dato' Mohd. Najib bin Tun Haji Abdul Razak 5.5.1982 – 14.8.1986
12. Tan Sri Mohd. Khalil bin Yaacob 14.8.1986 – 22.5.1999
13. Datuk Adnan bin Yaakob 25.5.1999 hingga kini

6. NEGERI PERAK DARUL RIDZUAN

Menteri Besar	Tempoh Perkhidmatan
1. Orang Kaya Panglima Bukit Gantang Dato' Seri Amar Diraja Haji Abdul Wahab bin Toh Muda Abdul Aziz	1.2.1948 – 31.7.1957
2. Dato' Haji Mohd. Ghazali bin Haji Jawi	1.8.1957 – 15.4.1960
3. Dato' Kurnia Jaya Haji Shaari bin Shafie	16.4.1960 – 6.5.1964
4. Dato' Seri Ahmad bin Said	7.5.1964 – 17.3.1970
5. Dato' Seri Haji Kamaruddin bin Haji Mohd. Isa	18.3.1970 – 3.8.1974
6. Tan Sri Haji Mohd. Ghazali bin Haji Jawi	4.9.1974 – 30.9.1977
7. Dato' Seri Haji Wan Mohamed bin Haji Wan Teh	1.10.1977 – 28.2.1983
8. Orang Kaya Seri Agar Diraja Tan Sri Dato' Seri Haji Ramli bin Ngah Talib	29.2.1983 – 7.12.1999
9. Datuk Seri Tajul Rosli bin Tan Sri Ghazali	7.12.1999 hingga kini

7. NEGERI PERLIS INDERA KAYANGAN

Menteri Besar	Tempoh Perkhidmatan
1. Dato' Raja Haji Ahmad bin Raja Endut	1.2.1948 – 20.9.1956
Dato' Ahmad bin Haji Husin (memangku)	1.12.1951 – 1.3.1952
Dato' Laksamana Mohd. Razalli bin Haji Mohd. Ali Wasi (memangku)	16.3.1955 – 18.9.1955
Dato' Abdullah bin Sahat (memangku)	21.9.1956 – 31.1.1957
Dato' Laksamana Mohd. Razalli bin Haji Mohd. Ali Wasi (memangku)	1.2.1957 – 30.4.1959
Dato' Mohd. Shamsuddin bin Mohd. Ya'acob (memangku)	1.5.1959 – 27.5.1959
2. Dato' Sheikh Ahmad bin Mohd. Hashim	28.5.1959 – 31.12.1971
Dato' Ahmad bin Musa (memangku)	18.4.1962 – 2-3.6.1962 22.2.1967 – 8.5.1967
3. Datuk Jaafar bin Hassan	1.1.1972 – 22.1.1981
Encik Yusoff bin Abu Bakar (memangku)	19.12.1972 – 5.2.1973
4. Dato' Ali bin Ahmad	23.1.1981 – 14.8.1986
5. Tan Sri Dr. Abdul Hamid Pawan Teh	15.8.1986 – 5.5.1995
6. Dato' Seri Shahidan bin Kassim	6.5.1995 hingga kini

8. NEGERI SELANGOR DARUL EHSAN

Menteri Besar	Tempoh Perkhidmatan
1. Dato' Hamzah bin Abdullah	1948 – 1949
2. Raja Tun Uda Alhaj bin Raja Mohamad	1949 – 1953
3. Dato' Othman bin Mohamed	1953 – 1954
4. Raja Tun Uda Alhaj bin Raja Mohamad	1954 – 1955
5. Tun Abd. Aziz bin Abdul Majid	1955 – 1956
6. Tan Sri Dato' Abdul Jamil bin Abdul Rais	1958 – 1959
7. Dato' Abu Bakar bin Baginda	1959 – 1964
8. Dato' Haji Harun bin Idris	1964 – 1976
9. Dato' Haji Hormat bin Rafei	1976 – 1982
10. Dato' Haji Ahmad Razali bin Haji Mohd. Ali	1982 – 1986
11. Tan Sri Haji Muhammad bin Haji Mohd. Taib	1986 – 1997
12. Dato' Abu Hassan Omar	Jun 1997 – Ogos 1998
13. Dato' Seri Dr. Mohd Khir Toyo	18.8.2000 hingga kini

9. NEGERI TERENGGANU DARUL IMAN

Menteri Besar	Tempoh Perkhidmatan
1. Dato' Seri Setia Diraja Haji Kamarudin bin Haji Idris (Dato' Perdana Menteri Diraja)	27.12.1949 – 28.6.1959

2. Dato' Mohd. Daud bin Abdul Samad 29.6.1959 – 8.11.1969
3. Tan Sri Dato' Ibrahim Fikri bin Mohamad 9.11.1961 – 30.10.1970
4. Dato' Mahmood bin Sulaiman 1.10.1970 – 4.9.1971
5. Dato' Haji Nik Hassan bin Haji Wan Abdul Rahman 5.9.1971 – 31.8.1974
6. Dato' Seri Amar Diraja Tan Sri Haji Wan Mokhtar bin Ahmad 1.9.1974 – 29.11.1999
7. Dato' Seri Tuan Guru Haji Abdul Hadi Awang 30.11.1999 hingga kini

3

SENARAI KETUA MENTERI 1957–2003

Berikut adalah senarai Ketua Menteri yang telah menerajui puncak pimpinan Kerajaan Negeri bagi negeri-negeri berikut:-

1. NEGERI MELAKA

Ketua Menteri	Tempoh Perkhidmatan
1. Datuk Kurnia Jasa Othman bin Talib	31.8.1957 – 31.5.1959
2. Tun Abdul Ghafar bin Baba	1.6.1959 – 5.10.1967
3. Datuk Haji Talib bin Karim	6.10.1967 – 31.7.1972
4. Datuk Setia Haji Abdul Ghani bin Ali	1.8.1972 – 10.7.1978
5. Datuk Seri Mohd. Adib bin Mohd. Adam	11.7.1978 – 25.4.1982
6. Tan Sri Haji Abdul Rahim bin Tamby Chik	26.4.1982 – 13.10.1994

7. Datuk Seri Haji Mohd. Zin bin Haji Ab. Ghani 14.10.1994 – 22.5.1997
8. Datuk Abu Zahar Isnin 23.5.1997 – 1.12.1999
9. Datuk Wira Ali Rustam 2.12.1999 hingga kini

2. NEGERI PULAU PINANG

Ketua Menteri	Tempoh Perkhidmatan
1. Tan Sri Wong Pow Nee	31.8.1957 – 11.5.1969
2. Tun Dr. Lim Chong Eu	12.5.1969 – 24.10.1990
3. Tan Sri Dr. Koh Tsu Koon	25.10.90 hingga kini

3. NEGERI SABAH

Ketua Menteri	Tempoh Perkhidmatan
1. Tun Mohd. Fuad Stephens	31.8.1963 – 31.12.1964
2. Encik Peter Lo Su Yin	19.1.1965 – 10.5.1967
3. Tun Datu Mustapha bin Datu Harun	11.5.1967 – 31.10.1975
4. Tan Sri Mohd. Said Keruak	1.11.1975 – 14.4.1976
5. Tun Mohd. Fuad Stephens	15.4.1976 – 6.6.1976
6. Datuk Harris bin Mohd. Salleh	7.6.1976 – 21.2.1985
7. Datuk Joseph Pairin Kitingan	22.4.1985 – 16.3.1994
8. Tan Sri Sakaran bin Dandai (Tun)	17.3.1994 – 26.12.1994
9. Datuk Haji Mohd. Salleh bin Tun Mohd. Said	27.12.1994 – 27.5.1996
10. Datuk Yong Teck Lee	28.5.1996 – 28.5.1998

11. Datuk Bernard Dompok
(Tan Sri) 28.5.1998 – 15.3.1999
12. Datuk Panglima Osu Sukam 15.3.1999 – 15.3.2001
13. Datuk Chong Kah Keat 16.3.2001 – 27.3.2003
14. Datuk Musa Aman 27.3.2003 –

4. NEGERI SARAWAK

Ketua Menteri	Tempoh Perkhidmatan
1. Datuk Stephen Kalong Ningkan	22.7.1963 – 23.9.1966
2. Datuk (Penghulu) Tawi anak Sli	24.9.1966 – 6.7.1970
3. Datuk Patinggi Haji Abdul Rahman bin Ya'kub (Tun)	7.7.1970 – 25.3.1981
4. Datuk Patinggi Tan Sri Haji Abdul Taib bin Mahmud	26.3.1981 hingga kini